

SÉNAT DE BELGIQUE

SÉANCE DU 30 MAI 1934.

Proposition de Loi portant modifications des dispositions du Code Civil relatives aux enfants naturels.

DÉVELOPPEMENTS

MADAME, MESSIEURS,

Le Sénat se trouve saisi d'un projet de loi émanant du Gouvernement et qui porte sensiblement le même titre que la présente proposition (document n° 76); en réalité, il tend cependant exclusivement à l'organisation de la tutelle des enfants naturels.

Cette réforme est attendue avec impatience par tous ceux qui s'occupent de la protection de l'enfance, et l'auteur de la présente proposition désire ne rien faire qui puisse la retarder.

L'organisation de la tutelle n'est pourtant qu'un aspect de la réforme du statut de l'enfant naturel, qui, depuis plus de trente ans, préoccupe l'opinion juridique belge.

La Commission de révision du Code civil avait conclu, bien avant la guerre, à la nécessité de modifications profondes à apporter au Code civil.

L'initiative parlementaire donna naissance à son tour à diverses propositions, dont la plus importante, due à M. Paul Janson, fut reprise par M. Fléchet, en 1914. Immédiatement

BELGISCHE SENAAT

VERGADERING VAN 30 MEI 1934.

Wetsvoorstel tot wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de natuurlijke kinderen.

TOELICHTING

MEVROUW, MIJNE HEEREN,

Bij den Senaat is een wetsontwerp aanhangig, dat uitgaat van de Regeering en ongeveer denzelfden titel draagt als dit voorstel (stuk n° 76), in werkelijkheid nochtans strekt het enkel tot de inrichting van de voogdij over de natuurlijke kinderen.

Deze hervorming wordt met ongeduld verbeid door alwie zich bezig houdt met de bescherming van de kinderen en de indiener van dit voorstel wenscht niets te doen dat deze hervorming zou kunnen vertragen.

De inrichting van de voogdij is nochtans maar een zijde van de herziening van den rechtstoestand van het natuurlijk kind, die sedert meer dan dertig jaar de Belgische rechtskundigen bezighoudt.

De Commissie voor herziening van het Burgerlijk Wetboek had lang vóór den oorlog reeds besloten tot de noodzakelijkheid grondige wijzigingen toe te brengen aan het Burgerlijk Wetboek.

Van het parlementair initiatief op zijn beurt gingen verschillende voorstellen uit, waarvan het belangrijkste, nl. dit van den heer Paul Janson, in 1914 werd overgenomen door den

après la guerre, le Ministre de la Justice, M. Vandervelde, en confia l'examen à la Commission de révision du Code civil : celle-ci en fit une étude approfondie et conclut à la nécessité de dispositions législatives nouvelles sur les divers points suivants : la manière dont la filiation des enfants naturels pourra être établie à l'égard de l'un ou de l'autre de leurs auteurs, la question de savoir si ceux-ci pourront, par l'adoption, en améliorer le statut, la détermination des cas dans lesquels ils pourront être légitimés, l'amélioration de leurs droits successoraux et de leurs réserves, les prohibitions au mariage pouvant résulter de la parenté naturelle; enfin, l'organisation de la tutelle pour les enfants naturels qui n'auraient pas fait l'objet de reconnaissance ou dont la reconnaissance ne serait pas valable.

Or, c'est ce dernier point qui, seul ou à peu près, se trouve visé dans le récent projet de loi. N'est-il pas évidemment excessif, dès lors, de prétendre, comme le fait le Gouvernement dans l'Exposé des motifs déposé en 1931 (Document Chambre n° 195), que le texte rédigé par le Comité « semble devoir combler dans la mesure du possible les lacunes que présente le Code »?

Les auteurs de la présente proposition ne le croient pas. Ils pensent ne pouvoir mieux justifier la nécessité de réformes plus importantes qu'en reproduisant dans son intégralité le rapport de la Commission de révision du Code civil relatif aux dispositions omises, lequel rapport était reproduit déjà à l'appui du projet de loi déposé par le Gouvernement le 24 juin 1924 (doc. n° 207 du Sénat, session de 1923-1924). Le texte de la présente proposition de loi est de même identique au projet de 1924, sauf omission des dispositions relatives à l'organi-

heer Fléchet. Onmiddellijk na den oorlog, vertrouwde de Minister van Justitie, de heer Vandervelde, het onderzoek daarvan toe aan de Commissie voor herziening van het Burgerlijk Wetboek : deze onderzocht het grondig en besloot tot de noodzakelijkheid van nieuwe wetsbepalingen over de onderscheidene volgende punten : de wijze waarop de afstamming der natuurlijke kinderen kan vastgesteld worden ten opzichte van den eenen of den anderen hunner verwekkers, de vraag of deze door de aanneming hun rechtstoestand kunnen verbeteren, de bepaling der gevallen in dewelke zij kunnen gewettigd worden, de verbetering van hun erfrechten en van hun wettelijk erfdeel, de huwelijksbeletselen die kunnen voortvloeien uit de natuurlijke bloedverwantschap; ten slotte de inrichting van de voogdij voor de natuurlijke kinderen die niet zouden erkend zijn geworden of wier erkenning niet zou geldig zijn.

Welnu het is dit laatste deel dat alleen, of ongeveer, bedoeld wordt in het jongste wetsontwerp. Is het derhalveniet klaarblijkelijk overdreven te beweren, zooals de Regeering het doet in de Memorie van Toelichting in 1931 ingediend (Gedr. St. Kamer n° 195), dat de tekst door het Comité opgesteld : « de leemten die in het Wetboek voorkomen zooveel mogelijk schijnt te willen aanvullen ? »

De indieners van het onderhavig voorstel meenen het niet. Zij meenen de noodzakelijkheid van grondiger hervormingen niet beter te kunnen billijken dan door het Verslag van de Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de weggelaten bepalingen uitvoerig weer te geven, verslag dat reeds toegevoegd werd tot staving van het wetsontwerp door de Regeering ingediend op 24 Juni 1924 (Gedr. St. Senaat, n° 207, zitting 1923-1924). De tekst van het onderhavig wetsvoorstel is insgelijks dezelfde als die van het ontwerp

sation de la tutelle reprises dans le projet dont le Sénat est saisi.

Il eût peut-être été logique de formuler la présente proposition par voie d'amendements au projet de loi du Gouvernement. Si cette procédure n'a pas été suivie, c'est dans l'unique but de ne pas retarder l'aboutissement d'une réforme simple dont des résultats importants sont attendus.

H. ROLIN.

van 1924, behalve de weglating van de bepalingen betreffende de inrichting van de voogdij overgenomen in het ontwerp dat den Senaat werd voorgelegd.

Het ware wellicht logisch geweest dit voorstel uit te drukken bij wijze van amendementen op het Regeeringsontwerp. Indien deze handelwijze niet gevolgd werd, dan is het met het eenig doel het welslagen niet te vertragen van een eenvoudige hervorming waarvan men belangrijke gevolgen verwacht.

ANNEXE I.

Rapport de la Commission de revision du Code civil (I).

REMARQUES PRÉLIMINAIRES.

La commission de revision du Code civil, chargée d'examiner une proposition de M. Paul Janson, relative à la reconnaissance, à l'adoption et aux droits successoraux des enfants naturels (2) et d'étudier l'organisation de la tutelle des enfants naturels non reconnus, a rédigé le projet de loi réglant ces diverses matières, qui est annexé au présent rapport.

Aux yeux de l'auteur de la proposition de loi susvisée, déposée en 1909, les dispositions du Code civil relatives aux enfants naturels sont « empreintes d'une rigueur et d'une sévérité réellement excessives ». Aussi, M. Paul

(1) Commission composée de MM. J. VAN DEN HEUVEL, Ministre d'État, *président*; Paul LECLERCQ, premier avocat général de la Cour de cassation, *secrétaire*; G. BEATSE, avocat à la Cour de cassation; G.-P. DE BAVAY, conseiller honoraire à la Cour de cassation; J. DE HAENE, conseiller à la Cour de cassation; L. FAUQUEL, conseiller à la Cour d'appel de Bruxelles; Z. HENIN, secrétaire général du Ministère des Finances; V. KINON, directeur général au Ministère de la Justice; E. REMY, conseiller à la Cour de cassation; H. ROLIN, conseiller à la Cour d'appel de Bruxelles; J. SERVAIS, procureur général à la Cour d'appel de Bruxelles; E. SOUDAN, membre de la Chambre des Représentants; Em. STEYAERT, président du tribunal de Gand; P. TSCHOFFEN, membre de la Chambre des Représentants; J. VAN BIERVLIET, professeur à l'Université de Louvain; G. VAN DEN BOSSCHE, professeur à l'Université de Gand; P. VERHAEGEN, conseiller à la Cour de cassation.

(2) Proposition de loi modifiant certaines dispositions du Code civil relatives à la reconnaissance des enfants naturels, à l'adoption, aux droits successoraux des enfants naturels et à la représentation en ligne collatérale (*Doc. parl., Chambre des Représentants*, n° 93, 28 janvier 1914).

Signalons immédiatement, pour ce qui regarde la représentation, que M. Janson proposait seulement de l'admettre en faveur des enfants au premier degré des cousins germains, parents au quatrième degré. Cette réforme a non seulement été consacrée, mais elle a même été étendue par la loi du 11 octobre 1919, article 47, à tous les descendants des oncles et tantes du *de cujus* (art. 742 nouveau du Code civil).

BIJLAGE I.

Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek (I).

INLEIDENDE BESCHOUWINGEN.

De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek belast met het onderzoek van een voorstel van den heer Paul Janson, betreffende de erkenning, de aanneming en de erfopvolgingsrechten der natuurlijke kinderen (2) en met het bestudeeren van de inrichting van de voogdij over niet erkende natuurlijke kinderen heeft het bij dit verslag gaande ontwerp van wet opgemaakt tot regeling van deze verschillende zaken.

Volgens de meening van den steller van bedoeld wetsontwerp, in 1909 ingediend, dragen de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, betreffende de natuurlijke kinderen, het kenmerk van een waarlijk overdreven hard-

(1) Commissie samengesteld uit de heeren : J. VAN DEN HEUVEL, Minister van State, *voorzitter*; Paul LECLERCQ, eerste advocaat generaal bij het Hof van Cassatie, *secretaris*; G. BEATSE, advocaat bij het Hof van Cassatie; G.-P. DE BAVAY, eere-raadsheer bij het Hof van Cassatie; J. DE HAENE, raadsheer bij het Hof van Cassatie; L. FAUQUEL, raadsheer bij het Hof van Beroep, te Brussel; Z. HENIN, algemeen secretaris van het Ministerie van Financiën; V. KINON, algemeen bestuurder aan het Ministerie van Justitie; E. REMY, raadsheer bij het Hof van Cassatie; H. ROLIN, raadsheer bij het Hof van Beroep, te Brussel; J. SERVAIS, procureur generaal bij het Hof van Beroep, te Brussel; E. SOUDAN, Volksvertegenwoordiger; Em. STEYAERT, voorzitter van de rechtbank, te Gent; P. TSCHOFFEN, Volksvertegenwoordiger; J. VAN BIERVLIET, professor aan de Hoogeschool te Gent; G. VAN DEN BOSSCHE, professor aan de Hoogeschool te Gent; P. VERHAEGEN, raadsheer bij het Hof van Cassatie.

(2) Ontwerp van wet tot wijziging van sommige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de erkenning van natuurlijke kinderen, de aanneming, der erfopvolgingsrechten der natuurlijke kinderen en de plaatsvervulling in de zijlinie. (*Bescheiden, Kamer der Volksvertegenwoordigers*, n° 93, 28 Januari 1914.)

Laten wij er onmiddellijk op wijzen dat, wat de plaatsvervulling betreft, de heer Janson voorstelde deze alleen aan te nemen ten behoeve van de kinderen in den eersten graad der volle neven, bloedverwanten in den 4^{en} graad. Deze hervorming is niet alleenlijk bekrachtigd geworden maar zelfs uitgebreid bij de wet van 11 October 1919, artikel 47, tot al de afstammelingen van de oomen en tanten van den *de cujus* (nieuw art. 742, van het Burgerlijk Wetboek).

Janson suggère-t-il de « rendre, en cette matière, la législation plus humaine et plus équitable ».

Il ne le cache pas, les innovations qu'il réclame constituent en quelque sorte un « programme minimum » : « Comme il est toujours difficile, écrit-il, d'obtenir des réformes radicales, si équitables et justes qu'elles soient, les auteurs de la proposition se sont préoccupés de renfermer celles-ci dans des limites telles qu'elles puissent être facilement accueillies par tous ceux qui reconnaissent que cette législation d'un autre âge ne peut subsister dans sa rigueur et ses injustices. »

M. Paul Janson n'est pas le premier à entrer dans cette voie.

Il y a plus de trente ans, la Commission de revision du Code civil, à l'époque où elle préparait son projet de titre *De la Filiation*, a eu le souci d'améliorer la condition juridique des enfants naturels. La Commission n'a pas perdu cet objet de vue en s'occupant de *l'Autorité des père et mère*, de *la Tutelle*, des *Successions*, des *Donations et Testaments* et sur plus d'un point, elle a devancé les propositions de M. P. Janson et les a même dépassées. Il est d'autant plus opportun de le rappeler ici qu'il n'est fait, dans les développements de la proposition susvisée, aucune mention des travaux de la Commission et que rien ne révèle que M. Paul Janson ait songé à s'en inspirer.

Une proposition de loi, relative à la fois aux matières dont s'occupent les titres VII, VIII et X du livre 1er du Code civil et les titres 1er et II du livre III, semble à première vue une *lex satura*.

Une étude approfondie fait toutefois saisir leur intime connexité. Ce

heid en strengheid. Daarom ook stelt hij voor de wetgeving in dezen menschevender en rechtvaardiger te maken.

Hij ontveinst zich niet dat de door hem voorgestelde nieuwigheden als het ware een « minimumprogramma » zijn : « Daar het altijd moeilijk is, zoo schrijft hij, radikale hervormingen door te drijven — zij mogen dan nog zoo billijk en rechtvaardig zijn — hebben de makers van het voorstel getracht het binnen zulkdanige grenzen te houden, dat zij zonder moeite kunnen aanvaard worden door al diegenen die erkennen dat deze wetgeving uit vroegere tijden met haar gestrengheid en onrechtvaardigheid niet langer kan blijven bestaan. »

De heer Paul Janson was niet de eerste om dezen weg op te gaan.

Vóór meer dan dertig jaar, maakte zich de Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek, toen zij haar ontwerp van titel : *Van de afstamming*, opmaakte, reeds bezorgd om den rechtstoestand der natuurlijke kinderen te verbeteren. De Commissie heeft dit niet uit het oog verloren wanneer zij zich bezig hield met de *Ouderlijke Macht*, de *Voogdij*, de *Erfopvolging*, de *Schenkingen* en de *Testamenten*, en op meer dan één punt heeft zij de voorstellen van den heer Janson vooruitgelopen en is zij zelfs verder gegaan. Het is des te meer gepast hieraan te herinneren, daar er in de toelichting van bovenbedoeld ontwerp geene melding gemaakt wordt van den arbeid der Commissie en dat niets laat vermoeden dat de heer Janson er zou aan gedacht hebben er zich door laten te beïnvloeden.

Een wetsvoorstel, dat tegelijkertijd betrekking heeft op de onder titels VII, VIII en X van het eerste boek van het Burgerlijk Wetboek en onder titels I en II van het derde boek behandelde zaken, schijnt op het eerste zicht een *lex satura*.

Een grondiger studie laat evenwel het innige verband inzien dat er onder

qu'il s'agit de déterminer, ce sont « les droits des enfants naturels », dans leur ensemble. La manière dont leur filiation pourra être établie à l'égard de l'un ou de l'autre de leurs auteurs, la question de savoir si ceux-ci pourront, par l'adoption, donner à l'enfant naturel un état meilleur et presque équivalent à celui de l'enfant légitime, de savoir dans quels cas les enfants naturels pourront être légitimés, comment il faut organiser la tutelle des enfants naturels; enfin, quels droits successoraux et quelle réserve il convient de leur attribuer, ce sont là des aspects différents d'un seul et unique problème : Quelle doit être la situation juridique du rejeton né hors mariage?

Quand on cherche à la déterminer, peut-on ne considérer dans l'enfant naturel que sa qualité de personne, ne voir en lui qu'un être humain détaché du milieu social où il est né et, partant de cette conception abstraite, déduire les droits de l'enfant de la seule constatation du lien de filiation qui le rattache à sa mère et à son père, ou à l'un d'eux? Ou bien faut-il tenir compte de *tous* les faits et notamment de l'absence de lien conjugal entre les auteurs de l'enfant ?

Les théoriciens et les législateurs qui croient pouvoir envisager l'enfant naturel isolément sont parfois tentés de lui accorder les mêmes droits qu'à l'enfant légitime. C'est ce que voulait Laurent (1). En effet, considéré en lui-même, l'enfant naturel est aussi intéressant que l'enfant légitime (2). Il est innocent de la faute de ses auteurs

die onderwerpen bestaat. Het gaat er toch om, de rechten der natuurlijke kinderen, over hun geheel te bepalen. De wijze waarop hun afstamming zal kunnen vastgesteld worden ten opzichte van den eene of den andere hunner ouders, de vraag of deze, door de aanneming, aan het natuurlijke kind eenen staat zullen kunnen geven die beter is en bijna gelijk met den staat van het wettig kind, te weten in welke gevallen de natuurlijke kinderen zullen kunnen wettig verklaard worden, hoe de voogdij over natuurlijke kinderen dient ingericht, welke erfopvolgingsrechten hun dienen toegestaan en met welk voorbehoud zulks dient te geschieden; dat zijn alle verschillende zijden van ditzelfde vraagstuk : Welke moet de rechtstoestand zijn van een buiten echt geboren kind?

Wanneer men hem tracht te bepalen mag men dan in het natuurlijk kind alleen den persoon zien, het mensche-lijk wezen, zonder verband met de maatschappelijke omgeving waarin het werd geboren en, uitgaande van dit afgetrokken begrip, de rechten van het kind afleiden uit de bloote vaststelling van den afstammingsband waardoor het met zijn moeder en zijn vader, of met één van beiden verbonden is? Of dient er rekening gehouden met *al* de feiten, en inzonderheid met het ontbreken van een huwelijksband tusschen de ouders van het kind?

De theoretici en de wetgevers die meenen het natuurlijk kind afzonderlijk te mogen beschouwen, zijn soms geneigd het dezelfde rechten toe te staan als aan het wettig kind. Dat wilde LAURENT (1). En inderdaad, op zichzelf genomen verdient het natuurlijk kind zooveel belangstelling als het wettig kind (2). Het heeft geene schuld

(1) Articles 326 et 790 de l'avant-projet.

(2) *Undecumque homines nascantur, si parentum vitia non sectantur, honesti et salvi erunt; semen enim hominis, ex qualicumque homine, Dei creatura est, et eo male utentibus, male erit; non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum nulla est defensio adulterii, sic mali filii conjugatorum, nullum est crimen nuptiarum.* (Saint Augustin, *De bon. conjug.*, cap. 16.)

(1) Artikelen 326 en 790 van het voorontwerp.

(2) *Undecumque homines nascantur, si parentum vitia non sectantur, honesti et salvi erunt; semen enim hominis, ex qualicumque homine, Dei creatura est, et eo male utentibus, male erit; non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum nulla est defensio adulterii, sic mali filii conjugatorum, nullum est crimen nuptiarum.* (H. Augustinus, *De bon. conjug.*, cap. 16.)

et a d'autant plus besoin de la sollicitude du législateur qu'il trouve généralement moins d'appui, en fait, dans son entourage.

Les réformateurs qui se laissent guider par ces considérations se rapportant exclusivement à l'individu, perdent de vue, quelque généreuses qu'elles puissent être, non seulement un intérêt supérieur d'ordre collectif, mais une donnée essentielle du problème.

Ainsi que l'a écrit M. l'avocat général Paul Leclercq, « les droits de l'enfant légitime ne résultent pas seulement du lien qui existe entre lui et ses parents, mais aussi du lien qui existe entre ses parents; ils sont en partie la conséquence de ce qu'il a eu le bonheur de naître de personnes qui, unies par le mariage, ont créé une famille dont il fait partie.

» L'enfant naturel, au contraire, même si sa filiation tant paternelle que maternelle est démontrée, ne fait pas partie d'une collectivité familiale à la tête de laquelle se trouvent, unis par un lien en principe indissoluble, les deux êtres qui lui ont donné la vie. Il est dès lors contraire à la nature des choses de tendre à assimiler sa situation à celle de l'enfant légitime. » (1).

L'enfant légitime naît dans une famille. C'est un fait. L'enfant naturel naît hors de toute famille. On doit le regretter, spécialement pour lui, mais on se trouve là aussi en présence d'un fait, et il est impossible de le supprimer.

Si l'on se croyait autorisé à l'oublier et si l'on accordait aux enfants procréés hors mariage les mêmes droits et prérogatives, à tous égards, qu'aux

aan de fout zijner ouders en behoeft des te meer de bezorgdheid van den wetgever daar het over het algemeen feitelijk minder steun vindt in zijn omgeving.

De hervormers die zich laten leiden door deze uitsluitend het individu betreffende beschouwingen verliezen, hoe edelmoedig hun beweegredenen ook mogen zijn, niet alleen een hooger belang van gemeenschappelijken aard uit het oog, maar een essentieel gegeven van het vraagstuk.

Zooals advokaat-generaal Paul Leclercq het schreef, vloeien « de rechten van het wettig kind niet alleen voort uit den band bestaande tusschen kind en ouders, maar eveneens uit den band bestaande tusschen de ouders zelf; zij zijn voor een deel het gevolg van het feit dat het kind het geluk had geboren te worden uit personen die, verbonden door het huwelijk, een familie gesticht hebben waarvan het deel uitmaakt.

» Het natuurlijk kind, daarentegen, zelfs wanneer zijn afstamming, zoo van vaders- als van moederszijde vast staat, maakt geen deel uit van een gezinsgemeenschap aan wier hoofd de twee wezens staan die hem het leven geschonken hebben en die door een principieel onverbreekbaren band vereenigd zijn. Het is dan ook tegen den natuurlijken aard der zaken ingaan zijn toestand gelijk te stellen met dien van het wettig kind (1). »

Het wettig kind wordt geboren in een gezin. Dat is een feit. Het natuurlijk kind wordt buiten elk gezin geboren. Het is te betreuren, vooral voor het kind zelf, maar men staat tegenover een feit en het is onmogelijk dit feit weg te cijferen.

Indien men zich gerechtigd achtte dit feit te veronachtzamen en indien men aan de kinderen buiten den echt geboren in elk opzicht dezelfde rechten

(1) Loi du 6 avril 1908 sur la recherche de la paternité et de la maternité de l'enfant naturel, un vol. in-8°, Bruxelles, Bruylant, 1908, p. V-VI.

(1) Loi du 6 avril 1908 sur la recherche de la paternité et de la maternité de l'enfant naturel, un vol. in-8°, Bruxelles, Bruylant, 1908, p. V-VI.

enfants légitimes, où serait la différence, pour ce qui regarde les rapports entre parents et enfants, entre la famille et le concubinage? Un grand pas serait fait vers la généralisation du régime de l'union libre, qui recevrait ainsi, indirectement, une consécration législative.

Si l'on reconnaît à l'institution du mariage le mérite d'être une condition nécessaire de l'éducation des enfants et par suite une base essentielle de la société; si l'on est convaincu que la famille doit, à ce titre, jouir de la faveur du législateur, il faut maintenir, entre les situations qui naissent de justes noces, d'une part, et de relations libres, d'autre part, une différence de *degré* et de dignité.

Veut-on éviter l'écueil d'un individualisme excessif et pernicieux pour la société, il faut que la différence entre les deux catégories d'enfants soit *suffisante*.

Il existe donc une certaine limite, qu'il convient de ne pas outre-passar, dans les réformes favorables à l'enfant naturel.

Pour déterminer le point critique au delà duquel on sacrifierait l'intérêt social du maintien et de la défense de la famille légitime à l'intérêt individuel des enfants naturels, il faut tenir compte de *l'ensemble* de leur situation juridique et du lien qui rattache les uns aux autres, dans le système de la loi, les dispositions des titres de la *Filiation*, de l'*Adoption*, de la *Puissance paternelle*, des *Successions* et des *Donations et Testaments*. Il faut également, pour apprécier l'opportunité de nouvelles modifications du Code en faveur des enfants naturels, mesurer le chemin déjà parcouru dans cette direction, notamment

en voorrechten verleende als aan de wettige kinderen, waar zou dan, wat betreft de betrekkingen tusschen ouders en kinderen, het verschil te zoeken zijn tusschen de familie en het samenwonen? Dit ware een groote stap naar het algemeen maken van het stelsel van het vrije huwelijk, stelsel dat aldus onrechtstreeks een wettelijke bekrachtiging zou verkrijgen.

Indien men aan de instelling van het huwelijk de verdienste toekent een noodzakelijke voorwaarde te zijn voor de opvoeding der kinderen en dan ook een hoofdzakelijke grondslag voor de maatschappij; indien men overtuigd is dat het gezin als dusdanig de gunst van den wetgever dient te genieten, dan moet men ook tusschen de toestanden die voortvloeien uit wezenlijke echtverbintenissen eenerzijds, uit vrije betrekkingen anderzijds, een verschil van *graad* en van waardigheid behouden.

Wil men het gevaar van een overdreven en voor de maatschappij verderfelijk individualisme vermijden, zoo dient het verschil tusschen beide categorieën kinderen *voldoende* belangrijk te zijn.

In de hervormingen ten behoeve van het natuurlijk kind is er dan ook een bepaalde grens, welke niet mag overschreden.

Om het uiterste punt vast te stellen dat niet kan overschreden worden zonder het maatschappelijk belang van het behoud en van de verdediging van de wettelijke familie op te offeren voor het individueel belang der natuurlijke kinderen, dient rekening gehouden met hun rechtstoestand in *zijn geheel* en met den band die, in het stelsel der wet, de bepalingen der titels: *De afstamming*, *De aanneming*, *De ouderlijke macht*, *De erfopvolging* en *Schenkingen en Testaments*, ondeeling verbindt. Om over de gewenstheid van nieuwe wijzigingen aan het Wetboek ten behoeve der natuurlijke kinderen te oordeelen, dient eveneens den

grâce aux lois du 6 avril 1908 et du 11 février 1920.

Ces principes sont toujours restés présents à l'esprit de la Commission. Les règles qu'elle propose d'adopter sont au total beaucoup moins sévères que celles consacrées en 1804. Mais si une certaine rigueur reste nécessaire dans cette matière, c'est une raison de plus pour assurer la protection de l'enfant naturel pendant le temps de sa minorité, mieux que le Code civil ne l'avait fait. Tel est le but des dispositions relatives aux conseils de tutelle qu'a rédigées la Commission.

CHAPITRE PREMIER.

DE LA RECONNAISSANCE DES ENFANTS NATURELS.

(Article 2 de la proposition de loi ci-annexée (Annexe II).

§ 1er.

ART. 334, alinéa 1er. — La forme de la reconnaissance des enfants naturels est définie dans les termes suivants par le Code civil (art. 334). « *La reconnaissance d'un enfant naturel sera faite par un acte authentique lorsqu'elle ne l'aura pas été dans son acte de naissance.* »

La Commission de revision du Code civil a proposé, il y a longtemps déjà, de remplacer ce texte par le suivant : *La reconnaissance d'un enfant naturel est faite dans son acte de naissance ou dans une déclaration reçue par un officier de l'état civil avec les formalités indiquées au titre II du livre Ier du présent Code, par acte notarié, enfin par testament* (art. 27 du titre VII, *De la Filiation*). M. Paul Janson se contente d'ajouter à l'article 334 du

weg overzien die reeds in die richting afgelegd werd, dank zij inzonderheid de wetten van 6 April 1908 en 11 Februari 1920.

Door deze grondbeginselen liet de commissie zich steeds leiden. De door haar voorgestelde regelen zijn over het geheel veel minder streng dan deze die in 1804 gesteld werden. Doch, waar in deze zaken een zekere gestrengheid noodzakelijk blijft, is dit een reden te meer om de bescherming van het natuurlijk kind tijdens zijn minderjarigheid op een meer doeltreffende wijze te verzekeren dan het Burgerlijk Wetboek het tot nog toe deed. Dat is het doel der door de Commissie voorziene bepalingen in zake de voogdij-raden.

EERSTE HOOFDSTUK.

ERKENNING VAN NATUURLIJKE KINDEREN.

(Artikel 2 van het hierbijgevoegd wetsvoorstel (Bijlage II).

§ 1.

ART. 334, lid 1. — De wijze waarop de erkenning der natuurlijke kinderen geschiedt wordt door het Burgerlijk Wetboek in de volgende bewoordingen omschreven (art. 334) : « *Het erkennen van een natuurlijk kind kan bij authentieke akte geschieden wanneer zulks niet reeds bij de akte van geboorte gedaan is* ».

De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek heeft voor langen tijd reeds, voorgesteld dezen tekst te vervangen door den volgende : « *Het erkennen van een natuurlijk kind geschiedt in zijn akte van geboorte of in een verklaring ontvangen door een ambtenaar van den burgerlijken stand, met de onder titel II van het I^e boek van dit Wetboek voorziene formaliteiten, bij notarieele akte, eindelijk ook bij testament* (art. van

Code civil un alinéa ainsi conçu :
 « Elle (la reconnaissance) *pourra être faite par un testament olographe.* »

L'opportunité de cette dernière innovation dépend de la comparaison entre les avantages et les inconvénients qu'elle offre.

Elle facilite, d'une part, considérablement la reconnaissance et permet d'en assurer la secret mieux qu'aucune autre forme.

D'autre part, on peut craindre que la reconnaissance faite dans un testament olographe soit moins réfléchie que faite dans un acte authentique; que des influences illicites puissent s'exercer plus librement sur l'esprit du testateur qui se contente de la forme olographe; que le sort de la reconnaissance soit lié au sort d'une vérification d'écriture. Enfin, on peut craindre que la reconnaissance par testament olographe ne fournisse un moyen aisé d'éviter l'application de la règle établie par l'article 337 du Code civil, d'autant plus que, selon l'opinion reçue, le testament olographe fait foi de sa date et que l'article 1328 du Code civil ne concerne pas cette espèce particulière d'acte sous seing privé. La preuve de l'antidate, qui ne pourrait se faire que par des éléments puisés dans le testament lui-même, serait presque toujours impossible (voyez LAURENT, *Principes*, t. XIII, n° 240 et suivants, PLANIOL, 2e éd., t. III, nos 2692 et 2697).

La somme des avantages a paru l'emporter sur celles des inconvénients.

Ce point décidé, on ne voit pas pourquoi l'on n'admettrait pas la recon-

titel VII over de Afstamming). De heer Paul Janson bepaalt er zich bij aan artikel 334 van het Burgerlijk Wetboek het volgende lid toe te voegen : « *Het natuurlijk kind kan ook bij eigenhandig testament erkend worden* ».

Of deze nieuwigheid al of niet gewenscht is hangt af van de vergelijking tusschen de er aan verbonden voordeelen en nadeelen.

Zij vergemakkelijkt eenerzijds de erkenning in aanzienlijke mate en laat beter dan elke andere wijze de geheimhouding toe.

Anderzijds kan men vreezen dat een in eigenhandig testament gedane erkenning, minder rijp overwogen weze, dan wanneer zij gedaan werd bij authentieke akte; dat ongeoorloofde invloeden gemakkelijker kunnen wegen op den testamentmaker die zich met een eigenhandig testament tevreden stelt; dat het lot van de erkenning afhangt van een onderzoek naar de echtheid van het geschrift. Ten slotte, dient er gevreesd dat de erkenning bij eigenhandig testament een gemakkelijk middel worde om de toepassing van den bij artikel 337 van het Burgerlijk Wetboek gestelden regel te vermijden, te meer daar, volgens de algemeen verspreide meening, het eigenhandig testament moet geloofd worden, wat de dagteekening betreft, en dat artikel 1328 van het Burgerlijk Wetboek geen betrekking heeft op dit bijzonder soort onderhandsche akte. Het bewijs van de vervroeging der dagteekening, dat slechts uit in het testament zelf gevonden elementen zou kunnen blijken, ware haast altijd onmogelijk te leveren. (Zie LAURENT, *Principes*, D. XIII, n° 240 en volgende; PLANIOL, 2e uitgave, D., III, nrs 2692 en 2697.)

Over het geheel genomen, leken er meer voor- dan nadeelen aan verbonden.

Dit punt eens aangenomen zijnde, zoo ziet men niet in waarom men de

naissance par testament mystique, que certains auteurs ont, d'ailleurs à tort, prétendu valable, même sous l'empire du Code civil (COLIN et CAPITANT, *Cours élémentaire de droit civil français*, t. 1er, p. 289) et que le texte proposé par M. Janson semble repousser implicitement.

Le texte du projet ci-annexé (article II, 334, al. 1er), conforme à celui du projet antérieur de la Commission (sauf la substitution du mot *ou* au mot *enfin*, sans portée quant au sens) se justifie par les considérations rapportées plus haut.

§ 2.

ART. 334, alinéa 2. — La validité de la reconnaissance de l'enfant « *nasciturus* » (même article, alinéa 2), est une conséquence évidente du principe général que cet enfant est une personne. Par contre, la validité de la reconnaissance de l'enfant naturel *après son décès*, admise sans réserve par LAURENT (Avant-projet, t. II, p. 116 et art 313). et par le projet ancien de la Commission de revision du Code civil (Titre de la *Filiation*, p. 99) est repoussée formellement par M. Paul Janson, qui propose d'ajouter à l'article 334 du Code civil un alinéa ainsi conçu : « *La reconnaissance d'un enfant naturel ne pourra avoir lieu après son décès* ».

La jurisprudence de la Cour d'appel de Bruxelles s'est prononcée dans le sens de l'affirmative (18 mars 1902, *Pas.* 1902, II, p. 235 et 12 décembre 1905, *Pas.* 1902, II, p. 91). On invoque, principalement, à l'appui de cette opinion, une raison de droit, tirée de la nature même de la reconnais-

sance par testament mystique, que certains auteurs ont, d'ailleurs à tort, prétendu valable, même sous l'empire du Code civil (COLIN et CAPITANT, *Cours élémentaire de droit civil français*, t. 1er, p. 289) et que le texte proposé par M. Janson semble repousser implicitement.

De tekst van het hierbijgaande ontwerp (artikel II, 334, 1e lid) die overeenkomt met dien van het vroegere ontwerp van de Commissie (behalve dat het woord *eindelijk* door *of* vervangen wordt, zonder echter den zin te wijzigen) wordt door de bovenstaande beschouwingen gerechtvaardigd.

§ 2.

ART. 334, 2^e lid. — De rechtsgeldigheid van de erkenning van het kind « *nasciturus* » (zelfde artikel, 2^e lid), is een vanzelfsprekend gevolg van het algemeen principe dat dit kind een persoon is. De rechtsgeldigheid daarentegen van de erkenning van het natuurlijk kind *na zijn overlijden*, zonder voorbehoud aangenomen door LAURENT (Voorontwerp, deel II, blz. 116 en art. 313) en door het vroegere ontwerp van de Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek (Titel van de *Afstamming*, blz. 99) wordt formeel van de hand gewezen door den heer Paul Janson, die voorstelt aan artikel 334 van het Burgerlijk Wetboek een alinea toe te voegen, luidende: « De erkenning van een natuurlijk kind kan niet geschieden na zijn overlijden ».

Het Hof van Beroep te Brussel heeft in bevestigenden zin uitspraak gedaan (18 Maart 1902, *Pas.* 1902, II, blz. 235, en 12 December 1905, *Pas.* 1902, II, blz. 91). Tot staving van deze meening wordt vooral een rechtsreden aangevoerd, getrokken uit den aard zelf van de erkenning; deze is bij uitstek de

sance : elle est essentiellement l'aveu d'un fait, qui ne cesse pas d'être vrai parce qu'il est déclaré après la mort de l'enfant naturel.

La considération, tirée de ce que pareille reconnaissance serait le plus souvent inspirée par un calcul intéressé, quand l'enfant naturel meurt sans descendance légitime, a décidé la Commission à résoudre la difficulté au moyen d'une distinction, en disant : L'enfant naturel « *peut être reconnu après son décès lorsqu'il a laissé des descendants légitimes* » (art. 334 du projet ci-annexé, al. 2). En effet, seule la descendance légitime du défunt exclut les ascendants (art. 757).

§ 3.

ART. 335, alinéa 1er, et article 336. — L'article 335 du Code civil porte que la reconnaissance « *ne pourra avoir lieu au profit des enfants nés d'un commerce incestueux ou adultérin* »; l'article 336 ajoute que « *La reconnaissance du père, sans l'indication et l'aveu de la mère, n'a d'effet qu'à l'égard du père* ».

L'application de ces textes a donné lieu à beaucoup de difficultés. Elles proviennent, d'une part, de ce que la première de ces dispositions n'indique pas la portée précise de la nullité qui frappe la reconnaissance faite en contravention à la loi; d'autre part, de l'interprétation erronée qui a été donnée à la seconde disposition.

Si l'on admet avec LAURENT (*Principes*, t. IV, n° 141 et suiv.) qu'une reconnaissance, tout en étant nulle comme titre de filiation, peut être valable comme constatant un aveu de paternité ou de maternité, l'enfant adultérin ou incestueux pourra réclamer des aliments à l'auteur de la reconnaissance nulle; par contre, celui-ci

bekentenis van een feit, dat niet ophoudt waar te zijn, omdat de verklaring ervan eerst na het overlijden van het natuurlijk kind gedaan wordt.

De overweging dat dergelijke erkenning in de meeste gevallen ingegeven zou zijn door een berekening, wanneer het natuurlijk kind sterft zonder wettige afstammelingen achter te laten, heeft de Commissie er toe doen besluiten de moeilijkheid op te lossen door middel van een onderscheid, dat luidt : Het natuurlijk kind « *kan na zijn overlijden erkend worden wanneer het wettige afstammelingen achtergelaten heeft* » (art. 334 van het hierbijgaande ontwerp, 2^e lid). Inderdaad, alleen de wettige afstamming van den overledene sluiten de familieleden in de opgaande linie uit (art. 757).

§ 3.

ART. 335, 1^e lid, en ART. 336. — Artikel 335 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de erkenning « *niet kan geschieden ten behoeve van kinderen die in bloedschande of in overspel zijn geteeld* ». Artikel 336 voegt er bij dat : « *de erkenning door den vader, zonder de aanwijzing en de bekentenis van de moeder alleen geldt ten opzichte van den vader* ».

De toepassing dezer teksten heeft tot velerlei moeilijkheden aanleiding gegeven. Deze komen eenerzijds voort uit het feit dat de eerste dezer bepalingen niet juist bepaalt hoe ver de nietigheid strekt, waardoor de in overtreding der wet gedane erkenning getroffen wordt en, anderzijds, uit de onjuiste uitlegging welke aan de tweede bepaling gegeven is geworden.

Indien men met LAURENT (*Principes* D. IV, n^r 141 en volg.) aanneemt dat een erkenning, alhoewel van geenlei waarde waar het de afstamming geldt, rechtsgeldig zijn kan als een blijk van de bekentenis van het vaderschap of het moederschap, zal het in overspel of in bloedschande verwekte kind uitkeering tot onderhoud kunnen

ne pourra lui donner ou lui léguer que des aliments (art. 908); et si les père et mère reconnaissent l'enfant dans un seul et même acte, l'un des parents étant marié et l'autre libre, les deux reconnaissances seront nulles (1). Mais si l'on repousse l'opinion de LAURENT et si l'on considère la reconnaissance d'un enfant adultérin ou incestueux comme dénuée de tout effet juridique, on devra repousser la demande d'aliments de l'enfant, objet d'une telle reconnaissance; par contre, déclarer valable la donation ou le legs excédant la limite fixée par l'article 908, qui lui seraient faits; enfin, en cas de double reconnaissance dans le même acte, elle sera valable à l'égard de celui des père et mère qui est libre.

De l'article 336 du Code civil, la jurisprudence a conclu que la reconnaissance du père avec l'indication et l'aveu de la mère à effet même à l'égard de celle-ci. C'est-à-dire que le texte a été entendu comme s'il s'agissait de l'indication, ou aveu, *fait par le père*, de ce que telle femme déterminée est la mère. On a ainsi établi une exception au principe que la reconnaissance, faite par l'un ou l'autre des parents, lui est personnelle et ne produit d'effet que contre lui.

Mais il ressort à toute évidence des travaux préparatoires du Code que, dans la pensée de ses auteurs, « l'aveu dont il est question ici est l'aveu » *fait par la mère* de ce que l'auteur de

eischen van hem die de nietige erkenning gedaan heeft; anderdeels, zal deze aan bedoeld kind enkel uitkeering tot onderhoud kunnen schenken of achterlaten (art. 908); en indien de vader en de moeder het kind erkennen bij een en dezelfde akte, terwijl een van beiden gehuwd is en de andere niet, zullen beide erkenningen nietig zijn (1). Indien men echter de meening van LAURENT verwerpt en men de erkenning van een in bloedschande of overspel verwekt kind beschouwt als zijnde zonder uitwerksel hoegenaamd op rechtsgebied, zal men over de aanvraag tot uitkeering tot onderhoud vanwege het kind dat aldus erkend werd, afwijzend moeten beschikken; daarentegen de aan dat kind gedane schenking of het legaat dat de door artikel 908 vastgestelde perken overschrijdt, moeten geldig verklaren; ten slotte, in geval van erkenning bij dezelfde akte door den vader en de moeder, zal deze erkenning geldig zijn ten aanzien van dezen van beide ouders die ongehuwd is.

Uit artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek werd door de geldende rechtspraak opgemaakt dat de erkenning van den vader met de aanwijzing en de bekentenis van de moeder rechtsgevolgen heeft ook ten aanzien van deze laatste. Het is te zeggen dat de tekst verstaan is geworden alsof er spraak was van de aanwijzing of de bekentenis, *door den vader gedaan*, dat die of die vrouw, die aangewezen wordt, de moeder is. Aldus werd een uitzondering gemaakt op het principieel dat de erkenning, door één van beide ouders gedaan, persoonlijk is en tegen hem alleen kan ingeroepen worden.

Uit de voorbereidende werken tot samenstelling van het Wetboek blijkt ten duidelijkste dat, naar de opvatting van de stellers, « de hier bedoelde bekentenis deze is » *die door de moeder*

(1) C'est d'ailleurs la solution admise par la jurisprudence.

(1) Dit is ten anderen de in de rechtspraak geldende oplossing.

la reconnaissance est bien le père de l'enfant. Le législateur a simplement voulu dire que la reconnaissance émanant du père (comme d'ailleurs celle qui émane de la mère) n'a d'effet qu'à l'égard de celui dont elle émane et que spécialement l'effet d'une reconnaissance faite par le père n'est pas subordonné à la confirmation par la mère de la déclaration du père. (Voyez sur ce point PLANIOL, t. Ier, 2e éd., n° 2860, 8e éd., n° 1477.)

Certains auteurs (par exemple AUBRY et RAU) admettant l'interprétation combattue ici, en ont tiré une conséquence importante. Dans le cas où l'auteur d'une reconnaissance y ajoute une indication d'où il résulte que l'enfant est adultérin ou incestueux (par exemple le père, en déclarant sa paternité, attribue l'enfant à une femme mariée avec un autre homme ou bien la mère attribue la paternité de l'enfant à un homme marié avec une autre femme), pareille indication doit-elle être simplement considérée comme non écrite ou bien entraîne-t-elle la nullité de la reconnaissance elle-même? Il faut distinguer, a-t-on dit : l'indication émanant de la mère est dénuée de tout effet légal, mais l'indication émanant du père, étant autorisée par l'article 336, entraîne la nullité de la reconnaissance elle-même (1).

La rédaction nouvelle des articles 335, alinéa 1er, et 336, proposée dans le projet ci-annexé, a pour but de mettre fin à ces controverses.

La reconnaissance de l'enfant né d'un commerce incestueux ou adultérin est nulle, porte l'article 335, alinéa 1er

(1) Cette distinction est d'ailleurs généralement repoussée : d'après la jurisprudence, le déclarant, peu importe que ce soit le père ou la mère, qui avoue que l'enfant est adultérin, ne peut pas diviser son aveu. Sa déclaration est frappée de nullité en tout cas.

gedaan wordt, waarbij zij nl. verklaart dat hij die de erkenning deed, wel degelijk de vader van het kind is. De wetgever heeft hier alleen bedoeld dat de erkenning vanwege den vader (zooals trouwens ook deze vanwege de moeder) slechts rechtsgevolgen heeft ten aanzien van dezen die de erkenning doet en dat inzonderheid het rechtsgevolg van een door den vader gedane erkenning niet afhangt van de bevestiging vanwege de moeder van de door den vader gedane verklaring. (Cfr. hieromtrent PLANIOL, 1^e deel, 2^e uitgave, n^r 2860, 8^e uitg., n^r 1477.)

Sommige schrijvers (o. m. AUBRY en RAU) die de hier bestreden uitlegging aannemen, hebben er een belangrijke gevolgtrekking uit afgeleid. In geval degene die een erkenning doet er een aanwijzing aan toevoegt, waaruit blijkt dat het kind in overspel of bloedschande geteeld werd (b. v. de vader die zijn vaderschap erkent wijst als moeder een met een ander man gehuwde vrouw aan, ofwel de moeder schrijft het vaderschap toe aan den met een andere vrouw gehuwden man) dient dergelijke aanwijzing enkel als niet bestaande te worden beschouwd ofwel wordt daardoor de erkenning zelf volstrekt nietig? Daar is een onderscheid te maken, heeft men gezegd : de door de moeder gegeven aanwijzing heeft geen enkel wettelijk gevolg, maar de van den vader uitgaande aanwijzing, waartoe bij artikel 336 toelating gegeven wordt, brengt de nietigheid van de erkenning zelf mede (1).

De nieuwe tekst der artikelen 335, 1^e lid, en 336, voorgesteld in het hierbijgaande ontwerp, heeft ten doel aan deze betwistingen een einde te maken.

De erkenning van een uit bloedschande of overspelige betrekkingen geboren kind is nietig, luidt artikel 335,

(1) Dit onderscheid wordt trouwens gewoonlijk niet aangenomen; volgens de rechtspraak kan de verklaarder, of het dan de vader of de moeder zij, die bekend dat het kind in overspel geteeld is, zijn bekentenis niet verdeelen. Zijn verklaring is in elk geval nietig.

du projet. Il faut entendre qu'elle est nulle de plein droit et ne produit aucun effet. D'autre part, « *est prohibée toute indication d'où il résulterait que l'enfant est né d'un commerce incestueux ou adultérin* » (art. 336). L'indication prohibée, qui se trouverait dans un acte de reconnaissance, est réputée non écrite.

Il n'est pas inutile de montrer dans quelques applications la portée des textes proposés.

L'enfant adultérin *a matre*, c'est-à-dire l'enfant né d'une femme mariée, plus de 180 jours après la célébration du mariage et désavoué par le mari ou par ses héritiers, a une filiation maternelle résultant du jugement et cette filiation est adultérine. Cet enfant ne peut être reconnu par aucun homme dans l'état actuel de la législation, et il ne le pourrait pas davantage d'après le projet ci-annexé (1).

L'enfant d'une maîtresse du mari, même né plus de 300 jours après la célébration du mariage et moins de 180 jours après sa dissolution, pourra toujours être reconnu par sa mère; pareille reconnaissance sera valable, même si le mari a antérieurement reconnu l'enfant, même si la mère déclare, dans l'acte de reconnaissance, que son amant marié est le père de l'enfant, et même si la reconnaissance émanant de la mère et celle du mari sont contenues dans le même acte. L'enfant né pendant la période sus-indiquée pourra être reconnu, comme sous l'empire de la législation actuelle par tout homme autre que le mari (2), sauf contestation éventuelle.

(1) Sauf dans le cas exceptionnel où le projet autorise la légitimation de l'enfant adultérin.

(2) Et même par le mari dans le cas exceptionnel visé par la note précédente.

1re lid, van het ontwerp. Daardoor moet verstaan worden dat zij van rechtswege nietig is en volstrekt geen enkel gevolg heeft. Anderzijds « *is elke aanwijzing waaruit blijken zou dat het kind in bloedschande of overspel werd geteeld verboden* » (art. 336). De verboden aanwijzing die in een akte van erkenning zou voorkomen wordt als niet geschreven aangezien.

Het zal wel overbodig zijn in enkele gevallen van toepassing de draagwijdte der voorgestelde teksten te omlijnen.

Het uit echtbreuk geboren kind *a matre*, m. a. w. het kind dat uit een gehuwde vrouw geboren is, later dan 180 dagen na de voltrekking van het huwelijk en dat ontkend wordt door den echtgenoot of dezes erfgenamen, heeft een uit het vonnis voortspuitende afstamming van moederszijde en deze afstamming is overspelig. Dit kind kan in den huidige stand der wetgeving, door geen enkel man erkend worden en zou volgens het hierbijgaande ontwerp evenmin kunnen worden erkend (1).

Het kind van een minnares van den echtgenoot, zelfs als het later dan 300 dagen na de voltrekking van het huwelijk en vroeger dan 180 dagen na de echtscheiding geboren is, zal altijd door zijn moeder kunnen erkend worden; een dergelijke erkenning zal geldig zijn zelfs indien de echtgenoot vroeger het kind erkend heeft, zelfs indien de moeder in de akte van erkenning verklaart dat haar gehuwde minnaar de vader van het kind is, en zelfs indien de erkenning vanwege de moeder en deze vanwege den echtgenoot in dezelfde akte begrepen zijn. Het kind, dat in de bovenaangeduide periode geboren is zal, evenals thans, door ieder ander man dan den echtgenoot kunnen erkend worden (2) behoudens eventueele betwisting.

(1) Behoudens het uitzonderingsgeval waarin het ontwerp de wettiging van het in overspel geteeld kind toelaat.

(2) Zelfs door den echtgenoot in het uitzonderingsgeval bedoeld bij de vorige nota.

On voit que la prohibition de la reconnaissance de l'enfant adultérin vise, dans le cas de l'enfant adultérin *a matre*, un enfant qui *est adultérin* avant toute reconnaissance, et dans les autres cas, un enfant dont la filiation adultérine *ressortirait* de la reconnaissance prohibée, si celle-ci était valable.

La reconnaissance d'un enfant qui n'a encore été reconnu par personne, ne pourra *jamais* être considérée comme nulle pour le motif que l'enfant serait incestueux. Sera nulle, à l'égard du père comme de la mère, la double reconnaissance, dans le même acte, émanant de deux personnes entre lesquelles la mariage est prohibé.

En cas de reconnaissance successives par le père, puis par la mère, ou inversement, la seconde reconnaissance sera nulle si son auteur est parent de l'auteur de la première à un degré qui empêche le mariage.

ART. 342a. — La modification apportée à l'article 342a du Code civil par le projet ci-annexé ne concerne que la rédaction de cette disposition et a pour but de la mettre en harmonie avec le texte de l'article 335 du même projet : les mots « *la reconnaissance ne peut avoir lieu* » sont simplement remplacés par les mots : « *la reconnaissance est nulle* ».

§ 4.

Il importe de préciser quels sont les enfants incestueux, c'est-à dire ceux qui ne peuvent être reconnus parce qu'ils sont nés hors mariage d'un commerce incestueux (1).

(1) C'est le sens où l'expression *enfants incestueux* est prise dans les développements qui suivent. Les enfants nés d'un mariage nul pour inceste sont aussi

Het is duidelijk dat het verbod van de erkenning van het uit echtbreuk geboren kind, in geval het een uit echtbreuk geboren kind *a matre* geldt, op een kind doelt dat, vóór welke erkenning reeds ook, als in overspel geteeld zijnde bekend staat en in elk ander geval een kind, wiens afstamming uit echtbreuk uit de erkenning *zou blijken*, indien deze geldig was.

De erkenning van een door niemand erkend kind zal *nooit* kunnen beschouwd worden als nietig om reden dat het kind in bloedschande zou verwekt zijn. Zal nietig zijn, zóó ten aanzien van den vader als van de moeder, de tweevoudige erkenning bij dezelfde akte, vanwege twee personen tusschen dewelke het huwelijk verboden is.

In geval van achtereenvolgende erkenning, eerst door den vader en dan door de moeder of omgekeerd, zal de tweede erkenning nietig zijn indien hij die haar deed zoo nauw verwant is met dezen die de eerste erkenning deed, dat het huwelijk tusschen hen beiden verboden is.

ART. 342a. — Aan artikel 342a van het Burgerlijk Wetboek werd door het hierbijgaande ontwerp alleen een wijziging toegebracht in het opstel van deze bepaling; de wijziging heeft slechts ten doel deze in overeenstemming te brengen met den tekst van artikel 335 van hetzelfde ontwerp : de woorden « *de erkenning kan niet geschieden* » worden gewoonweg vervangen door de woorden : « *de erkenning is nietig* ».

§ 4.

Het is van belang duidelijk te bepalen welke de in bloedschande geteelde kinderen zijn, met andere woorden deze die niet kunnen erkend worden omdat zij buiten den echt uit bloedschendende betrekkingen geboren zijn (1).

(1) Dit is de beteekenis van de uitdrukking « uit bloedschendende betrekkingen geboren kinderen » in de volgende uiteenzettingen : De kinderen geboren

Les empêchements au mariage, basés sur la parenté ou l'alliance sont déterminés par les articles 161 à 164 du Code civil. Étaient incestueux, d'après le Code, tous les enfants nés des personnes auxquelles ces dispositions défendent de s'unir entre elles par le mariage.

Le décret du 28 février 1821 permit au Gouvernement de lever pour des causes graves la prohibition consacrée par l'article 162 du Code civil, pour le mariage entre alliés au degré de frère et de sœur, lorsque l'union qui produisait l'alliance avait été dissoute par la mort naturelle de l'un des époux.

C'était une question controversée, de savoir si l'octroi de la dispense prévue par ce décret, ou de celle prévue par l'article 164 du Code permettait de légitimer l'enfant né avant le mariage? LAURENT répondait négativement, en se basant sur le texte des articles 331 et 335. La jurisprudence française résolvait au contraire la difficulté dans le sens de l'affirmative (arrêt de la Cour de cassation du 22 janvier 1867, D. 1867, I. 5, Sirey 1867, I. 49).

La controverse a été tranchée, en Belgique, par la loi du 6 avril 1908 (art. 342b du Code civil). Sans dire que les enfants nés de personnes parentes ou alliées entre lesquelles le mariage pouvait être autorisé par dispense cesseraient à tout point de vue d'être considérés comme incestueux, cette disposition déclare que les prohibitions des articles 331, 335

incestueux, mais ont une filiation maternelle et paternelle dûment établie selon l'opinion commune, contestée d'ailleurs par COLLIN et CAPITANT, *ouvrage cité*, tome I, page 353.

De beletselen tegen het huwelijk, op grond van bloed- of aanverwantschap, zijn vastgesteld bij de artikelen 161 tot 164 van het Burgerlijk Wetboek. Waren volgens het Burgerlijk Wetboek uit bloedschendende betrekkingen geboren al de kinderen geboren uit personen wien het krachtens deze bepalingen verboden was onderling een huwelijk aan te gaan.

Bij decreet van 28 Februari 1821 werd aan de Regeering machtiging verleend om wegens gewichtige redenen het verbod op te heffen gesteld bij artikel 162 van het Burgerlijk Wetboek betreffende het huwelijk tusschen aanverwanten in den graad van broeder en zuster, wanneer het huwelijk waaruit het aanverwantschap voorsproot ontbonden was geworden door den natuurlijken dood van een van beide echtgenooten.

Het was een strijdvraag te weten of het verleenen van de bij dit decreet bepaalde ontheffing of van deze bepaald bij artikel 164 van het Burgerlijk Wetboek, toeliet de vóór het huwelijk geboren kinderen te wettigen. Het antwoord van LAURENT, gebaseerd op den tekst van de artikelen 331 en 335, was ontkennend. De Fransche rechtspraak integendeel loste de moeilijkheid op in bevestigenden zin. (Arrest van het Hof van Cassatie van 22 Januari 1867, D. 1867, I. 5. Sirey, 1867, I, 49).

Het geschil werd in België beslecht door de wet van 6 April 1908 (art. 342b van het B. W.). Zonder uitdrukkelijk te zeggen dat de kinderen geboren uit bloed- of aanverwante personen aan wie door middel van ontheffing machtiging kon verleend worden om een huwelijk aan te gaan, onder elk opzicht zouden ophouden beschouwd te worden als in bloedschande geteeld, verklaart deze bepaling toch dat het

uit een huwelijk dat wegens bloedschande nietig is zijn eveneens uit bloedschendende betrekkingen geteeld, maar bezitten volgens de algemeen geldende opinie, overigens betwist door COLLIN en CAPITANT, *op. cit.* deel I, bl. 353, een naar behooren vastgestelde afstamming van vaders- en moederszijde.

et 342 (1) ne concernent pas ces enfants.

Dans la mesure où l'article 342b du Code civil s'applique aux enfants nés de personnes *alliées*, il a été rendu inutile par la loi du 11 février 1920, modifiant l'article 162 du Code civil : en cas de dissolution, par le décès, de l'union qui produisait l'alliance, il n'y a plus d'empêchement au mariage entre beau-frère et belle-sœur.

La disposition transitoire, ajoutée à la loi du 11 février 1920, rend non seulement inutile l'article 342b dans la mesure où il s'applique aux enfants de personnes *alliées*, mais, achevant, en ce qui concerne ces enfants, la réforme ébauchée par l'article 342b, la disposition prérappelée déclare que ces enfants nés « *sous l'empire de la législation actuelle* », c'est-à-dire à n'importe quelle date avant l'entrée en vigueur de la loi du 11 février 1920, *cesseront d'être considérés désormais comme incestueux*. Cette formule, d'une rédaction irréprochable, exempte donc les enfants qu'elle vise non seulement de prohibitions des articles 331, 335 et 342, mais de l'application de toutes les dispositions légales concernant les enfants incestueux, telles que celles des articles 762 et 908 du Code civil. Toutefois, elle ne les soustrait pas *retroactivement* à leur application, précaution nécessaire pour éviter de bouleverser les partages successoraux antérieurs à l'entrée en vigueur de la loi du 11 février 1920.

Dans la mesure où l'article 342b s'applique aux enfants nés de person-

bij de artikelen 331, 335 en 342 (1) gestelde verbod niet op deze kinderen slaat.

In zoover artikel 342b van het Burgerlijk Wetboek toepasselijk is op de uit *aanverwante* personen geboren kinderen is dat artikel overbodig geworden door de wet van 11 Februari 1920 tot wijziging van artikel 162 van het Burgerlijk Wetboek: in geval van ontbinding, bij overlijden, van het huwelijk waaruit het aanverwantschap ontstond, bestaat er geen beletsel meer tegen het huwelijk tusschen schoonbroeder en schoonzuster.

De overgangsbepaling toegevoegd aan de wet van 11 Februari 1920, maakt niet alleen artikel 342b overbodig in zooverre het toepasselijk is op kinderen die uit aanverwante personen geboren zijn, maar zij voltooit wat deze kinderen aangaat, de bij artikel 342b begonnen hervorming en verklaart dat deze kinderen geboren « *onder de huidige wetgeving* », m. a. w. op gelijk welken datum vóór het van kracht worden der wet van 11 Februari 1920, voortaan niet meer zullen beschouwd worden als in bloedschande verwekt. Deze onberispelijk opgestelde formule stelt dus de bedoelde kinderen niet alleen vrij van het bij artikelen 331, 335 en 342 gestelde verbod, maar eveneens van de toepassing van elke wetsbepaling betreffende de in bloedschande verwekte kinderen, zooals daar zijn de bepalingen in de artikelen 762 en 908 van het Burgerlijk Wetboek. Nochtans is de formule niet *terugwerkend* wat betreft de toepassing dezer artikelen. Deze voorzorg was noodig om te vermijden dat de verdelingen van nalatenschap, gedaan vóór het van kracht worden der wet van 11 Februari 1920, in de war gebracht werden.

Voor zoover artikel 342b toepasselijk is op kinderen geboren uit bloed-

(1) Il faut lire, au lieu de 342, 342a (Paul LECLERCQ, *Loi du 6 avril 1908 relative à la recherche de la paternité et de la maternité*, p. L.)

(1) In stede van 342, lees 342a. (Paul Leclercq, *Loi du 6 avril 1908 relative à la recherche de la paternité et de la maternité*, bl. L.)

nes *parentes* (c'est-à-dire les personnes mentionnées par l'article 163 du Code civil), l'article 342*b* est défectueux sous deux rapports :

1º Il ne concerne pas les enfants nés avant le 6 mai 1908 (1).

2º Ainsi qu'il a déjà été signalé, il se borne à soustraire les enfants qu'il concerne aux prohibitions des articles 331, 335 et 342*a* et n'ordonne pas que ces enfants cesseront d'être considérés comme incestueux.

Ces prémisses permettent d'apprécier les dispositions relatives aux enfants incestueux que M. Paul Janson a proposé d'ajouter à l'article 335 du Code civil. Elles sont ainsi conçues : « *Si, contrairement à la loi, un enfant incestueux a été reconnu, cette reconnaissance sortira ses effets dans le cas où, ultérieurement, ses père et mère auraient reçu l'autorisation de se marier. L'enfant incestueux pourra être reconnu lorsque le mariage entre ses père et mère aura été autorisé* ».

Dans la mesure où ces textes visent les enfants des beaux-frères et belles-sœurs autorisés à se marier, la proposition de M. Paul Janson n'a plus d'objet, puisque ces enfants ne sont plus incestueux dans aucun cas, depuis la loi du 11 février 1920.

Au surplus, l'auteur de la proposition a manifestement perdu de vue l'article 342*b* du Code civil, qui permet

verwanten (t. t. z. de bij art. 163 van het Burgerlijk Wetboek vermelde personen) is bedoeld artikel gebrekkig onder tweeërlei opzicht :

1º Het slaat niet op de kinderen die vóór 6 Mei 1908 (1) geboren zijn;

2º Zooals er reeds op gewezen werd, bepaalt dat artikel er zich bij de kinderen, waarop het betrekking heeft te onttrekken aan het verbod gesteld bij de artikelen 331, 335, 342*a* en het schrijft niet voor dat deze kinderen niet meer zullen beschouwd worden als in bloedschande geteeld.

Deze praemissen laten toe een juist inzicht te krijgen omtrent de bepalingen betreffende de in bloedschande geteelde kinderen, bepalingen welke de heer Paul Janson heeft voorgesteld aan artikel 335 van het Burgerlijk Wetboek toe te voegen. Zij luiden aldus : *Indien, in strijd met de wet, een in bloedschande geteeld kind erkend wordt zal deze erkenning haar uitwerking hebben, wanneer later zijn vader en zijn moeder de machtiging mochten bekomen om met elkander te trouwen. Het in bloedschande geteeld kind kan erkend worden wanneer het huwelijk tusschen zijn vader en zijn moeder toegelaten wordt.*

Voor zoover deze teksten doelen op kinderen van schoonbroeders en schoonzusters die vergunning bekwamen om in den echt te treden, is het voorstel van den heer Paul Janson overbodig geworden, aangezien deze kinderen sedert de wet van 11 Februari 1920 niet meer in bloedschande geteeld zijn.

Daarbij heeft de indiener van het voorstel klaarblijkelijk artikel 342*b* van het Burgerlijk Wetboek uit het

(1) En effet, bien que la disposition transitoire ajoutée à la loi du 6 avril 1908 soit générale, elle ne concerne que les actions nouvelles que cette loi autorise et est étrangère à l'article 342*b*. (Paul LECLERCQ, *ouvrage cité*, p. II et 2e partie, nos 100 et 117). L'article 342*b* s'applique par conséquent, conformément aux règles générales en matière de rétroactivité, seulement aux enfants nés après le 5 mai 1908 (la loi ayant été publiée le 26 avril 1908).

(1) Inderdaad, hoewel de aan de wet van 6 April 1908 toegevoegde overgangsbepaling algemeen is, heeft zij slechts betrekking op nieuwe door deze wet toegelaten vorderingen en is vreemd aan artikel 342*b* (Paul LECLERCQ, *op. cit.*, bl. II en 2e deel, nos 100 en 117). Artikel 342*b* is bijgevolg, overeenkomstig de algemeene regelen in zake retroactiviteit, slechts toepasselijk op de na 5 Mei 1908 geboren kinderen (de wet werd inderdaad op 26 April 1908 bekend gemaakt).

la reconnaissance des enfants de l'oncle et de la nièce, de la tante et du neveu, sauf s'ils sont nés avant le 6 mai 1908.

C'est seulement dans ce cas exceptionnel qu'il pourrait y avoir lieu à application des deux alinéas rédigés par M. Janson et cités plus haut.

Il suffira, et il est préférable, de corriger les défauts, déjà signalés, de la rédaction de l'article 342*b*, pour atteindre le but poursuivi par M. Janson, dans la seule hypothèse où sa proposition conserve quelque portée.

Le texte nouveau de l'article 342*b*, alinéa 1er, figurant dans le projet ci-annexé, répond à ce *desideratum*, en ce qui concerne le *second* défaut signalé : il *généralise la disposition de l'article 342*b**, qui visait spécialement trois articles du Code, et enlève aux enfants, à tous égards, le caractère d'enfants incestueux.

ART. 342*b*. — 1° *Ne sont pas considérés comme incestueux :*

1° *Les enfants nés de personnes parentes entre lesquelles le mariage pouvait être autorisé par dispense.*

Quant au *premier* défaut signalé (la non-applicabilité de l'article 342*b* aux enfants nés avant le 6 mai 1908), il y est obvié par l'article III, alinéa 2, du projet, commenté ci-après.

La Commission s'inspirant de ses travaux antérieurs, croit cependant qu'il importe de compléter les réformes rappelées plus haut en autorisant, moyennant dispense, le mariage entre beau-frère et belle-sœur dans le cas où l'union qui produisait l'alliance a été dissoute par le divorce, et en donnant les droits d'enfants naturels

oog verloren, waarbij de erkenning mogelijk wordt van kinderen van oom en nicht, tante en neef, behalve wanneer zij geboren werden vóór 6 Mei 1908.

Het is slechts in dat uitzonderlijk geval dat er termen zouden zijn om de twee door den heer Janson voorgestelde en hierboven aangehaalde alinea's toe te passen.

Het zal volstaan, en het is verkieslijk de reeds aangewezen gebreken in het opstel van artikel 342*b* te verbeteren om het door den heer Janson beoogde doel te bereiken, in het eenige geval waarin zijn voorstel zijn beteekenis behoudt.

De nieuwe tekst van artikel 342*b*, 1^e lid, die in het hierbijgaande ontwerp voorkomt, beantwoordt aan dezen *wensch* wat betreft het *tweede* aangehaalde gebrek : *hij veralgemeent de bepaling van artikel 342*b**, die inzonderheid drie artikelen van het Burgerlijk Wetboek beoogde en ontleemt aan de kinderen, *in ieder opzicht*, het karakter van in bloedschande geteelde kinderen.

ART. 342*b*. — 1° *Worden niet geacht als zijnde in bloedschande geteeld :*

1° *Kinderen geboren uit bloedverwanten tusschen wie het huwelijk door dispensatie kan worden toegelaten.*

Wat het *eerst* aangehaalde gebrek betreft (de niet toepasbaarheid van artikel 342*b* op de vóór 6 Mei 1908 geboren kinderen), het wordt voorkomen door artikel III, 2^e lid, van het hierna besproken ontwerp.

De Commissie, in verband met haar vroegere werkzaamheden meent nochtans dat het van belang is de boven aangehaalde hervormingen aan te vullen en mits dispensatie het huwelijk toe te laten tusschen schoonbroeder en schoonzuster in geval het huwelijk waaruit het aanverwantschap voortspoot door de echtscheiding

simples aux enfants nés de relations hors mariage entre ces personnes.

Tel est l'objet du texte nouveau de l'article 162 du Code civil et de l'alinéa 2 ajouté à l'article 342 *b* du même Code (projet ci-annexé, art. I et II).

ART. 162. — *Art. 162. En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels.*

Il est prohibé entre les alliés au même degré, lorsque le mariage qui produisait l'alliance a été dissous par le divorce.

Néanmoins il est loisible au Roi de lever pour des causes graves la prohibition portée à l'alinéa précédent.

ART. 342*b*, 2°. — *Art. 342*b*. Ne sont pas considérés comme incestueux :*

2° *Les enfants nés de relations hors mariage entre beau-frère et belle-sœur et conçus après la dissolution par le divorce du mariage qui produisait l'alliance.*

Si la législation en vigueur ne permet pas de lever la prohibition du mariage entre beau-frère et belle-sœur dans le cas où l'union qui produisait l'alliance a été dissoute par le divorce, c'est parce qu'on craint que le beau-frère ou la belle-sœur ne soit pas étranger aux dissentiments qui ont amené la rupture du lien conjugal ou les ait même fomentés à dessein. Cependant, ce n'est là qu'un soupçon. Il est très loin de correspondre toujours à la réalité. Il arrive souvent que les alliés au degré de frère et de sœur ne sont pour rien dans le divorce. Pourquoi interdire en tout cas et toujours un mariage qui peut être conforme à l'intérêt de la famille? Il sera aisé de discerner

ontbonden werd en aan de uit buiten-echtelijke betrekkingen geboren kinderen de rechten te geven van gewone natuurlijke kinderen.

Dit is het doel van den nieuwen tekst van artikel 162 van het Burgerlijk Wetboek en van het tweede lid toegevoegd aan artikel 342*b* van hetzelfde Wetboek (hierbijgaand ontwerp, art. I en II).

ART. 162. — *Art. 162. In de zijlinie is het huwelijk verboden tusschen broeder en zuster, wettige of natuurlijke.*

Het is verboden tusschen aanverwanten in denzelfden graad wanneer het huwelijk waaruit het aanverwantschap voortvloeyde bij echtscheiding ontbonden is geworden.

De Koning kan nochtans om gewichtige redenen het verbod in de voorgaande alinea vervat, opheffen.

ART. 342*b*, 2°. — *Art. 342*b*. Worden niet geacht als zijnde in bloedschande geteeld :*

2° *De kinderen geboren uit buiten-echtelijke betrekkingen tusschen schoonbroeder en schoonzuster en verwekt na de ontbinding door echtscheiding van het huwelijk waaruit het aanverwantschap voortspoot.*

Indien de van kracht zijnde wetten niet toelaten de verbodsbepaling op te heffen voor het huwelijk tusschen schoonbroeder en schoonzuster, in geval de echtverbintenis waaruit de aanverwantschap voortspoot door de echtscheiding ontbonden werd, dan is het omdat gevreesd wordt dat of de schoonbroeder of de schoonzuster niet vreemd is aan de oneenigheid welke tot de ontbinding van het huwelijk leidde of er zelfs met opzet heeft toe aangestookt. Dit is nochtans slechts een vermoeden dat op verre na niet steeds met de werkelijkheid strookt. Dikwijls hebben de aanverwanten in den graad van broeder en zuster geenerlei schuld aan de echt-

s'il y a des raisons spéciales de maintenir l'interdiction de l'union projetée. « L'intervention du Roi, qui n'accorde dispense qu'en connaissance de cause, a paru suffisante pour écarter tout danger » porte le rapport de M. V. THIRY sur le titre du *Mariage*, p. 56 (Commission de revision du Code civil, *Rapport sur le titre préliminaire et les six premiers titres du livre 1er*, p. 56.)

Ce point admis, il est logique, « à l'exemple de l'article 180 du Code italien » de réserver « la qualification d'incestueux aux enfants issus de personnes entre lesquelles le mariage est interdit, d'une manière absolue, à raison de la parenté ou de l'alliance » (Rapport de M. VAN BERCHEM sur le titre de la *Filiation*, p. 99.) Il existe une grande différence « aux yeux de la morale, entre les relations irrégulières, fort blâmables, du reste, des beau-frère et belle-sœur, et les relations honteuses des parents ou alliés en ligne directe ou des frères et sœurs » (*Ibid.*). La réforme proposée n'est d'ailleurs qu'une extension, à une hypothèse nouvelle, de la pensée inspiratrice de l'article 342b du Code civil, ajouté au Code par la loi du 6 avril 1908.

L'enfant conçu *avant* la dissolution, par le divorce, du mariage qui produisait l'alliance est légitime s'il n'a pas été désavoué; s'il a été désavoué, il est adultérin.

scheiding. Waarom in elk geval en ten allen tijde een huwelijk verbieden dat met het belang der familie kan stroken? Het zal gemakkelijk zijn te onderscheiden of er bijzondere redenen bestaan om het verbod van de ontworpen echtverbintenis te handhaven. « De tusschenkomst van den Koning die slechts met kennis van zaken dispensatie toestaat, is klaarblijkelijk toereikend om elk gevaar te weren », luidt het verslag van den heer V. THIRY, over den titel : « *Van het huwelijk* », bladzijde 56, (Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek. — *Verslag over den inleidenden titel en de eerste zes titels van het 1^e boek*, blz. 56).

Dit aangenomen zijnde, is het logisch, « naar het voorbeeld van artikel 180 van het Italiaansch Wetboek », de benaming : « in bloedschande geteelde kinderen » voor te behouden voor kinderen geboren uit personen tusschen dewelken het huwelijk volstrekt verboden is wegens bloed- of aanverwantschap ». (Verslag van den heer VAN BERCHEM, over den titel : « *Van de afstamming* », blz. 99). Er bestaat uit zedelijk oogpunt een groot verschil « tusschen de onregelmatige en overigens zeer afkeurenswaardige betrekkingen tusschen schoonbroeder en schoonzuster en de schandige betrekkingen van bloed- of aanverwanten in rechtstreeksche lijn of van broeders en zusters » (*Ibid.*). De voorgestelde hervorming is trouwens maar een uitbreiding tot een nieuw geval van de gedachte welke tot grond strekt van artikel 342b van het Burgerlijk Wetboek, dat aan het Wetboek toegevoegd werd bij de wet van 6 April 1908.

Het kind dat verwekt is vóór de ontbinding door echtscheiding van het huwelijk waaruit de aanverwantschap voortsproot, is wettig zoo het niet ontkend werd; werd het wel ontkend, dan is het in overspel geteeld.

ART. 3, alinéa 2 (de la proposition de loi). — Il y a évidemment lieu, à l'exemple de la disposition transitoire ajoutée à la loi du 11 février 1920, d'étendre le bénéfice de la réforme aux enfants nés avant l'entrée en vigueur du texte de l'article 342*b* nouveau, tout en ne leur donnant les droits d'enfant naturel simple qu'à partir de cette entrée en vigueur, pour éviter l'inconvénient qu'aurait un changement *rétroactif* de l'état de ces enfants.

C'est à quoi tend la disposition transitoire de l'article III, alinéa 2, du projet ci-annexé, dans la mesure où il peut y avoir lieu à l'application du 2° de l'article 342 *b*.

ART. 3, alinéa 2 : « *La disposition de l'article 342*b* nouveau s'applique, à partir de l'entrée en vigueur de la présente loi, aux enfants nés antérieurement.* »

Dans la mesure où il peut y avoir lieu à l'application du 1° de l'article 342*b*, cette disposition transitoire étend, sous la même réserve, l'application du 1° aux enfants nés avant le 6 mai 1908 de personnes parentes mentionnées par l'article 163 du Code et obvie ainsi au *premier* défaut, signalé précédemment, de l'article 342*b* actuel. La disposition transitoire porte : *nés avant l'entrée en vigueur de la présente loi* et non : *nés avant le 6 mai 1908*, pour que la généralisation à tous *égards* de la disposition de l'article 342*b* actuel (limitée, on le sait, aux prohibitions de trois articles du Code) s'applique aux enfants qui seraient nés entre le 6 mai 1908 et l'entrée en vigueur du projet.

Si les modifications proposées aux articles 162 et 342*b*, étaient réalisées, si la disposition transitoire de l'ar-

ART. 3, 2e lid (van het wetsvoorstel) — Naar het voorbeeld van de aan de wet van 11 Februari 1920 toegevoegde overgangsbepaling dient natuurlijk het voordeel van de hervorming uitgebreid tot de kinderen die geboren zijn vóór het van kracht worden van den tekst van het nieuwe artikel 342*b*, met dezen verstande dat de rechten van een gewoon natuurlijk kind hun slechts toegekend worden van den dag af van dat van kracht worden, om alzoo den hinder te vermijden die voortspruiten zou uit een *retroactieve* verandering van den staat dezer kinderen.

Dit is het doel van de overgangsbepaling van artikel III, 2^e lid van het hierbijgaande ontwerp voor zoover er grond kan zijn tot de toepassing van het 2° van artikel 342*b*.

ART. 3, 2^e lid. — « *De bepaling van het nieuw artikel 342*b* is, te rekenen vanaf het van kracht worden dezer wet, van toepassing op de vóór dien tijd geboren kinderen.* »

Voor zoover er grond kan zijn tot de toepassing van het 1° van artikel 342*b*, breidt deze overgangsbepaling, onder hetzelfde voorbehoud, de toepassing van het 1° uit tot de kinderen die vóór 6 Mei 1908 geboren zijn uit bij artikel 163 van het Wetboek vermelde bloedverwanten en verhelpt aldus het vroeger aangehaalde *eerste* euvel van het huidig artikel 342*b*. De overgangsbepaling luidt : *geboren vóór het van kracht worden dezer wet*, en niet : « *geboren vóór 6 Mei 1908* », en zulks opdat het algemeen worden, *onder alle opzichten* van de bepaling van het huidig artikel 342*b* (beperkt zooals men weet tot het bij de drie artikelen van het Wetboek gestelde verbod) van toepassing weze op de kinderen die zouden geboren zijn tusschen 6 Mei 1908 en het van kracht worden van het ontwerp

Indien de voorgestelde wijzigingen aan de artikelen 162 en 342*b* verwezenlijkt waren, indien de overgangsbe-

ticle 3, alinéa 2, du projet ci-annexé, entrerait en vigueur et si l'œuvre du législateur de 1908 et de celui de 1920 était ainsi complétée, ne seraient plus incestueux que les enfants nés du commerce de parents ou d'alliés en ligne directe, ou bien du frère et de la sœur.

Dans l'état actuel de la législation belge, sont incestueux, outre les enfants susmentionnés, ceux du beau-frère et de la belle-sœur, conçus après la dissolution, par le divorce, de l'union qui produisait l'alliance et, sauf application de l'article 342*b* actuel, les enfants nés avant le 6 mai 1908 du commerce des personnes parentes visées par l'article 163 du Code civil.

C'est par erreur que l'auteur du rapport fait au Sénat sur le projet de loi qui est devenu la loi du 11 février 1920 (*Documents*, n° 20, 29 janvier 1920) a écrit que « le seul cas où l'on puisse encore prévoir l'existence légale d'un enfant incestueux serait celui où le mari aurait obtenu le désaveu dans un jugement en divorce désignant nominativement un parent du second degré comme le véritable père de l'enfant ».

§ 5.

La loi française du 30 décembre 1915 prescrit à l'officier de l'état civil, dans le cas où les parents de l'enfant naturel reconnaissant celui-ci au moment de la célébration de leur mariage, de constater la reconnaissance et la légitimation, dans un *acte séparé*. MM. COLIN et CAPITANT (*ouv. cité*, t. I, p. 309) voient là « une excellente

paling van artikel 3, 2e lid, van het hierbijgaande ontwerp van kracht werd en indien het werk van den wetgever van 1908 en van dezen van 1920 aldus voltooid werd, zouden nog slechts in bloedschande getelde kinderen deze zijn die geboren werden uit betrekkingen tusschen bloed- of aanverwanten in rechtstreeksche linie, ofwel uit broeder of zuster.

In den huidige stand van de Belgische wet worden beschouwd als in bloedschande geteeld, benevens de reeds aangehaalde kinderen, deze geboren uit den schoonbroeder en de schoon-zuster verwekt na de ontbinding door echtscheiding van het huwelijk waaruit de aanverwantschap voortspoot en behoudens toepassing van het huidige artikel 342*b*, de kinderen geboren vóór 6 Mei 1908 uit betrekkingen tusschen bij artikel 163 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde verwanten.

Het is bij vergissing dat de opsteller van het bij den Senaat uitgebrachte verslag over het wetsontwerp dat de wet van 11 Februari 1920 geworden is (*Gedr. St.*, n° 20, 29 Januari 1920) geschreven heeft dat « het eenige geval waarin nog het wettig bestaan van een in bloedschande verwekt kind mogelijk is het geval zou zijn waarin de echtgenoot de ontkenning van het vaderschap zou verkregen hebben bij een vonnis tot echtscheiding, waarbij een bloedverwant in den 2^{en} graad bij name als de ware vader van het kind aangewezen wordt ».

§ 5.

Bij de Fransche wet van 30 December 1915 wordt den ambtenaar van den burgerlijken stand voorgeschreven, in geval de ouders van het natuurlijk kind dit laatste erkennen bij het aangaan van hun huwelijk, van deze erkenning en wettiging in een *afzonderlijke akte* te doen blijken. De heeren COLIN en CAPITANT (*op. cit.*, D. I,

mesure destinée à empêcher que l'acte de mariage des parents, dont la production pourra plus tard être nécessaire pour l'enfant, ne révèle par son contexte l'irrégularité initiale de la filiation ». L'acte séparé est dressé immédiatement après la célébration du mariage et inscrit, dans les communes où il n'existe pas de registre spécial pour la reconnaissance d'enfants naturels, sur les registres des actes de naissance et non sur celui des actes de mariage, sous réserve, bien entendu, du cas où la commune ne posséderait qu'un seul registre pour tous les actes de l'état civil, de quelque nature qu'ils soient (Ed. LEVY, *Traité pratique de la légitimation*, p. 249. Voyez encore DALLOZ PER. 1917, 4, 84, 3e col. n° 3 et 157, 3e col. B. 2°).

On a fait observer que l'innovation dont il s'agit et qu'a consacrée la loi française est inutile et qu'il suffisait, pour atteindre le même but, de supprimer purement et simplement la reconnaissance dans l'acte de célébration de mariage, puisque les père et mère peuvent légitimer leurs enfants en les reconnaissant *immédiatement avant* la célébration du mariage. (Éd. LEVY, *ouv. cité*, p. 47.)

La Commission a estimé que la reconnaissance dans l'acte de mariage répond souvent au vœu des intéressés, parce qu'il n'est consenti par l'un des époux au mariage qu'en vue d'obtenir la légitimation de l'enfant et la reconnaissance n'est admise par l'autre qu'à cause du mariage.

En conséquence, la Commission a repoussé un amendement à l'article 331, prescrivant la constatation de la reconnaissance et de la légitimation dans un acte séparé, même lorsqu'elle a lieu au moment du mariage.

blz. 309), zien daarin « een uitstekenden maatregel bestemd om te beletten dat de huwelijksakte van de ouders, die later wellicht door het kind zal dienen overgelegd, bij haar tekst zelf, de onregelmatigheid van de afstamming openbaart ». De afzonderlijke akte wordt aanstonds na de voltrekking van het huwelijk opgemaakt en in de gemeenten waar geen bijzonder register bestaat voor de erkenning van natuurlijke kinderen, ingeschreven op deregisters van de geboorteakten en niet op die der huwelijksakten, behoudens natuurlijk het geval dat de gemeente slechts één register zou bezitten voor al de akten van den burgerlijken stand, van welken aard zij ook mogen wezen. (Ed. LEVY, *Traité pratique de la Légitimation*, blz. 249. Cfr. verder DALLOZ, PER. 1917, 4, 84, 3e kol., nrs 3 en 157, 3e kol., B. 2°.)

Men heeft opgemerkt dat de bedoelde door de Fransche wet ingevoerde nieuwigheid nutteloos is en dat het volstond om hetzelfde doel te bereiken, eenvoudig de erkenning in de huwelijksakte af te schaffen, daar de vader en de moeder hun kinderen kunnen wettigen met deze *onmiddellijk vóór* de voltrekking van het huwelijk te erkennen. (Ed. LEVY, *op. cit.*, blz. 47.)

De Commissie heeft gemeend dat de erkenning in de huwelijksakte dikwijls aan het verlangen der betrokken personen beantwoordt omdat door een der echtelieden slechts in het huwelijk toegestemd wordt met het oog op de wettiging van het kind en de erkenning door den andere slechts aanvaard wordt om reden van het huwelijk.

Dientengevolge heeft de Commissie een amendement op artikel 331 verworpen, waarbij het vastleggen van de erkenning en de wettiging in een afzonderlijke akte voorgeschreven werd, zelfs als zij plaats heeft op het oogenblik van het huwelijk.

CHAPITRE II.

DE LA LÉGITIMATION post nuptias
ET DE LA LÉGITIMATION DES ENFANTS
ADULTÉRINS.

(Articles I, II et III du projet
ci-annexé.)

§ 1er.

ART. 331, alinéa 2. — L'article 331 du Code civil énonce parmi les conditions essentielles de la légitimation, que l'enfant qui en bénéficie ait été légalement reconnu avant le mariage de ses parents ou le soit, au plus tard, dans l'acte même de la célébration.

Il est admis d'ailleurs que si la filiation paternelle ou maternelle de l'enfant est établie autrement que par la reconnaissance volontaire, l'enfant est tenu pour légalement reconnu et la légitimation s'opère par le mariage subséquent des parents.

Pourquoi la reconnaissance postérieure au mariage est-elle exclue, en ce sens que l'enfant ainsi reconnu n'est pas légitimé? C'est qu'attribuer cet effet à la reconnaissance postérieure au mariage, ce serait, a dit le Premier Consul, donner la faculté de créer des enfants par consentement mutuel.

LAURENT a fait observer (*Principes*, t. IV, n° 172) que si l'enfant recherche pendant le mariage sa paternité ou sa maternité, le motif qui a guidé le législateur subsiste, parce qu'il serait facile aux époux d'éluder la loi, par collusion avec l'enfant, en lui opposant une défense simulée et par cela même inefficace.

Toutefois, ces règles sont rigoureuses. Il arrive assez fréquemment que les parents omettent, par igno-

HOOFDSTUK II.

WETTING « POST NUPTIAS » EN WETTING VAN IN OVERSPEL GETEELDE KINDEREN.

(Artikelen I, II en III van het hierbijgaande ontwerp.)

§ 1.

ART. 331, alinea 2. — Artikel 331 van het Burgerlijk Wetboek vermeldt onder de hoofdvoorwaarden voor de wettiging dat het kind, ten wiens behoeve deze geschiedt, wettelijk erkend geworden zij vóór het huwelijk zijner ouders of erkend weze ten laatste in de akte zelf van de voltrekking van het huwelijk.

Algemeen wordt trouwens aangenomen, dat, indien de afstamming aan vaders of moeders zijde vastgesteld is op een andere wijze dan door de vrijwillige erkenning, het kind als wettig erkend beschouwd wordt en dat de wettiging plaats heeft door het daarop volgend huwelijk der ouders.

Waarom is de erkenning na het huwelijk uitgesloten, met dien verstande dat een zulkdanig erkend kind niet wettig is? Omdat een dergelijk gevolg van een erkenning na het huwelijk, aldus de Eerste Consul, de gelegenheid zou geven kinderen te verwekken bij onderlinge toestemming.

LAURENT heeft doen opmerken (*Principes*, D. IV, n° 172), dat, indien het kind tijdens het huwelijk opzoeken doet naar zijn vaderschap of zijn moederschap, het principieel waardoor de wetgever zich leiden liet, blijft bestaan, omdat het aan de echtgenooten gemakkelijk zou vallen de wet te ontduiken door met het kind in geheime verstandhouding te treden en het slechts tegenover een schijnbaar, en dan ook ondoeltreffend verbod te stellen.

Deze regelen nochtans zijn streng. Het valt nog dikwijls voor dat de ouders door onwetendheid of nalatig-

rance ou par négligence, de reconnaître leur enfant naturel, ou un de leurs enfants, avant de se marier. Pareil oubli est irréparable sous l'empire de la législation en vigueur. L'enfant ne sera jamais légitimé.

La Commission de revision du Code civil a proposé, il y a longtemps déjà (Titre de la *Filiation*, p. 115), d'admettre la légitimation en cas de reconnaissance *post nuptias*. La Commission estimait que la loi fournit un remède suffisant pour combattre efficacement la fraude, en autorisant les intéressés à contester en tout temps la reconnaissance.

M. Paul Janson n'a formulé aucune proposition à cet égard, mais la loi française du 30 décembre 1915 (D. P. 1917, 4e partie, p. 84), a autorisé la légitimation de l'enfant reconnu après le mariage de ses parents, en la subordonnant à la constatation, par jugement, de ce que l'enfant a eu, depuis la célébration du mariage, la possession d'état d'enfant commun. (Art. 331 al. 2 nouveau du Code civil.) C'est là une garantie, qui permet de combattre la fraude, bien mieux qu'une contestation éventuelle de la reconnaissance, procédure dont le succès est, le plus souvent, très incertain.

L'article 331, al. 2, du projet ci-annexé est ainsi conçu : *Lorsque l'enfant naturel aura été reconnu par ses père et mère ou par l'un d'eux, après leur mariage, cette reconnaissance n'emportera légitimation qu'en vertu d'un jugement rendu en audience publique et constatant, après examen de la demande en chambre du conseil, que l'enfant a la possession d'état d'enfant commun. Dans ce cas, il n'acquiert les droits d'enfant légitime qu'à partir du jour où la filiation est légalement établie.* Ce texte ne diffère de la disposition de la loi française que sur un

heid verzuimen hun natuurlijk kind of een hunner natuurlijke kinderen vóór hun huwelijk te erkennen. Zulk verzuim is onherstelbaar onder de thans van kracht zijnde wet. Het kind zal nooit gewettigd zijn.

De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek heeft voor langen tijd reeds voorgesteld (Titel *Van de Afstamming*, blz. 115), de wetting in geval van erkenning *post nuptias* toe te laten. De Commissie was van meening dat de wet een voldoende hulpmiddel biedt om met goed gevolg het bedrog tegen te gaan door ten allen tijde de betrokken personen toe te laten de erkenning te betwisten.

De heer Paul Janson heeft te dien opzichte geen enkel voorstel geformuleerd, maar de Fransche wet van 30 December 1915 (D. P. 1917, 4^e deel, blz. 84), heeft de wetting van het kind dat na het huwelijk zijner ouders erkend werd toegelaten, onder beding echter bij vonnis te doen vaststellen dat het kind sedert het celebreren van het huwelijk den staat van gemeenschappelijk kind bezeten heeft. (Art. 331 nieuw, al. 2 van het Burgerlijk Wetboek). Dat is een waarborg die toelaat het bedrog veel beter te keer te gaan dan door een eventuele betwisting van de erkenning, rechtsvordering waarvan het welslagen meestal erg onzeker is.

Artikel 331, 2e lid van het hierbijgaande ontwerp luidt aldus : *Wanneer het natuurlijk kind door zijn vader en zijn moeder of door één van beiden na het huwelijk werd erkend, heeft deze erkenning geen wetting ten gevolge, tenzij krachtens een in openbare terechtzitting gewezen vonnis, waarbij, na onderzoek van den eisch in raadkamer, vastgesteld wordt dat het kind den staat van gemeenschappelijk kind bezit. In dit geval verkrijgt het eerst de rechten van het wettig kind met ingang van den dag waarop de afstamming wettelijk vastgesteld is.* Deze tekst verschilt

seul point important. Il n'est pas exigé que l'enfant ait eu la possession d'état d'enfant commun *depuis la célébration du mariage*. La possession d'état, telle que la définit l'article 321, suppose en effet une publicité que les deux époux pourront avoir cherché à éviter, au début de leur mariage, pour esquiver les critiques ou l'opposition de leurs proches. Le tribunal, saisi de la demande de légitimation, soit par voie de requête, soit par assignation, aura un certain pouvoir d'appréciation. Il pourra, suivant les circonstances, considérer comme suffisante une possession d'état qui ne remonterait pas aux premiers jours du mariage, mais il faudra toujours qu'elle soit de nature à exclure toute possibilité de fraude.

Le texte du projet ci-annexé (art. 331, al. 2) déclare en outre expressément ce qui ne ressort qu'implicitement de la loi française : c'est que, le jugement rendu, la légitimation rétroagit au jour de la reconnaissance. Comme l'a montré Ed. LEVY (*Traité pratique de la légitimation*, p. 70), il en résulte qu'à la suite du jugement, il faudra parfois revenir sur un partage de succession fait antérieurement.

§ 2.

ART. 331, al. 1er. — L'article 331, alinéa 1er, du projet ci-annexé reproduit en substance, la disposition de l'article 331 du Code civil. *L'enfant naturel est légitimé par le mariage subséquent de ses père et mère, lorsque ceux-ci l'auront légalement reconnu avant leur mariage ou qu'ils le reconnaîtront dans l'acte même de célébration.*

slechts van de bepaling der Fransche wet op een enkel belangrijk punt. Er wordt niet geëischt dat het kind den staat van gemeenschappelijk kind bezeten heeft *sedert het celebreeren van het huwelijk*. Het bezit van een staat, zooals bij artikel 321 bepaald wordt, onderstelt inderdaad een openbaarmaking welke de echtgenooten wellicht zooveel mogelijk zullen getracht hebben te vermijden toen zij pas gehuwd waren, om bekribbeling of verzet van hun naastbestaanden te ontduiken. De rechtbank, voor welke een eisch tot wettiging gebracht is, hetzij bij wijze van verzoekschrift, hetzij bij wijze van dagvaarding, zal een zeker recht van beoordeeling hebben. Zij zal, volgens de omstandigheden het bezit van een staat als toereikend mogen aanzien, zelf als bedoeld bezit niet opklimt tot de eerste dagen van het huwelijk, maar steeds zal het zoodanig moeten zijn dat elk mogelijk bedrog uitgesloten is.

De tekst van het hierbijgaande ontwerp (art. 331, al. 2) verklaart bovendien uitdrukkelijk wat maar onrechtstreeksch uit de Fransche wet is op te maken : namelijk dat, eens het vonnis gewezen, de wettiging terugwerkende kracht heeft tot op den dag van de erkenning. Zooals Ed. LEVY het aantoonst. (*Traité pratique de la légitimation*, bl. 70), vloeit daaruit voort dat men, ingevolge het vonnis, soms zal moeten terugkomen op een vroeger gedane verdeling van erfenissen.

§ 2.

ART. 331, al. 1. — Artikel 331, 2e lid, van het hierbijgaande ontwerp, neemt hoofdzakelijk de bepaling van artikel 331 van het Burgerlijk Wetboek over. *Het natuurlijk kind wordt door het opvolgend huwelijk van zijn vader en zijn moeder gewettigd, wanneer deze het vóór het aangaan des huwelijks wettelijk hebben erkend of wanneer die erkenning plaats heeft bij de akte van voltrekking zelve.*

Il est superflu de dire que les enfants incestueux ne peuvent être légitimés, puisque leurs parents ne peuvent jamais se marier.

ART. 335, al. 1er. — Quant aux enfants adultérins, le projet consacre la règle qu'ils ne peuvent pas être légitimés, de même qu'ils ne peuvent pas être reconnus (art. 335, al. 1er, du projet ci-annexé) : *La reconnaissance de l'enfant né d'un commerce adultérin est nulle.*

La question de savoir s'il convient de conserver à cette règle le caractère d'un principe absolu, comme le fait le Code civil, ou s'il y a lieu d'admettre certaines dérogations, ne peut être résolue sans tenir compte de divers éléments d'appréciation.

Le premier est celui-ci : les personnes que l'on suppose être les parents de l'enfant adultérin sont-elles autorisées à s'unir par le mariage, et dans quel cas y sont-elles autorisées?

Dans l'état actuel du droit belge, il n'existe aucun obstacle légal à ce que pareille union soit contractée, lorsque l'union au cours de laquelle l'enfant adultérin a été conçu a été dissoute par le décès ou par le divorce par consentement mutuel. Lorsqu'elle a été dissoute par le divorce pour cause déterminée, il n'y a pas davantage d'obstacle, chaque fois que cette cause n'est pas l'adultère et chaque fois que le complice de l'adultère n'est pas la personne qui désire contracter le mariage avec l'époux coupable.

En fait, dans le cas où la prohibition édictée par l'article 298 du Code civil existe, encore faut-il, pour qu'elle soit effective, que l'identité du complice de l'adultère soit établie. La preuve de cette identité est souvent difficile quand le nom du complice

Onnoodig te zeggen dat in bloedschande geteelde kinderen niet kunnen gewettigd worden daar hun ouders nooit een huwelijk kunnen aangaan,

ART. 335, al. 1. — Wat de in overspel geteelde kinderen aangaat, bevestigt het ontwerp den regel dat zij niet kunnen gewettigd worden evenmin als zij kunnen erkend worden (art. 335, al. 1 van het hierbijgaand ontwerp) : *De erkenning van een in overspel geteeld kind is van rechtswege nietig.*

De vraag of aan dezen regel verder het karakter dient gehecht van een absoluut beginsel zooals het door het Burgerlijk Wetboek gehuldigd wordt, ofwel of er sommige afwijkingen dienen aanvaard, kan niet worden opgelost zonder bij de beoordeeling rekening te houden met verschillende elementen.

Het eerste is het volgende : mogen de personen die ondersteld worden de ouders van het natuurlijk kind te zijn een huwelijk aangaan, en in welke gevallen wordt hun zulks toegestaan?

In den huidigen staat van de Belgische wetgeving bestaat er geen enkel wettelijk beletsel tegen het aangaan van zulkdanig huwelijk, wanneer de vereeniging tijdens dewelke het uit overspel geboren kind verwekt werd, ontbonden is door overlijden of echtscheiding bij onderlinge overeenkomst. Wanneer zij ontbonden werd door echtscheiding wegens een bepaalde reden, bestaat er evenmin een beletsel, ieder maal deze reden niet het overspel is en ieder maal de medeplichtige inzake echtbreuk niet dezelfde persoon is die het huwelijk wenscht aan te gaan met den schuldigen echtgenoot.

In feite, in geval het bij artikel 298 van het Burgerlijk Wetboek gestelde verbod bestaat, moet opdat dit verbod een uitwerksel hebbe, de identiteit van den medeplichtige inzake echtbreuk vastgesteld zijn. Het bewijs van

n'est pas indiqué dans la décision judiciaire admettant le divorce. Le nom du complice fût-il connu, encore le mariage est-il possible, si l'officier de l'état civil le célèbre par inadvertance ou bien si l'époux coupable et son complice se marient dans un pays où l'empêchement prévu par l'article 298 est inconnu et où la capacité des parties s'apprécie à cet égard d'après la *lex loci*, comme dans les pays anglo-saxons. Le mariage n'est pas dirimant.

On voit que les hypothèses où les parents supposés de l'enfant adultérin peuvent se marier sont déjà nombreuses, d'après la législation en vigueur.

Mais, d'après la même législation, ils ne peuvent jamais reconnaître l'enfant adultérin, ni, par conséquent, le légitimer.

Ainsi les coupables, parents supposés de l'enfant, ont régularisé leur situation; ils ont pu légitimer d'autres enfants, conçus après la dissolution du précédent mariage et engendrer des enfants légitimes: l'enfant adultérin, innocent du vice de sa naissance, restera perpétuellement exclu, en droit, de la famille, et privé de toute part dans la succession de ses parents et de ses frères et sœurs, avec lesquels il sera élevé en fait.

La morale sociale exige-t-elle, en tout cas et sans réserve, le maintien de cet ostracisme, conforme assurément à la rigueur des déductions juridiques, mais évidemment contraire, d'autre part, à la simple équité?

deze identiteit is dikwijls moeilijk wanneer de naam van den medeplichtige niet opgegeven is in de rechterlijke beslissing waarbij de echtscheiding aanvaard wordt. Zelfs indien de naam van den medeplichtige is gekend, is het huwelijk mogelijk, indien de ambtenaar van den burgerlijken stand het voltrekt bij onachtzaamheid, ofwel indien de schuldige echtgenoot en zijn medeplichtige hwen in een land waar het bij artikel 298 bepaalde beletsel onbekend is en waar zooals in de Angelsaksische landen, het recht tot het huwelijk van beide partijen beoordeeld wordt volgens de *lex loci*. Dit huwelijk is geldig.

De gevallen waarin de vermeende ouders van het uit echtbreuk geboren kind een huwelijk kunnen aangaan, zijn dus reeds vrij talrijk onder de huidige wet.

Maar, volgens dezelfde wet kunnen zij nooit het uit echtbreuk geboren kind erkennen, noch het bijgevolg wettigen.

De schuldigen, vermeende ouders van het kind, hebben dus hun toestand geregulariseerd; zij hebben andere kinderen kunnen wettigen, verwekt na de ontbinding van het vroegere huwelijk en wettige kinderen gewinnen; alleen het uit echtbreuk geboren kind dat geen schuld heeft aan zijn ontwettige geboorte zal ten ewigen dage in rechte buiten de familie gesloten blijven, en beroofd van elk aandeel in de erfenis zijner ouders, broeders en zusters met dewelke het feitelijk zal opgevoed worden.

Eischt de maatschappelijke zedewet in elk geval en onvoorwaardelijk het behoud van deze uitsluiting, die stellig strookt met de gestrengheid der juridische afleidingen, maar die anderzijds klaarblijkend tegen de eenvoudige rechtvaardigheid indruischt?

ART. 298. — La question se poserait dans les mêmes termes, mais son importance serait accrue, en fait, si la prohibition édictée par l'article 298 du Code civil était abrogée, comme elle l'a été en France par la loi du 15 décembre 1904.

Il faut donc examiner d'abord s'il est opportun de l'abroger (1).

Non seulement cette prohibition a disparu du droit français, mais elle a toujours été ignorée en Angleterre; elle n'est pas inscrite dans le Code civil suisse; elle est singulièrement atténuée en droit allemand, par la possibilité d'une dispense (art. 1312 du Code civil allemand).

Le droit canonique lui-même est moins rigoureux que le code Napoléon. Aux termes du canon 1075 du *Codex juris canonici* de 1917, l'époux adultère et son complice (bien entendu lorsque la précédente union est dissoute par le décès) peuvent en principe se marier. Le mariage ne leur est interdit que dans des cas exceptionnels, à savoir : 1° lorsqu'il y a eu entre eux, au cours de la précédente union, promesse réciproque de mariage ou tentative de se marier, ne fût-ce que par un acte civil; 2° lorsqu'au cours de la précédente union l'un des coupables a attenté à la vie ou essayé d'attenter à la vie de l'époux offensé (2).

ART. 298. — Het vraagstuk zou in dezelfde termen gesteld worden, maar feitelijk van nog grooter belang zijn indien het bij artikel 298 van het Burgerlijk Wetboek gestelde verbod afgeschaft was, zooals het in Frankrijk gebeurd is bij de wet van 15 December 1904.

Eerst dient dus onderzocht of het past dit verbod af te schaffen (1).

Dit verbod is niet slechts geschrapt uit het Fransche recht, maar in Engeland heeft het nooit bestaan; in het Zwitsersche Burgerlijk Wetboek is het niet opgenomen; in het Duitsche recht is het veel verzacht door de mogelijkheid van dispensatie (art. 1312 van het Duitsche Burgerlijk Wetboek).

Het kerkelijk recht zelf is minder streng dan het Wetboek Napoleon. Luidens regel 1075 van het *Codex juris canonici* van 1917 kunnen principieel de overspelige echtgenoot en zijn medeplichtige huwen (wel te verstaan indien het vroeger huwelijk door overlijden ontbonden is). Het huwelijk is voor hen slechts verboden in uitzonderlijke gevallen, te weten : 1° wanneer tusschen hen, tijdens de vroegere verbintenis, een wederkeeringe huwelijksbelofte gewisseld werd, ofwel een poging voorkwam te huwen, al ware het slechts door een burgerlijke akte; 2° wanneer tijdens de vroegere verbintenis een der schuldigen een aanslag gepleegd heeft op het leven ofwel gepoogd heeft te plegen op den beleedigden echtgenoot (2).

(1) La thèse de l'abrogation pure et simple de l'article 298 a été développée avec force par feu M. le sénateur WIENER, dans une proposition de loi déposée le 4 avril 1905. (*Doc. Sénat*, n° 66.)

(2) *Codex juris canonici*, can. 1075. *Valide contrahere nequeunt matrimonium*.

1° *Qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt*; 2° *Qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter conjugicidium patravit*; 3° *Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio mortem conjugii intulerunt*.

(1) De thesis om artikel 298 eenvoudig af te schaffen werd krachtdadig verdedigd door wijlen Senator Wiener in een op 4 April 1905 ingediend wetsontwerp (*Gedr. St. S.*, n° 66).

(2) *Codex juris Canonici*. Can. 1075. *Valide contrahere nequeunt matrimonium* :

1° *Qui, perdurante eodem legitimo matrimonio adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt*; 2° *Qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter conjugicidium patravit*; 3° *Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio mortem conjugii intulerunt*.

La distinction que fait le droit canonique est fort rationnelle. Il faut empêcher le séducteur, qui a recours à une promesse de mariage, de faire naître l'espoir que sa promesse pourra jamais être exécutée. Considérée de ce point de vue, la disposition de l'article 298 dépasse le but : car elle atteint indistinctement le séducteur, qui a promis d'épouser, et le complice de l'adultère, qui a simplement cédé, comme l'époux adultère lui-même, à l'entraînement de la passion.

Avec PLANIOL 2e édition, t. III n° 50) et ESMEIN *Le mariage en droit canonique*, t. 1er, p. 384), on peut estimer qu'il y a des inconvénients, et à défendre en tout cas, et à permettre en tout cas, le mariage de l'époux adultère et de son complice.

La meilleure solution consiste donc à discerner dans chaque espèce ce qu'exigent la morale et l'intérêt bien entendu de la famille et à accorder ou à refuser, d'après ces données, la dispense de la prohibition.

La Commission a formulé cette pensée dans le texte qu'elle propose de substituer à l'article 298 actuel du Code civil et qui est ainsi conçu : « *En cas de divorce admis en justice pour cause d'adultère, l'époux coupable ne pourra se marier avec son complice.* »

» *Toutefois, lorsqu'une année se sera écoulée depuis la prononciation du divorce, le tribunal pourra accorder dispense de cette prohibition pour des causes graves.* »

Il importe de charger le tribunal, et non le pouvoir exécutif, d'accorder éventuellement dispense, pour que la décision soit prise indépendamment de toute influence politique ou autre. Le délai d'une année (l'article 296 soumet déjà la femme divorcée à un

Het door het kerkelijk recht gemaakte onderscheid is zeer redelijk. Er dient belet dat de verleider, die door een huwelijksbelofte tot zijn doel tracht te komen, de hoop doet ontstaan dat die belofte ooit werkelijkheid zal kunnen worden. Van dit standpunt uit beschouwd, gaat de bepaling van artikel 298 te ver : want zij treft zonder onderscheid den verleider die beloofd heeft te huwen, en den medeplichtige van de echtbreuk, die alleen, zooals trouwens ook de overspelige echtgenoot, zich heeft laten medesleepen door zijn driften.

Met PLANIOL (2^e uitgave, D. III, n^r 50) en ESMEIN (*Le Mariage en droit canonique*, D. I, blz. 384), is het toegelaten te meenen dat er bezwaren zijn, zoowel om in elk geval het huwelijk tusschen den overspeligen echtgenoot en zijn medeplichtige te verbieden als om het in elk geval toe te laten.

De beste oplossing is dus in ieder geval wel te onderscheiden wat de zedewet en het welbegrepen belang der familie vereischt en naar gelang van die gegevens de dispensatie te weigeren of te verleenen.

De Commissie heeft deze gedachte geformuleerd in den tekst dien zij voorstelt in de plaats te stellen van het huidig artikel 298 van het Burgerlijk Wetboek en die aldus luidt : « *In geval van wegens echtbreuk in rechten toegelaten echtscheiding kan de schuldige echtgenoot met zijn medeplichtige niet in den echt treden.* »

» *Nadat echter een jaar verlopen is sedert de uitspraak van de echtscheiding, kan de rechter, om gewichtige redenen, dit verbod, door het verleenen van dispensatie, opheffen.* »

Het is van belang de rechtbank en niet de uitvoerende macht te belasten met het eventueel verleenen van de dispensatie, opdat de beslissing getroffen worde buiten elken politieken of welk anderen invloed ook. Het tijdsverloop van één jaar (bij artikel 296

délai de dix mois) est imposé par respect des convenances.

Ce point décidé, le problème de légitimation des enfants adultérins acquiert plus d'importance qu'il n'en avait précédemment, puisque toute disposition qui autorisera leur légitimation sera désormais susceptible d'une application plus fréquente.

M. Paul Janson n'a proposé de rien modifier à l'article 331 du Code civil, qui interdit la légitimation des enfants adultérins. Il se contente d'ajouter à l'article 335, qui interdit leur reconnaissance, deux alinéas ainsi conçus : *Si, contrairement à la loi, un enfant adultérin a été reconnu, cette reconnaissance sortira ses effets dans le cas où son père et sa mère viendraient à se marier.*

L'enfant adultérin pourra être reconnu au cas où son père et sa mère viendraient à se marier.

En outre, M. Janson propose d'ajouter à l'article 762 (1) les mots : *sauf le cas où la reconnaissance sera reconnue valable aux termes de l'article 335 ci-dessus.*

Si ces textes étaient adoptés tels qu'ils sont rédigés, il en résulterait que la reconnaissance de l'enfant adultérin serait valable dans le cas où son père et sa mère viendraient à se marier, mais il en résulterait nullement que l'enfant serait légitimé.

Au contraire, la légitimation serait exclue, puisque, si elle ne l'était pas, il eût été inutile de décharger l'enfant

wordt reeds voor de gescheiden vrouw een tijdsbestek van 10 maand bepaald) wordt betamelijkheidshalve opgelegd.

Eens dit punt beslist zijnde, krijgt het vraagstuk van de wettiging van uit echtbreuk geboren kinderen meer belang dan het vroeger had, daar iedere bepaling waarbij toelating zal worden verleend tot hunne wettiging voortaan menigvuldiger zal kunnen toegepast worden.

De heer Paul Janson heeft geen voorstellen gedaan tot wijziging van artikel 331 van het Burgerlijk Wetboek waarbij de wettiging van uit echtbreuk geboren kinderen verboden wordt. Hij bepaalt er zich bij aan artikel 335, waarbij de erkenning verboden wordt, twee alinea's toe te voegen welke aldus luiden : « *Indien, in strijd met de wet, een in overspel geteeld kind, erkend werd, zal deze erkenning hare uitwerking hebben, wanneer, later, zijn vader en zijne moeder met elkander mochten trouwen.*

Het in overspel geteeld kind kan erkend worden wanneer zijn vader en zijn moeder met elkander mochten trouwen. »

Bovendien stelt de heer Janson voor aan artikel 762 (1) toe te voegen de woorden : *behoudens het geval waarin de erkenning geldig bevonden wordt luidens de termen van artikel 335 hierboven.*

Moesten deze teksten aangenomen worden zooals zij opgesteld zijn, dan zou daaruit voortvloeien dat de erkenning van het uit echtbreuk geboren kind geldig zou zijn in geval zijn vader en zijn moeder een huwelijk zouden aangaan; maar er zou geenszins uit voortvloeien dat het kind gewettigd zou zijn.

Integendeel, zou de wettiging niet mogelijk zijn, omdat in het tegenovergesteld geval, het onnoodig zoude

(1) Le texte de la proposition de loi porte 763, mais il faut évidemment lire 762.

(1) In den tekst van het ontwerp staat 763; het moet natuurlijk 762 zijn.

reconnu de l'incapacité établie par l'article 762. Le but que paraît avoir eu en vue l'auteur de la proposition ne serait donc pas atteint. La filiation de l'enfant adultérin serait établie par la reconnaissance, mais la disposition de l'article 757 lui serait applicable, comme celle de l'article 908. Bien plus, il y serait soumis précisément parce que sa reconnaissance serait valable.

Si la pensée de M. P. Janson était d'enlever aux enfants adultérins, valablement reconnus, la qualité d'adultérins et si sa proposition était complétée dans ce sens, elle aurait pour résultat d'autoriser *dans tous les cas* la légitimation de ces enfants.

Ici apparaît le second élément d'importance capitale à envisager dans l'étude de la question. Le seul intérêt en jeu n'est pas celui de l'enfant adultérin. Si c'était le seul intérêt à considérer, il n'y aurait pas de raison pour interdire la légitimation, puisque l'enfant, personnellement, n'est aucunement responsable du vice de sa naissance. Mais ce qui est encore en jeu, c'est l'intérêt *de l'institution du mariage*. Si, de l'union au cours de laquelle l'enfant adultérin a été conçu, et que nous supposons dissoute, est née une descendance légitime, et si l'on n'établit aucune exception à la règle, supposée admise, que l'enfant adultérin peut être légitimé, il en résultera que l'époux coupable pourra, durant le mariage même dont il méconnaît les devoirs, engendrer des enfants qui seront légitimes ou seront un jour légitimés et qui seront, suivant les hypothèses, de mères ou de pères différents. Ce sera une consécration partielle de la polygamie. Après le décès de l'époux coupable, les enfants légitimes de l'époux offensé et les enfants légitimés de l'époux coupable

geweest zijn het erkende kind te ontheffen van de bij artikel 762 voorziene onbevoegdheid. Het doel door den voorstel van het indiener vooropgesteld zou dus niet bereikt worden. De afstamming van het uit echtbreuk geboren kind zou vastgesteld worden door de erkenning, maar de bepaling van artikel 757 zou op bedoeld kind toepasselijk worden, evenals deze van artikel 908. Meer nog, het zou aan die bepaling onderworpen zijn juist omdat de erkenning geldig zou zijn.

Indien het de meening van den heer Janson was aan de uit echtbreuk geboren wettig erkende kinderen, de hoedanigheid van « uit echtbreuk geboren » te ontnemen, en indien zijn voorstel in dien zin aangevuld was, zou dit voorstel voor gevolg hebben *in elk geval* toelating te verleenen tot het wettigen dezer kinderen.

Hier komt het tweede element, van allerhoogste belang bij het bestudeeren van dit vraagstuk, te voorschijn. Het belang van het uit echtbreuk geboren kind is niet het eenige dat dient op het oog gehouden. Ware dit het eenig belang, dan zou er geen reden bestaan om de wettiging te verbieden, daar het kind persoonlijk in geenen deele verantwoordelijk is voor zijn onwettige geboorte. Maar wat nog op het spel staat is het belang van de *instelling van het huwelijk*. Indien, uit de echtverbintenis tijdens welke het uit echtbreuk geboren kind verwekt is geworden, en die wij veronderstellen ontbonden te zijn, een wettig kroost geboren werd en indien men geen enkele uitzondering voorziet op den naar de veronderstelling aangenomen regel, dat het uit echtbreuk geboren kind kan gewettigd worden, zal daaruit voortvloeien dat de schuldige echtgenoot tijdens het huwelijk zelf, waarvan hij de plichten miskent, kinderen mag verwekken, die wettig zijn zullen of althans eens zullen gewettigd worden en die, naar de eene of andere onderstelling uit ver-

viendront à titre égal au partage de la succession de celui-ci. Les enfants légitimes, nés d'une union régulière, ne seront pas prémunis contre le danger de voir un jour les enfants de l'amant de leur mère ou de la maîtresse de leur père appelés, en concours avec eux, à jouir des mêmes droits. La nichée adultérine et la nichée légitime seront, au point de vue successoral, traitées absolument *ex aequo*. Il n'est pas exagéré de dire qu'admettre une règle entraînant de telles conséquences, ce serait porter à l'institution de la famille, telle qu'elle se trouve à la base de notre droit privé, une atteinte extrêmement grave.

La situation est essentiellement différente lorsqu'il n'existe pas de descendance légitime, née de l'union au cours de laquelle l'adultère a été commis. Dans ce cas, la légitimation des enfants adultérins, après la dissolution de cette union, tend, au contraire, à consolider l'institution du mariage : ces enfants ne resteront pas en dehors de la famille nouvelle fondée par l'époux coupable, ils y entreront et y seront placés, au point de vue du droit, sur un pied d'égalité avec leurs frères et sœurs conçus après eux. La légitimation des enfants adultérins contribuera, dans cette hypothèse, à effacer autant que possible la violation ancienne de la loi conjugale. Le mariage de l'époux adultère et de son complice sera une réparation bien plus satisfaisante de la faute commise lorsque, sans nuire d'ailleurs à personne, il aura pour but, en tout cas pour résultat, de légitimer les enfants nés de relations coupables.

schillende vaders of moeders zullen geboren zijn. Het zal eene gedeeltelijke bekrachtiging zijn van de veelwijverij. Na het overlijden van den schuldigen echtgenoot zullen de kinderen van den verongelijkten echtgenoot en de gewettigde kinderen van den schuldigen echtgenoot op denzelfden rang staan bij de verdeling van de erfenis van dezen laatste. De wettige kinderen, geboren uit een regelmatige echtverbintenis, zullen niet beveiligd zijn tegen het gevaar eens de kinderen van den minnaar hunner moeder of van de minnares huns vaders geroepen te zien om samen met hen dezelfde rechten te genieten. Het uit echtbreuk geboren en het wettig kroost zullen, wat de erfopvolging betreft, volstrekt *ex aequo* behandeld worden. Het is volstrekt niet overdreven te zeggen dat het aannemen van een regel die zulke gevolgen heeft, een zwaren slag toebrengen zou aan de instelling van het gezin, zooals deze instelling thans tot grondslag strekt van ons privaat recht.

Detoestand is essentieel verschillend wanneer er geen wettige afstammelingen bestaan geboren uit de echtverbintenis, tijdens welke de echtbreuk plaats had. In dit geval streeft de wettiging dezer uit echtbreuk geboren kinderen na de ontbinding van bedoelde echtverbintenis er integendeel naar de instelling van het huwelijk te bestendigen : deze kinderen zullen niet buiten de nieuwe familie blijven, die door den schuldigen echtgenoot gesticht is geworden, zij zullen er in treden en zullen er, wat de rechten betreft, op denzelfden voet gesteld worden als hun broeders en zusters die na hen verwekt zijn. De wettiging van uit echtbreuk geboren kinderen zal, in dit geval, bijdragen om zooveel het doenlijk is, de vroegere schending van de huwelijksstrouw uit te wisschen. Het huwelijk tusschen den overspeligen echtgenoot en zijn medeplichtige zal een veel meer bevredigende herstelling zijn van de begane

On ne peut pas dire qu'il y ait, dans ce cas, une atteinte à la famille légitime, puisque *ex hypothesi*, elle est dissoute dans l'espèce et n'a pas laissé de descendance. Il y aura une famille régulière, ou régularisée, de plus. Un voile décent sera jeté sur les fautes anciennes des nouveaux époux. Les rédacteurs du Code civil ont toujours, et avec raison, attaché beaucoup d'importance à l'oubli des écarts de conduite et à l'effacement de leurs conséquences, lorsqu'il est possible (Cf article 315 et suivants).

Si l'interdiction de la légitimation des enfants adultérins a, jusqu'à présent, été absolue, c'est, semble-t-il, à cause de l'origine historique de la légitimation *per subsequens matrimonium*. Sous la forme qu'elle présente actuellement, cette institution remonte, on le sait, à la célèbre décrétale du pape Alexandre III :

Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium, legitimi habeantur. Si autem vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius et ab hereditate repellendus (c. 6, X, Qui filii sint legitimi, IV, 17).

Les canonistes qui ont commenté ce texte ont expliqué la légitimation par une *fiction*, celle d'un mariage qui aurait pu exister entre les parents de l'enfant au moment de sa conception. Il fallait, disait-on, non seulement que le mariage fût possible au moment où il se produisait réellement, mais encore qu'il eût été possible au moment où on le supposait déjà fictivement accompli (*oportet extrema esse*

fout, wanneer het, zonder trouwens aan iemand nadeel te doen, tot doel, en in elk geval tot gevolg zal hebben de uit de schuldige betrekkingen geboren kinderen te wettigen).

Men kan niet zeggen dat er, in dit geval, afbreuk zou gedaan worden aan de wettige familie, daar deze *ex hypothesi* ontbonden is en geen afstammelingen nagelaten heeft. Er zal een regelmatig of regelmatig geworden familie meer bestaan. Een bescheiden sluier zal geworpen worden op de vroegere fouten van de nieuwe echtgenooten. De opstellers van het Burgerlijk Wetboek hebben steeds en te recht een groot belang gehecht aan het *vergeten* van de misstappen en het uitwischen van de gevolgen, wanneer zulks mogelijk was (Cfr. art. 315 en volgende).

Indien het verbod om uit echtbreuk geboren kinderen te wettigen tot nog toe absoluut was, komt zulks, naar het schijnt, voort uit den historischen oorsprong van de wettiging *per subsequens matrimonium*. Onder haren huidige vorm klimt deze instelling zooals geweten op tot het beroemde besluit (decretale) van Paus Alexander III :

Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium, legitimi habeantur. Si autem vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius et ab hereditate repellendus (c. 6, X Qui filii sint legitimi, IV, 17).

Door de canonisten, die dezen tekst gecommenteerd hebben, wordt de wettiging uitgelegd door de « *fictie* », van een huwelijk dat tusschen de ouders zou kunnen bestaan hebben toen het kind werwekt werd. Het huwelijk, zoo redeneerde men, diende niet alleen mogelijk te zijn op het oogenblik waarop het werkelijk voltrokken werd, maar diende ook nog mogelijk geweest te zijn op het oogen-

habilia, interregna non nocent). On expliquait ainsi que les enfants adultérins ne pouvaient pas être légitimés. (Voyez ESMEIN, *Le Mariage en droit canonique*, t. II, p. 41 et suivantes).

La rigueur de cette règle était d'ailleurs singulièrement atténuée, dans l'ancien droit, grâce à la possibilité d'obtenir la faveur de la légitimation par lettres du prince. (Voyez DEFACQZ, *Ancien droit belge*, t. I, p. 420, sur l'édit impérial du 20 octobre 1541, et DURAND DE MAILLANE, *Dictionnaire de Droit canonique*, V° *Bâtard*, sur la dispense pouvant couvrir le *defectus natalium*).

La suppression de la légitimation par rescrit du prince, en droit français, a eu pour conséquence de rendre le régime légal plus rigoureux qu'il ne l'était précédemment, pour les enfants adultérins.

En droit allemand, il n'est pas interdit de reconnaître ni de légitimer l'enfant adultérin (DERNBURG, *Das bürgerliche Recht des deutschen Reichs*, t. IV, p. 287, note II *in fine*, et p. 295, et HALEWYCK, *La recherche de la paternité et la condition des enfants naturels en Allemagne*, p. 154).

En France, la légitimation des enfants adultérins a été autorisée par les lois du 7 novembre 1907 et du 30 décembre 1915, dans trois hypothèses qui ont réduit considérablement la portée de l'ancienne interdiction (1). Les dispositions de ces lois ne forment pas un ensemble parfait, cohérent. La condition qu'il n'y ait pas d'enfants du premier lit, n'est exigée que dans l'une des trois hypothèses visées par la loi (à savoir, lorsqu'il s'agit de

blik waarop men het reeds als fictief voltrokken onderstelde (*oportet extrema esse habilia, interregna non nocent*). Op die wijze legde men uit dat uit echtbreuk geboren kinderen niet gewettigd konden worden. (Cfr. ESMEIN, *Le mariage en droit canonique*, d. II, bladz. 41 en volgende.)

De gestrengheid van dezen regel was, ten andere, in het oude recht in hooge mate verzacht, dank zij vooral de mogelijkheid om het voordeel van de wettiging te bekomen bij brieven van den Vorst (Cfr. DEFACQZ, *Ancien droit belge*, D. I., blz. 420, betreffende het keizerlijk edict van 20 October 1541, en DURAND DE MAILLANE : *Dictionnaire de Droit canonique*, V° *Bâtard*, betreffende de dispensatie die het *defectus natalium* bedekt).

Het opheffen van de wettiging bij rescript van den Vorst in het Fransche recht, heeft ten gevolge gehad, het wettelijk regiem voor de uit echtbreuk geboren kinderen strenger te maken dan het eertijds was.

In het Duitsche recht is er geen verbod om het uit echtbreuk geboren kind te erkennen, noch om het te wettigen. (DERNBURG, *Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs*, D. IV., blz. 287, nota II *in fine*, en blz. 295; HALEWYCK, *La recherche de la paternité et la condition des enfants naturels en Allemagne*, blz. 154).

In Frankrijk is, bij de wetten van 7 November 1907 en 30 December 1915, de wettiging der uit echtbreuk geboren kinderen toegelaten geworden in drie gevallen, die op merkbare wijze de beteekenis verminderd hebben van het vroeger gestelde verbod (1). De bepalingen dezer wetten vormen geen volstrekt samenhangend geheel. De voorwaarde dat er geen kinderen uit het eerste huwelijk mogen zijn, is maar vereischt in een der door de

(1) Voyez l'analyse détaillée et la critique de cette législation dans E. LEVY, *Traité pratique de la légitimation*, et dans COLIN et CAPITANT, *ouvrage cité*, t. I, p. 314.

(1) Ziet de omstandige ontleding en de critiek dezer wetgeving bij E. LEVY : *Traité pratique de la légitimation* en bij COLIN en CAPITANT, *op. cit.*, D. I., blz. 314.

légitimer les enfants nés du commerce adultérin du mari, autres que ceux conçus à une époque où le père et la mère avaient un domicile distinct en vertu de l'ordonnance rendue conformément à l'article 878 C. pr. civ. et antérieurement à un désistement de l'instance, au rejet de la demande ou à une réclamation judiciairement constatée).

Le projet ci-annexé, conforme aux vues qui ont prévalu en 1910 au sein de la Société d'études législatives (1), exige dans tous les cas comme condition de la légitimation des enfants adultérins, qu'il n'existe pas, au moment de la légitimation, d'enfant ou de descendant issu du mariage au cours duquel l'enfant adultérin a été conçu.

Si, sous ce rapport, le projet ci-annexé est plus rigoureux que la loi française, il est plus large en ce qu'il admet la légitimation *post nuptias* de l'enfant adultérin comme de l'enfant naturel simple (2).

Telle est la justification des articles 331, alinéa 3, et 335, alinéa 2, de notre projet, ainsi conçus :

ART. 331, alinéa 3. — *L'enfant né d'un commerce adultérin n'est légitimé que si, au moment de la légitimation, il*

wet bedoelde gevallen (te weten wanneer het gaat over de wettiging van andere uit overspelige betrekkingen van den man geboren kinderen dan deze, die verwekt werden op een tijdstip waarop vader en moeder een afzonderlijk domicile hadden krachtens een bevel uitgevaardigd overeenkomstig artikel 878 der wet van burgerlijke rechtsvordering en vóór een afzien van de vordering, vóór het verwerpen van den eisch of vóór een bezwaar gerechtelijk vastgesteld).

Het hierbijgaande ontwerp, dat strookt met de meeningen die in 1910 in den schoot van de « Société d'études législatives » (1) zegevierden, eischt in ieder geval als voorwaarde voor de wettiging van uit echtbreuk geboren kinderen, dat er, op het oogenblik van de wettiging, geen kind of afstameling besta, gesproten uit het huwelijk tijdens welk het uit echtbreuk geboren kind verwekt is geworden.

Indien, onder dat opzicht, het hierbijgaand ontwerp strenger is dan de Fransche wet, is het ook breeder, daar het de wettiging *post nuptias* aanneemt van het uit echtbreuk geboren kind, evenals van het gewoon natuurlijk kind (2).

Dit is de rechtvaardiging van de artikelen 331, 3e lid, en 335, 2e lid, van ons ontwerp, welke luiden als volgt :

« Art. 331, lid 3. — *Het in overspel geteeld kind wordt slechts gewettigd indien er, op het oogenblik der wettiging,*

(1) *Bulletin de la Société d'études législatives*, Tome IX, question n° 22.

(2) Les statistiques semblent montrer qu'il convient de faciliter la légitimation. « Il y a une augmentation de 12 p. c. dans le nombre moyen des enfants naturels reconnus annuellement, de 1901 à 1910, comparé à la moyenne annuelle des enfants naturels reconnus de 1891 à 1900, et une diminution de près de 13 p. c. dans la moyenne annuelle des enfants légitimés de 1901 à 1910, comparée à la moyenne annuelle des enfants légitimés de 1891 à 1900 » (renseignements fournis par la Commission centrale de statistique). A Bruxelles, le nombre des légitimations a diminué de plus de moitié, depuis une vingtaine d'années. Il était de 668 en 1899; il est tombé à 298 en 1920 (renseignements fournis par l'administration communale de Bruxelles.)

(2) *Bulletin de la Société d'études législatives*. Deel IX, vraag n° 22.

(1) Uit de statistieken schijnt te moeten worden opgemaakt dat de wettiging dient vergemakkelijkt. « Van 1901 tot 1910 is er eene vermeerdering van 12 t. h. in het gemiddeld aantal natuurlijke jaarlijks erkende kinderen, vergeleken met het jaarlijksch gemiddeld cijfer der natuurlijke van 1891 tot 1900 erkende kinderen, en eene vermindering van bijna 13 t. h. in het jaarlijksch gemiddeld cijfer der kinderen die van 1901 tot 1910 gewettigd werden vergeleken met het jaarlijksch gemiddeld cijfer der van 1891 tot 1900 gewettigde kinderen. » (Inlichtingen verstrekt door de Centrale Commissie voor Statistiek.) Te Brussel is het aantal wettigingen met meer dan de helft vermindert sedert een twintigtal jaren. Het beliep 668 in 1899; het viel op 298 in 1920 (inlichtingen verstrekt door het Gemeentebestuur van Brussel).

n'existe pas d'enfant ou de descendant issu du mariage au cours duquel l'enfant adultérin a été conçu.

ART. 335, alinéa 2. — *Toutefois, lorsque la légitimation de l'enfant adultérin est permise, il peut être reconnu soit dans l'acte de mariage de ses père et mère, soit après leur mariage; dans ce dernier cas, la reconnaissance n'est valable que si elle est suivie, dans l'année, de la demande prévue par l'alinéa 2 de l'article 331.*

La reconnaissance de l'enfant adultérin est, on le voit, admise, à titre exceptionnel, dans l'hypothèse où l'enfant reconnu est légitimé et dans cette seule hypothèse. Le délai d'une année, au maximum, accordé dans ce cas, pour l'introduction de la demande, a pour but d'éviter que la validité de la reconnaissance ne reste longtemps en suspens.

ART. 3, alinéa 1er. — Les articles 331 et 335 de notre projet introduisent dans le régime de la légitimation deux innovations essentielles : ils permettent la légitimation par la reconnaissance postérieure au mariage des parents et, dans un cas déterminé, la légitimation des enfants adultérins.

Il serait injuste de refuser le bénéfice de ces dispositions aux enfants qui auraient été reconnus ou dont les père et mère se seraient mariés avant l'entrée en vigueur de la loi. D'autre part, il y aurait un grave inconvénient à faire rétroagir les effets de la légitimation avant cette entrée en vigueur : normalement, les enfants ont les droits d'enfant légitime dès la date du mariage, ou, en cas de reconnaissance *post nuptias*, à partir du jour où la filiation est légalement établie. Il serait nécessaire, le cas échéant, de modifier des partages de succession, le calcul de la quotité disponible, etc. Aussi, une disposition transitoire du

geen kind of afstammeling bestaat gesproten uit het huwelijk tijdens hetwelk het in overspel geteeld kind verwekt is geworden.

» Art. 335, lid 2. — *Nochtans, wanneer de wettiging van het in overspel geteelde kind toegelaten is, kan het erkend worden hetzij bij de huwelijksakte van zijn vader en moeder, hetzij na hun huwelijk; in dit laatste geval is de erkenning slechts geldig indien zij, binnen het jaar, gevolgd is van het bij het tweede lid van artikel 331 voorziene verzoek.*

De erkenning van het uit echtbreuk geboren kind is, zooals men ziet, toegelaten bij uitzondering, ingeval het erkende kind gewettigd is maar ook slechts in dat geval. Het maximum tijdperk van één jaar, in dit geval toegestaan, om de vraag in te dienen, heeft voor doel te vermijden dat de geldigheid van de erkenning lang onbeslist blijve.

ART. 3, 1e lid. — De artikelen 331 en 335 van ons ontwerp voeren in het stelsel van wettiging twee essentiele nieuwigheden in : zij laten de wettiging na het huwelijk der ouders toe, en in een bepaald geval, de wettiging van uit echtbreuk geboren kinderen.

Het ware onrechtvaardig het genot dezer bepalingen te weigeren aan de kinderen die zouden erkend geworden zijn, of wier vader en moeder zouden gehuwd zijn vóór het van kracht worden der wet. Van den anderen kant zou er een ernstig bezwaar bestaan terugwerkende kracht te verleen aan de gevolgen der wettiging vóór dit van kracht worden : op normale wijze verkrijgen de kinderen de rechten van het wettig kind vanaf den dag van het huwelijk of, in geval van erkenning *post nuptias*, vanaf den dag waarop de afstamming wettelijk vastgesteld is. Het zou eventueel noodzakelijk zijn erfenisverdelingen te wijzi-

projet (art. 3, al. 1er), tout en permettant d'invoquer en vue de la légitimation, des faits antérieurs à l'entrée en vigueur de la loi (mariage et preuve de la filiation), écarte-t-elle l'effet rétroactif proprement dit en ne faisant naître, dans ces cas, les droits d'enfant légitime qu'à la date de l'entrée en vigueur des textes nouveaux :

ART. 3, alinéa 1er. — *Les enfants naturels dont les père et mère se sont mariés et qui ont été reconnus avant l'entrée en vigueur de la présente loi peuvent invoquer le bénéfice des articles 331 et 335 nouveaux, mais ils ne jouiront des droits de l'enfant légitime qu'à partir de cette entrée en vigueur.*

Il résulte de cette disposition que si un enfant adultérin avait été reconnu, malgré la défense absolue inscrite dans le Code, après le mariage de ses parents, l'enfant pourrait invoquer cette reconnaissance, sans qu'on puisse lui en opposer la nullité, aux termes de la loi en vigueur au moment où la reconnaissance a eu lieu. Dans ce cas, le délai d'une année prévu par l'article 335 nouveau, alinéa 2, ne commencerait à courir qu'à l'entrée en vigueur du texte nouveau.

CHAPITRE III.

DE L'ADOPTION DES ENFANTS NATURELS.

(Article 4 de la proposition de loi).

La reconnaissance d'un enfant naturel prouve l'existence d'un lien de filiation entre l'auteur de la reconnaissance et l'enfant reconnu; du fait de la filiation dérivent pour l'enfant, d'une part, des

gen evenals de berekening van het beschikbaar aandeel, enz. Alhoewel bij een overgangsbepaling van het ontwerp toegestaan wordt, met het oog op de wettiging, feiten in te roepen die vóór het van kracht worden der wet bestonden (huwelijk en bewijs van afstamming), verwerpt nochtans bedoelde overgangsbepaling (art. 3, 1^e lid) het eigenlijke terugwerkend gevolg en laat, in deze gevallen, de rechten van wettig kind eerst een aanvang nemen met ingang van het van kracht worden der nieuwe teksten :

Art. 3, 1^e lid. — *De natuurlijke kinderen wier vader en moeder gehuwd zijn en die erkend werden vóór het van kracht worden dezer wet kunnen aanspraak maken op het voordeel van de nieuwe artikelen 331 en 335, maar zij genieten slechts de rechten van het wettig kind vanaf dit van kracht worden.*

Uit deze bepaling vloeit voort dat indien een uit echtbreuk geboren kind, niettegenstaande het in het Wetboek geschreven absoluut verbod, erkend geworden was na het huwelijk der ouders, dit kind deze erkenning zou kunnen inroepen zonder dat men daartegen de nietigheid dezer erkenning zou kunnen opwerpen overeenkomstig de termen der wet die van kracht was toen de erkenning gebeurde. In dit geval zou de termijn van één jaar, bepaald bij het nieuwe artikel 335, 2e lid, maar beginnen met het van kracht worden van den nieuwen tekst.

HOOFDSTUK III.

AANNEMING VAN NATUURLIJKE KINDEREN.

(Artikel 4 van het wetsvoorstel.)

De erkenning van een natuurlijk kind bewijst het bestaan van een band van afstamming tusschen dengene die de erkenning doet en het erkende kind; uit het feit zelve van de erkenning

droits, et, d'autre part, des incapacités.

Est-il permis à l'auteur de cette reconnaissance d'adopter l'enfant qu'il a reconnu, c'est-à-dire de créer entre lui-même et l'enfant un second lien, qui se superpose au premier et d'où dérivent des conséquences se confondant en grande partie avec celles de la reconnaissance? Réserve faite de ce que la qualité d'enfant adoptif est considérée comme plus honorable que celle d'enfant naturel, le seul bienfait résultant de l'adoption, pour l'enfant naturel reconnu de l'adoptant, sera de l'exempter, en matière successorale, de l'application des règles établies au détriment de l'enfant naturel par les articles 757 et suivants et 908 du Code civil (1), et d'assimiler l'adopté à un enfant légitime quant à ses droits sur la succession de l'adoptant (art. 350).

L'adoption de l'enfant naturel reconnu donne à celui-ci une situation meilleure à ce point de vue, que s'il n'avait pas été adopté, mais inférieure cependant à celle de l'enfant légitimé, lequel entre dans la famille de ses père et mère et y jouit à tous égards des mêmes droits qu'un enfant légitime.

Il existe, entre la notion de la filiation naturelle et la notion de l'adoption, une contradiction, qui avait, en droit romain, fait repousser par le législateur l'adoption de l'enfant naturel : ... *patris nostri constitutionem sapienter introductam et recte positam amplectimur, quae naturalium adoptiones, plurimum absurditatis habentes, atque naturales sine discrimine tanquam advenas quosdam ad jus legitimorum adducentes, prohibuit* (Novelle 89 de Justinien, ch. VIII) et CUJAS

(1) Ce point a été controversé, mais la question est résolue dans le sens indiqué.

vloeiën voor het kind rechten voort, maar eveneens onbevoegdheden.

Is het aan dengene die een kind erkent toegelaten dit kind aan te nemen, het is te zeggen tusschen hem zelve en het kind een tweeden band te vormen, welke den eersten dekt, en waaruit gevolgen voortvloeien die grootendeels dezelfde zijn als deze teweeggebracht door de erkenning? Afgezien van het feit dat de staat van aangenomen kind beschouwd wordt als meer eerbaar dan deze van natuurlijk kind, zal voor het erkende natuurlijk kind van den aannemende het eenig voordeel dat uit de aanneming voortvloeit zijn dit kind te ontslaan in zake erfopvolging, van de toepassing van de ten nadeele van het natuurlijk kind bij de artikelen 757 en volgende en 908 van het Burgerlijk Wetboek (1) gestelde regelen, en het aangenomen kind gelijk te stellen met een wettig kind wat betreft zijn rechten op de nalatenschap van den aannemende (art. 350).

De aanneming van het erkende natuurlijk kind bezorgt aan dit laatste, onder dit opzicht, een beteren toestand, dan ingeval het niet geadopteerd was geworden, maar minder gunstig nochtans dan deze van het gewettigd kind, dat in het gezin van zijn vader en zijn moeder binnentreedt en daar in ieder opzicht dezelfde rechten geniet als een wettig kind.

Tusschen het begrip van de natuurlijke afstamming en het begrip van de aanneming bestaat een tegenstelling waardoor, in het Romeinsche recht, de aanneming van het natuurlijk kind door den wetgever van de hand gewezen werd : ... *patris nostri constitutionem sapienter introductam et recte positam amplectimur, quae naturalium adoptiones, plurimum absurditatis habentes, atque naturales sine discrimine tanquam advenas quosdam ad jus legitimorum adducentes, prohibuit*. (Novella

(1) Dit punt is betwist geworden, maar het vraagstuk werd in den aangeduiden zin beslecht.

disait : *adoptio est actio legis qua qui filius meus non est, advicem filii redigitur.*

On sait que le principe même de l'adoption ne fut accueilli qu'avec hésitation par les auteurs du Code civil. Le point de savoir s'ils ont entendu admettre l'adoption de l'enfant naturel est fort douteux. TREILHARD a dit, au cours des travaux préparatoires : « Si les enfants naturels sont reconnus, ils ne peuvent être adoptés ». (FENET, t. X, p. 272). La raison principale invoquée dans ce sens, était que l'adoption de l'enfant naturel serait un moyen indirect d'échapper aux dispositions des articles 757 et 908 du Code, limitant la part successorale et la quotité des libéralités que l'enfant naturel peut recevoir.

« Qu'est-ce que l'adoption, disait TRONCHET, quand on la voit à nu, sans le prisme des illusions? C'est un moyen d'éluder les prohibitions qui limitent la capacité de recevoir des enfants naturels. Si ces prohibitions ne sont pas justifiées par des motifs sérieux, qu'on les abolisse! Si, au contraire, la justice les avoue, si l'intérêt public les réclame, la loi, en donnant un moyen de les éluder, blesse l'intérêt et la justice et se contredit elle-même. » (LOCRÉ, t. III, p. 181 et suivantes.)

Quoi qu'il en soit, l'opinion que le Code civil n'interdit pas l'adoption des enfants naturels a fini par l'emporter, en général, dans la doctrine (1), et, en tout cas, dans la jurisprudence.

(1) Les hésitations de MERLIN, au sujet de cette question, sont célèbres (*Répertoire universel et raisonné*

89 van Justinianus. Hoofdstuk VIII) en CUJAS zegde : *adoptio est actio legis qua qui filius meus non est, advicem filii redigitur.*

Men weet dat het principieel zelf der aanneming slechts na veel aarzeling door de makers van het Burgerlijk Wetboek werd aanvaard. De vraag of zij de aanneming van het natuurlijk kind hebben willen toelaten is zeer twijfelachtig. TREILHARD heeft tijdens de voorbereidende werkzaamheden gezegd : « Indien de natuurlijke kinderen erkend zijn, kunnen zij niet aangenomen worden », (FENET D. X., blz. 272). De voornaamste reden in dien zin ingeroepen was dat de aanneming van het natuurlijk kind een onrechtstreeksch middel zijn zou om te ontsnappen aan de bepalingen van de artikelen 757 en 908 van het Wetboek, waarbij het deel in de nalatenschap en het bedrag der giften die aan het natuurlijk kind kunnen toebedeeld worden, omschreven zijn.

« Wat is de aanneming, zei TRONCHET, wanneer men haar beschouwt zooals zij werkelijk is, los van allerlei zinsbegoocheling? Het is een middel om het verbod te ontduiken waarbij de bevoegdheid van de natuurlijke kinderen om giften in ontvangst te nemen beperkt wordt. Indien dit verbod niet op ernstige gronden steunt, dat men het afschaffe. Indien, integendeel, de rechtvaardigheid voor dit verbod uitkomt, indien het door het openbaar belang vereischt wordt, krenkt de wet dit belang en die rechtvaardigheid en spreekt zichzelf tegen, door een middel aan de hand te doen om het verbod te ontduiken. » (LOCRÉ, D. III, bldz. 181 en volgende.)

Wat er ook van zij, de meening dat het Burgerlijk Wetboek de aanneming van natuurlijke kinderen niet verbiedt, wordt thans algemeen aanvaard in de rechtsleer (1) en in ieder geval in de rechtspraak.

(1) De aarzeling van MERLIN te dezen opzichte is beroemd gebleven (*Répertoire universel et raisonné*

En fait, l'inconvénient signalé par TRONCHET ne s'est produit que dans une mesure assez restreinte, à cause des conditions sévères de l'adoption et du nombre peu élevé des cas d'application. On avait aussi exprimé la crainte que cette institution ne détournât les citoyens du mariage, mais on avait répondu avec raison que tout danger était écarté par la condition que l'adoptant fût âgé de cinquante ans. « *Le mariage !*, s'écriait BERLIER, je viens, législateurs, de prononcer le mot qui appelle le plus votre attention, car, bonne en soi, l'adoption manquerait son but, si elle nuisait au mariage : mais les droits du mariage et ses vrais intérêts ne seront-ils pas suffisamment respectés, quand la faculté d'adoption ne sera accordée qu'aux personnes âgées de plus de cinquante ans ? » (LOCRÉ, t. III, *Exposé des motifs*, par BERLIER, p. 263.)

Il était nécessaire de jeter ce coup d'œil en arrière, pour voir sous leur vrai jour les propositions de M. P. Janson, qui tendent à compléter comme suit trois articles du titre de l'*Adoption* :

ART. 343, alinéa 2. — *Toutefois, le père ou la mère d'un enfant naturel reconnu peut adopter son enfant quelle que soit la différence d'âge entre l'adoptant et l'adopté, si l'adoptant est âgé d'au moins trente ans.*

ART. 346, alinéa 2. — *Lorsque l'adopté sera un enfant naturel reconnu,*

de la jurisprudence, 5e édition, t. Ier, V^o *Adoption*). DEMOLOMBE a combattu avec une grande force la thèse d'après laquelle l'adoption de l'enfant naturel est permise (*Cours de droit civil*, éd. belge, t. III, n°s 50, 51 et 52). Voyez la doctrine récente dans PLANIOL, *ouvrage cité*, 2e édition, t. Ier, n° 2977, et dans COLIN et CAPITANT, *ouvrage cité*, t. Ier, p. 315 et suivantes. Le Code italien défend d'adopter l'enfant naturel de l'adoptant. (DALLOZ, Rép., V^o *Adoption*, n° 185.)

Feitelijk is het door TRONCHET aangewezen bezwaar slechts voorgekomen in beperkte mate, wegens de strenge voorwaarden van de adoptie en de weinig talrijke gevallen van toepassing. De vrees werd ook uitgedrukt dat bedoelde instelling de burgers van het huwelijk zou weerhouden, maar terecht was daarop geantwoord dat alle gevaar daarvoor verwijderd was door de vereischte dat de adoptant moest vijftig jaar oud zijn. « *Het huwelijk !* riep BERLIER uit. Ik sprak daar, O Wetgevers, het woord uit dat meest uwe aandacht trekt want, hoewel goed in haar zelve zou de adoptie haar doel missen, indien zij het huwelijk schaadde; maar zullen de rechten van het huwelijk en dezese ware belangen niet genoegzaam gevrijwaard zijn, wanneer het vermogen om een kind te adopteeren slechts zal toegekend worden aan personen die meer dan vijftig jaar oud zijn ? » (LOCRÉ, D. III., *Exposé des motifs*, door BERLIER, bldz. 263.)

Het was onontbeerlijk een blik achteruit te werpen, om de voorstellen van den heer P. Janson in hun waarlicht te stellen; voorstellen waarbij bedoeld wordt drie artikelen van den titel over de *Aanneming*, als volgt aan te vullen :

ART. 343, 2e lid. — *Nochtans mag de vader of de moeder van een erkend natuurlijk kind, dit kind aannemen welk ook het verschil van leeftijd zij tusschen den aannemende en den aangenomene, indien eerstbedoelde minstens dertig jaar oud is.*

ART. 346, 2^e lid. — *Wanneer de aangenomene een erkend natuurlijk kind*

de la jurisprudence, 5^e uitgave, d. I, V^o *Aanneming*). DEMOLOMBE heeft ten krachtigste de thesis bestreden, waarbij de aanneming van het natuurlijk kind toegelaten is. (*Cours de droit civil*, Belgische uitgave, D. III, n°s 50, 51 en 52). Zie de laatste geldende rechtsleer bij PLANIOL, *op. cit.*, 2e uitgaaf, d. I, n° 2977 en bij COLIN en CAPITANT, *op. cit.*, d. I, blz. 315 en volgende. Het Italiaansch Wetboek verbiedt het natuurlijk kind van den adoptant te adopteeren (DALLOZ, Rép., V^o *Adoption*, n° 185).

l'adoption par son père ou par sa mère pourra avoir lieu avant la majorité de l'adopté.

ART. 353, alinéa 2. — *Le consentement de l'adopté n'est pas nécessaire s'il est l'enfant naturel reconnu de l'adoptant.*

Ces propositions comportent, on le voit, lorsque celui qu'on se propose d'adopter est l'enfant naturel reconnu de l'adoptant, dispense de trois des conditions actuelles de l'adoption : 1° la différence d'âge d'au moins quinze ans; 2° l'âge de cinquante ans de l'adoptant, trente ans devant suffire; 3° le consentement de l'adopté.

La Commission a reconnu à l'unanimité que, précisément quand on suppose que l'adopté est l'enfant naturel reconnu de l'adoptant, la différence d'âge d'au moins quinze ans est anormale, puisqu'il est excessivement rare que la femme et surtout l'homme engendre avant quinze ans. Cette partie de la proposition de M. P. Janson doit évidemment être repoussée.

ART. 343. — Par contre, la majorité de la Commission a admis que l'enfant naturel peut être adopté par le père ou la mère qui l'ont reconnu, pourvu que l'adoptant soit âgé de trente ans.

On peut invoquer à l'appui de cette proposition l'exemple du Code civil allemand (art. 1744 et 1745), d'après lequel l'adoptant doit, en principe, être âgé de cinquante ans, mais d'après lequel il peut être accordé dispense de cette condition, pourvu que l'adoptant soit majeur. Selon DERNBURG (*ouvrage cité*, t. IV, p. 304), il n'y a lieu d'accorder la dispense que lorsque l'état physique de l'adoptant ne lui permet plus d'espérer qu'il puisse engendrer. La disposition est d'ailleurs

is, kan de aanneming door zijn vader of zijn moeder eschieden vóór de meerderjarigheid van den aangenomene.

ART. 353, 2e lid. — *De toestemming van den aangenomene is overbodig indien hij het erkend natuurlijk kind is van den aannemende.*

Wanneer degene dien men zich voorneemt als kind aan te nemen het erkend natuurlijk kind van den aannemende is, brengen deze bepalingen, zooals men ziet, dispensatie mede van drie der huidige voorwaarden voor de aanneming : 1° het verschil van minstens vijftien jaar in ouderdom; 2° de ouderdom van vijftig jaar van den aannemende, daar dertig jaar moeten volstaan; 3° de toestemming van den aangenomene.

De Commissie heeft eenparig erkend dat, juist in geval men veronderstelt dat de aangenomene het erkende natuurlijk kind van den aannemende is, het ouderdomsverschil van minstens vijftien jaar normaal is, daar het uiterst zeldzaam voorvalt dat de vrouw en vooral de man vóór zijn vijftiende jaar kinderen gewint. Dit deel van het voorstel van den heer P. Janson dient natuurlijk verworpen.

ART. 343. — Daarentegen heeft de meerderheid van de Commissie aangenomen dat het natuurlijk kind door den vader of de moeder, die het hebben erkend, kan aangenomen worden, mits de aannemende dertig jaar oud weze.

Tot staving van dit voorstel kan het voorbeeld van het Deutsche Wetboek ingeroepen worden (art. 1744 en 1745), volgens hetwelk de aannemende in principie vijftig jaar oud moet zijn, maar volgens hetwelk ook er dispensatie kan verleend worden van deze voorwaarde, mits de aannemende meerderjarig zij. Volgens DERNBURG (*op. cit.* d. IV, bldz. 304) dient de dispensatie slechts toegestaan ingeval de physische gesteldheid van den aannemende dezen niet toelaat nog te

empruntée au Code prussien de 1794, article 669, autorisant le souverain à accorder des dispenses d'âge, si l'adoptant, par sa constitution physique, n'est pas apte à procréer des enfants. La Commission de revision du Code civil s'est déjà inspirée, d'ailleurs, de cette législation, lorsqu'elle a rédigé son projet de titre de l'*Adoption* (art. 1er, p. 120).

La majorité de la Commission a estimé qu'en autorisant les personnes âgées de trente ans à adopter leurs enfants naturels, on ne porterait pas atteinte à l'institution du mariage et qu'on ne fournirait pas aux parents naturels, un moyen d'éluder les dispositions des articles 757 et 908. La Commission a pensé qu'il n'y a pas lieu de craindre non plus que, grâce à une reconnaissance mensongère, celui qui veut adopter, mais qui n'a pas cinquante ans, élude la disposition exigeant, en principe, cet âge : la règle d'après laquelle il faut que l'adoptant ait fourni des secours ou donné des soins non interrompus à celui qu'il veut adopter, pendant la majorité de celui-ci (art. 345) constitue une garantie suffisante contre les abus.

Ces considérations ont amené la Commission à proposer de rédiger comme suit l'article 343 du Code civil.

L'adoption n'est permise qu'aux personnes de l'un ou de l'autre sexe qui n'auront, à l'époque de l'adoption, ni enfants, ni descendants légitimes, et qui auront au moins quinze ans de plus que les individus qu'elles se proposent d'adopter.

L'adoptant doit être âgé de plus de trente ans, si l'individu qu'il se propose d'adopter est son enfant naturel reconnu.

hopen kinderen te gewinnen. De bepaling is trouwens ontleend aan het Pruisisch Wetboek van 1794, artikel 669, waarbij het den Vorst toegelaten wordt ouderdoms-dispensatie te verleenen, indien de aannemende door zijn physische gesteldheid niet geschikt is kinderen te verwekken. De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek heeft zich trouwens reeds laten leiden door deze wetgeving, als zij haar ontwerp van den titel over *Aanneming* heeft opgemaakt (art. 1, blz. 120).

De meerderheid van de Commissie heeft gemeend dat men, door aan personen die dertig jaar oud zijn, toe te laten hun natuurlijke kinderen aan te nemen, geen afbreuk doen zou aan de instelling van het huwelijk en dat men aan de niet door den echt verbonden ouders een middel zou aan de hand doen om de bepalingen van de artikelen 757 en 908 te ontduiken. De Commissie was van oordeel dat er evenmin te vreezen is dat, dank zij een leugenachtige erkenning, degene die wil aannemen maar die geen vijftig jaar oud is, de bepaling ontduike waarbij die ouderdom in principie vereischt wordt : de regel volgens welken vereischt wordt dat de aannemende bijstand of ononderbroken zorgen verleend heeft aan dengene die hij aannemen wil, tijdens dezes meerderjarigheid (art. 345) is een voldoende waarborg tegen elk misbruik.

Deze overwegingen hebben de Commissie er toe geleid voor te stellen artikel 343 van het Burgerlijk Wetboek als volgt te doen luiden :

Alleen die personen van het een of ander geslacht kunnen aannemen die, op het tijdstip der aanneming, kinderen noch wettige afstammelingen bezitten, en die ten minste vijftien jaar ouder zijn dan de personen die zij voornemens zijn aan te nemen.

De aannemende moet meer dan dertig jaar oud zijn, indien de persoon dien hij voornemens is aan te nemen zijn erkend natuurlijk kind is.

Hormis ce cas, l'adoptant doit être âgé de plus de cinquante ans.

ART. 346, alinéa 2. — Ce point décidé, la Commission a admis, comme M. P. Janson, que l'enfant naturel pourrait être adopté pendant sa minorité, mais a entendu conserver à l'adoption son caractère de contrat, qui est essentiel, et que M. P. Janson abandonnait. Il faudra qu'un représentant légal de l'enfant consente, en son nom, à l'adoption.

L'enfant naturel peut être adopté avant sa majorité, par celui de ses père et mère qui l'a reconnu, moyennant le consentement soit du membre du conseil de tutelle qui aura été désigné à cet effet, soit des administrateurs de l'hospice où l'enfant aura été recueilli (art. 346, al. 2, du projet ci-annexe).

Ce texte est emprunté à la fois à l'article 361 du Code civil concernant la tutelle officieuse, à l'article 346 de l'Avant-projet de revision du Code civil de LAURENT, et dans une certaine mesure, à l'article 341b, ajouté au Code civil par la loi du 6 avril 1908.

ART. 353, alinéa 2. — L'article 353, alinéa 2, du projet ci-annexé, énonce une conséquence nécessaire de la disposition de l'article 346, alinéa 2, en ordonnant que : *Dans le cas prévu par l'article 346, alinéa 2, le membre du conseil de tutelle ou le membre délégué par la Commission administrative de l'hospice comparaitra pour le mineur.*

L'enfant naturel adopté, en état de minorité, restera soumis à l'autorité paternelle ou maternelle, conformément au principe dont l'article 383 du Code civil (aujourd'hui abrogé) énonçait une application. Les dispositions du projet n'apportent aucune modification à ce principe. A cet égard,

Buiten dit geval moet de aannemende meer dan vijftig jaar oud zijn.

ART. 346, 2e lid. — Dit punt eens beslist, zoo heeft de Commissie, evenals de heer P. Janson, aangenomen dat het natuurlijk kind tijdens zijn minderjarigheid zou kunnen aangenomen worden, maar zij heeft aan de aanneming het karakter willen behouden van een contract, iets wat essentieel is en dat door den heer P. Janson achterwege werd gelaten. Een wettelijk afgevaardigde van het kind dient in zijn naam toe te stemmen in de aanneming.

Het natuurlijk kind kan vóór zijn meerderjarigheid aangenomen worden door dezen zijner ouders die het erkend heeft, mits toestemming hetzij van den voogdijraad die daartoe aangesteld werd, hetzij van de beheerders van het godshuis waar het kind werd opgenomen (art. 346, alin. 2 van het hierbijgaande ontwerp).

Deze tekst is ontleend én aan artikel 361 van het Burgerlijk Wetboek, betreffende de dienstwillige voogdij, én aan artikel 346 van het voor-ontwerp van herziening van het Burgerlijk Wetboek door LAURENT, en, in zekere mate nog, aan artikel 341b, dat aan het Burgerlijk Wetboek toegevoegd werd bij de wet van 6 April 1908.

ART. 353, 2e lid. — Het artikel 353, 2e lid van het hierbijgaande ontwerp drukt een noodzakelijk gevolg uit van de bepaling van artikel 346, 2^e lid, wanneer het voorschrijft : *In het bij artikel 346, 2^e alinea, voorziene geval, zal het lid van den voogdijraad of het door de Commissie tot beheer van het godshuis afgevaardigde lid in de plaats van den minderjarige verschijnen.*

Het aangenomen natuurlijk kind, zoolang het minderjarig is, zal aan het vaderlijk of moederlijk gezag onderworpen blijven, overeenkomstig het principie waarvan het thans afgeschaft artikel 383 van het Burgerlijk Wetboek een toepassing inhield. De bepalingen van het ontwerp wijzigen in geen

l'état de l'enfant naturel ne sera changé en rien par son adoption. Il n'y a d'ailleurs pas lieu de rechercher ici jusqu'à quel point la puissance paternelle, appartenant sur l'enfant naturel reconnu à l'auteur de la reconnaissance, correspond à la notion ordinaire de la puissance paternelle, telle qu'elle s'exerce sur les enfants légitimes. (Voyez à ce sujet GALOPIN : *L'état et la capacité des personnes*, Liège, 1911, p. 386 et suivantes).

CHAPITRE V.

DROITS SUCCESSORAUx DES ENFANTS NATURELS.

(Article 10 de la proposition de loi.)

§ 1er.

Il existe, entre les dispositions de la loi relatives à la recherche de la paternité naturelle et celles qui déterminent les droits successoraux de l'enfant naturel, une dépendance réciproque. « L'ancien droit français, en son dernier état, écrit VIOLET (1) n'accordait au bâtard nul droit à la succession de son père; mais à la mère et à l'enfant, il donnait toute facilité pour la recherche de la paternité. » Cette facilité n'offrait que peu d'inconvénients, parce que tout droit successoral était refusé à l'enfant. C'est parce que le Code civil lui accorde des droits de cette nature assez étendus, que le législateur avait jugé nécessaire d'interdire en principe la recherche de la paternité. La loi du 6 avril 1908 s'est quelque peu écartée de cette rigueur; l'article 340a permet la recherche de la paternité dans des cas plus nombreux que l'ancien article 350. Aussi convient-il de mesurer avec prudence les droits successoraux

deele dit princip. Te dien opzichte zal de staat van het natuurlijk kind in niets gewijzigd zijn door de aanne-
ming. Hier dient, ten andere, niet nagegaan in hoeverre de ouderlijke macht die, wat betreft het erkend natuurlijk kind, toebehoort aan hem die bedoeld kind erkende, overeenstemt met het gewoonlijk geldend begrip van de ouderlijke macht, zooals zij uitgeoefend wordt over wettige kinderen (zie hierover GALOPIN : *L'état et la capacité des personnes*, Luik, 1911, blz. 386 en volgende).

HOOFDSTUK V.

ERFOPVOLGINGSRECHTEN DER NATUURLIJKE KINDEREN.

(Art. 10 van het wetsvoorstel.)

§ 1.

De wetsbepalingen betreffende het onderzoek naar het natuurlijk vaderschap en deze die de erfopvolgingsrechten van het natuurlijk kind bepalen, hangen onderling van elkaar af. « Het oude Fransche recht, in zijn laatste stadium, zoo schrijft VIOLET (1), verleende aan het bastaardkind geen enkel recht op de nalatenschap van zijn vader; maar aan de moeder en aan het kind verleende het alle gemak voor het onderzoek naar het vaderschap ». Dit gemak bracht maar weinig bezwaren mede, omdat elk recht op opvolging aan het kind ontzegd was. Juist omdat het Burgerlijk Wetboek aan het kind tamelijk uitgebreide rechten van dien aard schenkt, heeft de wetgever gemeend in princip het onderzoek naar het vaderschap te moeten verbieden. Bij de wet van 6 April 1908 wordt van die strengheid eenigermate afgeweken; bij artikel 340 wordt het onderzoek naar het vaderschap toegelaten in meer gevallen dan

(1) *Histoire du droit civil français*, 3e édition, p. 468.

(1) *Histoire du droit civil français*, 3e uitgave, bldz. 468.

de l'enfant naturel, si l'on veut se garder de compromettre l'économie, ou en quelque sorte de troubler l'équilibre des dispositions législatives concernant cette matière.

Le Code civil (art. 756) range l'enfant naturel parmi les successeurs irréguliers et lui refuse la qualité d'héritier. Est-ce là, comme on l'a dit, une simple manifestation législative de mépris? (1)

La distinction a, au contraire, une portée pratique considérable; elle a pour effet de faire refuser à l'enfant naturel la saisine qui appartient aux héritiers (2) et d'obliger l'enfant naturel à demander l'envoi en possession.

M. P. Janson, à l'exemple de la loi française du 25 mars 1896, a proposé de rédiger comme suit l'article 723 du Code civil :

La loi règle l'ordre de succéder entre les héritiers légitimes et les enfants

(1) Rapport de M. DAUPHIN au Sénat sur le projet qui est devenu la loi française du 25 mars 1896. (Cité par H. COULON. *De la condition des enfants naturels reconnus dans la succession de leurs père et mère*, Paris, Marchal et Billard, 1896, p. 104 et suiv.)

(2) Voyez sur ce point, et d'ailleurs sur toutes les questions traitées dans ce chapitre, le savant rapport de M. VAN BIERVLIET sur le projet de titre des *Successions*, élaboré par la Commission de revision du Code civil et réimprimé par M. VAN BIERVLIET dans son *Cours de droit civil* (un vol. in-8°, Louvain, Uytenspruyt-Dieudonné, et Paris, Librairie de la Société du Recueil Sirey, 1921), p. 410 et suivantes; ouvrage d'après lequel nous citons ce rapport. La Commission s'y est constamment référée en préparant l'article XI du projet ci-annexé, qui reproduit plusieurs dispositions du projet ancien. En en détachant celles-ci, pour les greffer sur le Code civil, la Commission n'entend nullement abandonner ses propositions antérieures, qui forment un système complet. Mais elle a pensé qu'il était nécessaire de présenter un ensemble de textes déterminant les droits des enfants naturels, comme M. P. Janson a essayé de le faire.

dit vroeger bij artikel 340 het geval was. Daarom ook dienen de erfopvolgingsrechten van het natuurlijk kind met voorzichtigheid gemeten, indien men wil vermijden de geheele inrichting in gevaar te brengen of, om zoo te zeggen, het evenwicht te verstoren van de wetgevende bepalingen betreffende deze zaak.

Het Burgerlijk Wetboek (art. 756) rangschikt het natuurlijk kind onder de onregelmatige erfopvolgers en weigert het als erfgenaam te aanzien. Is dit alleen, zooals gezegd is geworden, een loutere uiting van misprijzen op wetgevend gebied (1)?

Het onderscheid heeft, integendeel, een belangrijke praktische beteekenis; het heeft ten gevolge aan het natuurlijk kind de bezitneming te doen weigeren die aan de erfgenamen (2) toebehoort en het natuurlijk kind te verplichten de inbezitstelling te vragen.

De heer P. Janson heeft, naar het voorbeeld van de Fransche wet van 25 Maart 1896, voorgesteld artikel 723 van het Burgerlijk Wetboek te doen luiden als volgt :

De wet regelt de orde van erfopvolging tusschen de wettige erfgenamen en de

(1) Verslag van den heer DAUPHIN aan den Senaat, betreffende het ontwerp waaruit de Fransche wet van 25 Maart 1896 ontstaan is. (Aangehaald door H. COULON. *De la condition des enfants naturels reconnus dans la succession de leurs père et mère*, Paris, Marchal et Billard, 1896, bldz. 104 en volgende.)

(2) Cfr. aangaande dit punt en trouwens aangaande al de in dit hoofdstuk behandelde punten, het geleerd verslag van den heer VAN BIERVLIET over het ontwerp van titel : *Over de Erfopvolgingen*, verslag dat voorbereid werd door de Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek en herdrukt door den heer VAN BIERVLIET in zijn *Cours de Droit civil* (een boekdeel in -8°, Leuven, Uytenspruyt-Dieudonné, en Parijs, Librairie de la Société du Recueil Sirey, 1921), bldz. 410 en volgende, werk naar hetwelk wij dit verslag aanhalen. De Commissie heeft het voortdurend geraadpleegd bij het voorbereiden van artikel XI van het hierbijgaand ontwerp, dat verschillende bepalingen van het vroegere ontwerp overneemt. Met er deze bepalingen uit te nemen om ze in het Burgerlijk Wetboek in te voegen, bedoelt de Commissie volstrekt niet haar vroeger voorstellen ter zijde te laten, voorstellen die een geheel systeem uitmaken. Maar zij heeft gemeend dat het onontbeerlijk was een samenhangend geheel van teksten voor te leggen, waarbij de rechten der natuurlijke kinderen bepaald worden, zooals de heer P. Janson getracht heeft het te doen.

naturels légalement reconnus; à leur défaut, les biens passent à l'époux survivant; et s'il n'y en a pas, à l'Etat.

La loi française porte, au lieu « d'enfants naturels légalement reconnus », « héritiers naturels », mais la pensée est la même. Poursuivant la mise en œuvre de celle-ci, M. P. Janson a proposé de modifier comme suit les articles 724 et 756 du Code civil :

Art. 724. — Les héritiers légitimes naturels légalement reconnus sont saisis de plein droit des biens, droits et actions du défunt. L'époux survivant et l'Etat doivent se faire envoyer en possession dans les formes qui sont déterminées.

Art. 756. — La loi n'accorde de droit aux enfants naturels sur les biens de leur père et de leur mère décédés que lorsqu'ils ont été légalement reconnus.

Les enfants naturels légalement reconnus sont appelés en qualité d'héritiers à la succession de leur père ou de leur mère.

La loi n'accorde aucun droit aux enfants naturels, sur les biens des parents de leur père ou de leur mère, sauf l'exception établie ci-après.

Ces trois dispositions auraient pour conséquence d'obliger l'époux survivant, appelé en vertu de la loi belge du 20 novembre 1896, à demander l'envoi en possession, le cas échéant, à l'enfant naturel. Ainsi, supposons des époux sans enfant : au lendemain du décès du mari, l'enfant naturel, qu'il aurait eu avant son mariage, pourrait surgir et aurait le droit de se mettre en possession des biens du défunt, mobiliers et immobiliers, sans avoir à remplir aucune formalité; il

wettig erkende kinderen; bij dezer ontstentenis gaan de goederen over op den langstlevenden echtgenoot, en zoo er geen is, op den Staat.

De Fransche wet spreekt in plaats van « wettelijk erkende natuurlijke kinderen » van « natuurlijke erfgenamen », maar de gedachte is dezelfde. De verwezenlijking van deze gedachte nastrevend, zoo heeft de heer P. Janson voorgesteld de artikelen 724 en 756 van het Burgerlijk Wetboek als volgt te wijzigen :

« ART. 724. — De wettige erfgenamen en de wettig erkende natuurlijke kinderen treden van rechtswege in het bezit der goederen, rechten en actiën van den overledene, onder verplichting al de lasten van de nalatenschap te kwijten. De langstlevende echtgenoot en de Staat moeten zich door den rechter in bezit laten stellen volgens de bepaalde vormen.

ART. 756. — De wet vergunt eerst rechten aan de natuurlijke kinderen op de goederen van hun overleden vader en moeder wanneer zij wettig erkend zijn.

De natuurlijke kinderen, wettig erkend, zijn geroepen als erfgenamen tot de nalatenschap van hun vader of van hun moeder.

De wet vergunt geen hoegenaamd recht aan de natuurlijke kinderen op de goederen der bloedverwanten van hun vader of hun moeder, behalve de hierna gestelde uitzondering.

Deze drie bepalingen zouden ten gevolge hebben den overledenen echtgenoot krachtens de Belgische wet van 1896 geroepen, te verplichten om eventueel aan het natuurlijk kind de in bezitstelling aan te vragen. Laten wij een echtpaar zonder kinderen veronderstellen; daags na het overlijden van den echtgenoot zou het natuurlijk kind, dat deze vóór zijn huwelijk zou gehad hebben, te voorschijn komen en zou het recht hebben zich in het bezit te stellen van de roerende en

aurait, de même, qualité pour exercer les actions de toute nature appartenant au défunt et pour défendre celles qui appartaient à des tiers contre lui. (PLANIOL, t. III, 2e édition, n° 1938.) La veuve devrait demander l'envoi en possession à cet enfant naturel. Cette conséquence est inadmissible. Elle suffit à faire repousser les textes proposés par M. P. Janson, pour remplacer les articles 723 et 724 du Code civil.

ART. 756. — Quant à l'article 756 du Code, il y a lieu de le supprimer comme inutile. Il ressort de l'article 723 que les enfants naturels ne sont pas héritiers; il est superflu de le répéter à l'article 756. Pour le surplus, il est évident que si l'enfant naturel n'est pas légalement reconnu, c'est-à-dire si la filiation n'est pas légalement établie soit par une reconnaissance volontaire, soit judiciairement, la filiation ne saurait produire d'effet. Il est tout aussi superflu de déclarer que « la loi n'accorde aux enfants naturels aucun droit sur les biens des parents de leur père ou mère », puisqu'il n'existe, en droit, aucun lien de parenté entre eux. (Voyez le rapport de M. VAN BIERVLIET, p. 480.)

M. P. Janson a proposé, il est vrai, d'ajouter à l'article 757 un alinéa final ainsi conçu :

L'enfant naturel qui aura été reconnu avec le consentement d'un ou de plusieurs ascendants du père ou de la mère, donné soit lors de la reconnaissance, soit après, par acte authentique, soit par une disposition testamentaire, aura

onroerende goederen van den overledene, zonder daartoe aan welke formaliteit ook hebben te voldoen; het zou eveneens bevoegd zijn om de vorderingen van allerlei aard, waarvoor de overledene bevoegd was, in te stellen en om als verweerder op te treden in deze die tegen den overledene aan derde personen toebehoorden. (PLANIOL D. III, 2^e uitgave, n^r 1938). De weduwe zou aan dit natuurlijk kind de inbezitstelling moeten vragen. Dit ware onaannemelijk en volstaat om de door den heer P. Janson ter vervanging van de artikelen 723 en 724 van het Burgerlijk Wetboek voorgestelde teksten te doen van de hand wijzen.

ART. 756. — Wat artikel 756 van het Wetboek betreft, zijn er termen om het, als zijnde overbodig, te laten wegvallen. Uit artikel 723 blijkt dat de natuurlijke kinderen geen erfgenamen zijn; onnoodig dus dit onder artikel 756 te herhalen. Overigens is het van zelfsprekend dat, indien het natuurlijk kind niet wettelijk erkend is, t. t. z. indien de afstamming niet wettelijk vastgesteld is, hetzij door middel van een vrijwillige erkenning, hetzij langs gerechtelijken weg, de afstamming geen gevolg kan hebben. Even zoo nutteloos is het te verklaren : « de wet verleent aan de natuurlijke kinderen geen enkel recht op de goederen van de ouders van hun vader of moeder », daar er in rechte tusschen hen geen enkele band van bloedverwantschap bestaat. » (Cfr. het verslag van den heer VAN BIERVLIET, blz. 480.)

De heer P. Janson heeft wel is waar voorgesteld aan artikel 757 een aldus luidende slotaline toe te voegen :

Het natuurlijk kind, dat erkend werd met de toestemming van één of meerdere bloedverwanten van den vader of van de moeder in de opgaande lijn, toestemming gegeven hetzij bij de erkenning, hetzij daarna, bij authentieke akte, hetzij

droit de prendre part dans la succession de l'ascendant qui a donné son consentement suivant les dispositions qui précèdent.

Ce texte doit être repoussé, parce qu'il n'y a pas lieu d'introduire l'enfant naturel dans la famille. Au surplus, la reconnaissance est l'aveu d'un fait : la paternité, ou la maternité. Cet aveu est personnel à celui ou à celle dont il émane. Aucun ascendant n'a à y *consentir* : il est antijuridique d'admettre qu'il puisse « consentir » à un fait accompli et qui lui est d'ailleurs étranger, et que ce consentement ait pour effet de donner à l'enfant naturel un droit sur la succession de l'ascendant.

M. P. Janson croyait à tort que la règle, en vertu de laquelle l'enfant conçu est apte à succéder (art. 725, 1° du Code civil), ne s'applique pas à l'enfant naturel, parce qu'il n'est pas héritier. Cette opinion singulière paraît se rattacher à l'explication donnée par d'anciens auteurs, du principe que le *nasciturus* est tenu pour né, notamment s'il s'agit pour lui de recueillir une succession : ils justifiaient cette règle par la maxime : « le mort saisit le vif ». (Voyez sur ce point PLANIOL, 2e édition, t. III, p. 522.) M. P. Janson semble en avoir déduit que l'enfant naturel, n'ayant pas la saisine d'après le Code civil, n'était pas non plus apte à succéder quand il n'était que conçu. Aussi la proposition de loi de M. P. Janson contient-elle une disposition portant que « *l'article 725 du Code civil est applicable à l'enfant naturel* ». Ce texte est tout à fait inutile. L'article 725 du Code civil s'applique *de plano* à l'enfant naturel, parce que, comme tout enfant, pourvu qu'il naisse vivant et viable, *il est une personne* dès le moment de sa conception.

bij uiterste wilsbeschikking, heeft het recht deel te nemen in de erfopvolging van den bloedverwant in de opgaande lijn, die zijn toestemming heeft gegeven volgens bovenstaande bepalingen.

Deze tekst dient verworpen, omdat het natuurlijk kind niet in het gezin moet binnen gebracht worden. Bovendien is de erkenning de bekentenis van een feit : het vaderschap of het moederschap. Deze bekentenis verbindt alleen den man of de vrouw die ze doet. Geen bloedverwant in opgaande lijn heeft er in toe te stemmen : het druischt tegen alle rechtsprincipen in aan te nemen dat bedoelde bloedverwant zou toestemmen in een voldongen feit, dat hem trouwens vreemd is en dat deze toestemming ten gevolge zou hebben aan het natuurlijk kind een recht te verleen op de nalatenschap van den bloedverwant in de opgaande lijn.

De heer P. Janson meende ten onrechte dat de regel, krachtens welken het ontvangen kind bevoegd is om te erven (art. 725, 1^e al. van het Burgerlijk Wetboek) niet toepasselijk is op het natuurlijk kind omdat het geen erfgenaam is. Deze zonderlinge meening schijnt in verband te staan met de door vroegere schrijvers gegeven uitlegging van het beginsel dat de *nasciturus* als geboren beschouwd wordt wanneer het onder meer geldt in het bezit te treden van eene nalatenschap : zij wettigden dezen regel door de spreuk : « le mort saisit le vif » (Cfr. aangaande dit punt PLANIOL, 2^e uitgaaft, d. III, blz. 522). De heer P. Janson schijnt daaruit te hebben afgeleid dat het natuurlijk kind, dat volgens het Burgerlijk Wetboek de « bezitneming » niet heeft, ook niet bevoegd was om te erven wanneer het nog maar slechts ontvangen was. Daarom ook bevat het wetsontwerp van den heer P. Janson een bepaling die luidt : « *Artikel 725 van het Burgerlijk Wetboek is van toepassing op het natuurlijk kind* ». Deze tekst is heelemaal nutteloos. Artikel 725 van het Burgerlijk Wetboek

L'enfant naturel étant successeur irrégulier, et non héritier, il n'y a pas lieu d'abroger l'article 773 du Code civil, comme le propose M.P. Janson (1).

ART. 761. — M. P. Janson, d'autre part, ne propose pas d'abroger l'article 761 du Code civil, bien qu'il ait été rayé du Code des Pays-Bas, du Code italien et de la législation française elle-même (loi du 25 mars 1896). Cette disposition, qui n'a d'équivalent dans aucune autre législation, est envisagée en général comme autorisant un *pacte sui generis sur succession future*, tandis que, suivant une autre opinion, le père ou la mère peut *imposer* cette donation à son enfant, même quand celui-ci refuse de l'accepter.

Mais le but poursuivi par la disposition de l'article 761, d'écarter l'enfant de la succession, est rarement atteint, parce qu'il intervient au partage pour vérifier s'il a réellement reçu tout ce qui doit lui revenir. (PLANOL, 2e édit., t. III, n° 1842.) La Commission de revision du Code civil a décidé autrefois qu'il convient d'abroger l'article 761. La Commission persiste dans cette manière de voir, pour les raisons qui viennent d'être résumées d'après le rapport de M. VAN BIERVLIET (1re partie, p. 503 et suiv.).

(1) La Commission de revision du Code civil a rédigé autrefois des textes destinés à remplacer les articles 770 à 773. (Voyez le rapport de M. VAN BIERVLIET, 2e partie, p. 600 et suiv.) Ces textes sortent du cadre du projet ci-annexé.

is *de plano* op het natuurlijk kind van toepassing, omdat het, mits het levend en leefbaar geboren wordt, gelijk ieder ander kind, van af het oogenblik zijner ontvangenis : *een persoon is*.

Daar het natuurlijk kind een onregelmatig erfopvolger en niet een erfgenaam is, bestaat er geen reden om artikel 773 van het Burgerlijk Wetboek te schrappen, zooals de heer P. Janson dit voorstelt (1).

ART. 761. — De heer P. Janson stelt anderzijds niet voor artikel 761 van het Burgerlijk Wetboek te schrappen alhoewel dit artikel in het Nederlandsch en het Italiaansch Wetboek, evenals in de Fransche wetgeving (wet van 25 Maart 1896) niet meer voorkomt. Deze bepaling, waarvan de wedergade in geen enkele andere wetgeving te vinden is, wordt algemeen beschouwd als vrij spel latend voor een *overeenkomst sui generis over een toekomstige erfenis*, terwijl volgens een andere meening, de vader of de moeder deze schenking aan het kind mag *opleggen*, zelfs bij weigering van dit laatste om bedoelde schenking te aanvaarden.

Maar het door de bepaling van artikel 761 beoogde doel, namelijk het kind van de opvolging verwijderd te houden, wordt zelden bereikt, omdat het bij de verdeeling optreedt om na te gaan of het werkelijk alles ontvangen heeft waarop het recht had (PLANOL, 2^e uitgaaf, d. III, n^r 1842). De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek heeft vroeger beslist dat artikel 761 diende geschrapt. De Commissie volhardt in deze zienswijze om de hier naar het verslag van den heer VAN BIERVLIET (1^e deel, blz. 503 en volgende) samengevatte redenen.

(1) De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek heeft vroegtijdig teksten opgemaakt die bestemd waren om de artikelen 770 tot 773 te vervangen. (Cfr. verslag van den heer VAN BIERVLIET, 2e deel, bldz. 600 en volgende). Deze teksten vallen buiten het kader van het hierbijgaande ontwerp.

§ 2.

ART. 757, alinéas 1, 2 et 3. — Ces diverses questions étant résolues, il y a lieu de déterminer d'abord le droit de l'enfant naturel lorsqu'il est appelé en concours avec des descendants légitimes de son père ou de sa mère.

Le Code civil (art. 757) lui accorde le tiers de la portion héréditaire qu'il aurait eue s'il eût été légitime.

M. P. Janson lui accorde la moitié de la même portion.

Notre Commission, dans son projet de titre des *Successions* (art. 37), fixe le droit de l'enfant naturel aux deux tiers de la portion héréditaire d'un enfant légitime.

Après une nouvelle étude de la question, la Commission a estimé qu'il ne convenait pas de restreindre les droits des enfants légitimes dans la mesure qu'elle avait, antérieurement, cru convenable. D'accord avec M. P. Janson, dont la proposition est d'ailleurs conforme à la loi française du 25 mars 1896, la Commission a adopté la quotité d'un demi.

ART. 757, alinéas 1, 2 et 3. — *Les droits des enfants naturels dans la succession de leurs père et mère sont réglés ainsi qu'il suit :*

Si le défunt laisse comme héritiers des descendants légitimes, chaque enfant naturel a droit à la moitié de la portion héréditaire d'un enfant légitime.

Les descendants au delà du premier degré sont comptés pour l'enfant qu'ils remplacent.

Tandis que le Code civil, la loi française et la proposition de M. P. Janson fixent le droit de l'enfant naturel à une quotité « de la portion héréditaire qu'il aurait eue s'il eût été légitime », le projet ancien de la Commission et

§ 2.

ART. 757, alinéas 1, 2 en 3. — Terwijl nu deze verschillende vraagstukken opgelost zijn, dient vastgesteld welk recht het natuurlijk kind heeft wanneer het samen met wettige afstammelingen van zijn vader of zijn moeder tot een erfenis geroepen wordt.

Het Burgerlijk Wetboek (art. 757) staat aan bedoeld kind het derde deel toe van het erfelijk aandeel dat het zou gehad hebben indien het wettig ware geweest.

De heer P. Janson staat het de helft toe van hetzelfde aandeel.

Onze Commissie, in haar ontwerp van titel over de *erfopvolging* (art. 37) bepaalt het recht van het natuurlijk kind op de twee derden van het erfelijk aandeel van het wettig kind.

Na opnieuw dit punt onderzocht te hebben, heeft de Commissie gemeend dat het niet paste de rechten van de wettige kinderen te beperken in de mate zooals zij dat vroeger gemeend had te moeten doen. In overleg met den heer P. Janson, wiens voorstel trouwens overeenstemt met de Fransche wet van 25 Maart 1896, heeft de Commissie het bedrag van de helft aanvaard.

Artikel 757, lid 1, 2 en 3. — *De rechten van de natuurlijke kinderen op de nalatenschap van hun vader en moeder worden volgenderwijze geregeld :*

Indien de overledene wettige afstammelingen als erfgenamen nalaat, heeft ieder natuurlijk kind recht op de helft van het aandeel dat het zou gehad hebben indien het wettig ware geweest.

De afstammelingen in een verderen graad dan den eersten, treden in de plaats van het kind dat zij vervangen.

Terwijl het Burgerlijk Wetboek, de Fransche wet en het voorstel van den heer P. Janson het recht van het natuurlijk kind bepalen op een bedrag « van het erfelijk aandeel dat het zou gehad hebben indien het wettig ware ge-

le projet ci-annexé fixent ce droit à une quotité « de la portion héréditaire d'un enfant légitime ». Cette différence de rédaction a une portée considérable, qu'il est nécessaire d'indiquer.

La formule du Code civil et celle de la Commission attribuent l'une comme l'autre une quotité fixe à l'enfant naturel; mais, d'après la formule de la Commission, il y a un *rapport fixe* entre la portion héréditaire de l'enfant légitime et celle de l'enfant naturel; tandis que d'après la formule du Code civil, le rapport entre la part de l'enfant naturel et la part recueillie par l'enfant légitime varie.

C'est ce que fera immédiatement saisir un exemple numérique.

D'après la formule du Code civil, et en admettant comme M. P. Janson et comme la loi française, que le droit de l'enfant naturel soit de *la moitié de la portion héréditaire qu'il aurait eue s'il eût été légitime*, on trouvera que, si l'enfant naturel est en concours avec un enfant légitime, la part d'enfant, à les supposer tous deux légitimes, serait de la moitié; l'enfant naturel recevra la moitié de la moitié, soit un quart; l'enfant légitime recevra trois quarts et le rapport entre la part de l'enfant naturel et de l'enfant légitime sera de 1 à 3. Si l'enfant naturel est en concours avec deux enfants légitimes, la part d'enfant, à les supposer tous trois légitimes, serait d'un tiers, soit un sixième ou deux douzièmes; les deux enfants légitimes auront à se partager cinq sixièmes ou dix douzièmes; chacun d'eux recevra donc cinq douzièmes: le rapport entre la part de l'enfant naturel et de l'enfant légitime sera de 2 à 5. Si l'enfant naturel est en concours avec trois enfants légitimes, la part d'enfant, à les supposer tous quatre légitimes,

weest », stellen het vroeger ontwerp van de Commissie en het hierbijgaand ontwerp dit recht vast op een bedrag « van het erfelijk aandeel van een wettig kind ». Dit verschil in het opstel heeft een belangrijke beteekenis, die dient aangewezen.

De formule van het Burgerlijk Wetboek en deze van de Commissie kennen beide een vast bedrag toe aan het natuurlijk kind; maar volgens de formule van de Commissie is er een *vaste verhouding* tusschen het erfelijk aandeel van het wettig kind en dit van het natuurlijk kind; terwijl volgens de formule van het Burgerlijk Wetboek de verhouding tusschen het gedeelte van het natuurlijk kind en het door het wettig kind in ontvangst genomen gedeelte veranderlijk is.

Een voorbeeld met getallen zal dit aanstonds klaar maken.

Volgens de formule van het Burgerlijk Wetboek, en met den heer P. Janson en de Fransche wet aangenomen zijnde dat het natuurlijk kind recht heeft op *de helft van het erfelijk aandeel dat het zou ontvangen hebben indien het wettig ware geweest*, zal men bevinden dat, indien het natuurlijk kind samen met een wettig kind erven moet, het kindsgedeelte de helft zou bedragen, in de onderstelling dat zij beiden wettig zouden zijn; het natuurlijk kind zal de helft van de helft ontvangen, zijnde: één vierde; het wettig kind zal drie vierden ontvangen en de verhouding tusschen het aandeel van het natuurlijk en dit van het wettig kind zal zijn als 1 tot 3. Indien het natuurlijk kind samen erven moet met twee wettige kinderen, zou het kindsgedeelte in de onderstelling dat zij alle drie wettig zouden zijn, een derde bedragen; het natuurlijk kind zal de helft van één derde ontvangen, zijnde een zesde of twee twaalfden; de twee wettige kinderen zullen vijf zesden of tien twaalfden te verdeelen hebben: ieder van hen zal dus vijf twaalfden ont-

serait d'un quart; l'enfant naturel recevra la moitié d'un quart, soit un huitième ou trois vingt-quatrièmes; les trois enfants légitimes auront à se partager vingt et un vingt-quatrièmes; chacun d'eux recevra donc sept vingt-quatrièmes, le rapport entre la part de l'enfant naturel et de l'enfant légitime sera de 3 à 7, et ainsi de suite (1).

La formule de la Commission de revision du Code civil remédie à l'injustice de ce système. Pour appliquer le mode de calcul de la Commission, il faut, lorsque le droit de l'enfant naturel est fixé à la moitié de la portion héréditaire d'un enfant légitime, supposer le nombre des enfants légitimes double de ce qu'il est réellement, y ajouter celui des enfants naturels et faire autant de parts qu'il sera censé y avoir d'enfants; attribuer une part

(1) En admettant que s représente le montant de la succession, l le nombre d'enfants légitimes et n le nombre d'enfants naturels, la part de l'enfant

naturel sera représentée par $\frac{s}{2(l+n)}$ et la part de l'enfant légitime par $\frac{s}{l+n} + \frac{ns}{2l(l+n)}$. Non

seulement il n'y a pas de rapport constant entre ces parts respectives, mais la portion retranchée à chaque enfant naturel *accroît* la masse des seuls enfants légitimes. On traite chaque enfant naturel aussi rigoureusement que si *tous*, excepté lui, étaient légitimes, ce qui n'est même pas conforme à la lettre de la loi. Voyez PLANIOL, 2e édit., t. III, n° 1833. Les chambres françaises, en 1896, ont cependant consacré le mode de calcul suivi en jurisprudence. « Nos législateurs, demande ironiquement Planiol, ignoraient-ils donc les critiques irréfutables que cette jurisprudence soulève ? »

vangen; de verhouding tusschen het aandeel van het natuurlijk kind en dat van het wettig kind zal zijn als 2 tot 5. Indien het natuurlijk kind samen erven moet met drie wettige kinderen, zal het kindsgedeelte in de onderstelling dat zij alle vier wettig zijn, één vierde bedragen; het natuurlijk kind zal de helft van een vierde ontvangen, zijnde een achtste of drie vier en twintigsten; de drie wettige kinderen zullen een en twintig vier en twintigsten te verdeelen hebben; ieder van hen zal dus zeven vier en twintigsten ontvangen; de verhouding tusschen het aandeel van het natuurlijk kind en dit van het wettig kind zal zijn als 3 tot 7, en zoo voorts (1).

De formule van de Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek herstelt de onrechtvaardigheid van dit stelsel. Om de wijze van berekenen van de Commissie toe te passen, dient, wanneer het recht van het natuurlijk kind bepaald is op de helft van het erfelijk aandeel van een wettig kind, verondersteld dat het aantal wettige kinderen dubbel zoo groot is dan het werkelijk is, vervolgens dient daar het aantal natuurlijke kinderen aan toegevoegd en eindelijk zooveel aandeelen gevormd als er kinderen zullen geacht worden te zijn; dan aan ieder natuur-

(1) Aangenomen dat s het bedrag van de nalatenschap voorstelt, l het aantal wettige kinderen en n het aantal natuurlijke kinderen, zoo zal het aandeel van

het natuurlijk kind voorgesteld worden door $\frac{s}{2(l+n)}$ en het aandeel van het wettig kind door $\frac{s}{l+n}$

+ $\frac{ns}{2l(l+n)}$. Niet alleen is er geen vaste verhou-

ding tusschen deze respectieve aandeelen, maar het van ieder natuurlijk kind afgenomen aandeel *verhoogt* het geheel dat alleen voor de wettige kinderen bestemd is. Ieder natuurlijk kind wordt even streng behandeld alsof allen, buiten dit kind juist, wettig waren, iets wat zelfs niet strookt met de letter der wet. Cfr. PLANIOL, 2e uitgave, d. III, n° 1833. De Fransche Kamers hebben nochtans in 1896 de wijze van berekenen door de huidige rechtspraak gevolgd, bekrachtigd. « Kenden onze wetgevers dus de onweerlegbare kritiek niet die tegen die rechtspraak uitgebracht wordt ? » vraagt Planiol spottenderwijze.

à chaque enfant naturel et deux à chaque enfant légitime (1).

Si l'enfant naturel est en concours avec un enfant légitime, on fera trois parts; l'enfant naturel en recevra une et l'enfant légitime deux.

ART. 757, alinéa 4 et ART. 758. — Si l'enfant naturel est en concours avec deux enfants légitimes, on fera cinq parts : l'enfant naturel en recevra une et chaque enfant légitime deux.

Si l'enfant naturel est en concours avec trois enfants légitimes, on fera sept parts : l'enfant naturel en recevra une et chaque enfant légitime deux, et ainsi de suite (2).

(1) Voyez au sujet de ce mode de calcul les rapports de la Commission sur le titre des *Successions*, p. 449, note 1, et sur le titre des *Donations et des Testaments*, p. 8.

(2) La part de l'enfant naturel sera représentée par $\frac{s}{2(1+n)}$ et celle de l'enfant légitime par $\frac{2s}{2(1+n)}$.

On voit que ce mode de calcul est en réalité beaucoup plus simple que celui du Code civil.

Le tableau suivant indique les résultats auxquels conduisent les deux modes de calcul dans quelques hypothèses simples :

liik kind één en aan ieder wettig kind twee aandeelen toegekend (1).

Indien het natuurlijk kind samen erven moet met een wettig kind, zal men drie aandeelen vormen; het natuurlijk kind zal een aandeel en het wettig kind twee aandeelen ontvangen.

Art. 757, alinea 4, en art. 758. — Indien het natuurlijk kind samen erven moet met twee wettige kinderen, zullen vijf aandeelen gevormd worden : het natuurlijk kind zal er één ontvangen en ieder wettig kind twee.

Indien het natuurlijk kind samen erven moet met drie wettige kinderen, zullen zeven aandeelen gevormd worden : het natuurlijk kind zal er één en ieder wettig kind twee ontvangen, en zoo voorts (2).

(1) Cfr. betreffende deze wijze van berekenen, de verslagen van de Commissie over den titel van de *Erfovolging*, bldz. 449, nota 1 en over den titel : *Schenkingen en Testamenten* bl. 8.

(2) Het aandeel van het natuurlijk kind zal voorgesteld worden door $\frac{s}{2(1+n)}$ en dat van het wettig

kind door $\frac{2s}{2(1+n)}$.

Zooals men ziet is deze wijze van berekenen in werkelijkheid veel eenvoudiger dan deze van het Burgerlijk Wetboek.

De onderstaande tabel wijst de uitslagen aan waartoe de beide wijzen van berekenen leiden in enkele eenvoudige gevallen :

HYPOTHESES. — GEVALLEN.	Mode de calcul de la jurisprudence (*). <i>Wijze van berekenen in de huidige rechtspraak (*).</i>		Mode de calcul proposé. — <i>Voorgestelde wijze van berekenen.</i>	
	Part de l'enfant naturel — Aandeel van het natuurlijk kind	Part de l'enfant légitime. — Aandeel van het wettig kind.	Part de l'enfant naturel. — Aandeel van het natuurlijk kind.	Part de l'enfant légitime. — Aandeel van het wettig kind.
Un enfant naturel et un enfant légitime. — <i>Eén natuurlijk en één wettig kind . . .</i>	1/4	3/4	1/3	2/3
Un enfant naturel et deux enfants légitimes. — <i>Eén natuurlijk en twee wettige kin- deren . . .</i>	2/12	5/12	1/5	2/5
Un enfant naturel et trois enfants légitimes. — <i>Eén natuurlijk kind en drie wettige kinderen . . .</i>	3/24	7/24	1/7	2/7

(*) En supposant la part de l'enfant naturel fixée à la moitié de celle à laquelle il aurait droit s'il était légitime.

(*) In de onderstelling dat het aandeel van het natuurlijk kind bepaald zij op de helft van het aandeel waarop het zou recht hebben, indien het wettig ware.

Dans tous les cas, le rapport entre la part de l'enfant naturel et celle de l'enfant légitime sera de 1 à 2.

§ 3.

Il reste à fixer la part dévolue à l'enfant naturel dans la succession de ses père et mère, lorsqu'il n'est pas appelé en concours avec leurs descendants légitimes, et à déterminer le cas où la succession lui revient tout entière. Cette matière est régie par les articles 757, alinéa 2, 758 et 759 du Code civil. Les dispositions du projet ci-annexé, destinées à remplacer ces articles, s'écartent sur des points importants et du projet ancien de cette Commission et de la proposition de loi de M. P. Janson.

Les règles, que l'on adopte ici, permettent de mesurer avec une précision pour ainsi dire mathématique, la valeur relative que l'on attribue, d'une part, à la famille et aux liens de la parenté légitime et, d'autre part, au lien purement naturel fondé sur le fait de la procréation hors mariage.

Lorsqu'un ou plusieurs enfants naturels délaissés par le défunt se trouvent en présence soit des collatéraux, soit des ascendants de celui-ci, va-t-on accorder aux enfants naturels une préférence absolue et leur attribuer toute la succession, ou bien une part seulement de la succession ?

L'article 758 du Code civil n'attribue la totalité de la succession à l'enfant naturel que lorsque ses père et mère ne laissent aucun parent *au degré successible*. Sans que les termes de cette disposition aient été changés, sa portée pratique a été profondément modifiée par un effet indirect de la loi belge du 11 octobre 1919, article 47, portant que « les parents au delà du

In elk geval, zal de verhouding tusschen het aandeel van het natuurlijk kind en dit van het wettig kind zijn als 1 tot 2.

§ 2.

Blijft vast te stellen het aandeel in de nalatenschap van zijn vader of zijn moeder — toegewezen aan het natuurlijk kind — wanneer het niet tot de erfenis geroepen is samen met wettige afstammelingen, en het geval te bepalen waarin de geheele nalatenschap hem toekomt. Voor de hier behandelde stof gelden de artikelen 757, tweede lid, 758 en 759 van het Burgerlijk Wetboek. De bepalingen van het hierbijgaand ontwerp, bestemd om deze artikelen te vervangen, wijken op belangrijke punten af en van het vroegere ontwerp van de Commissie en van het wetsvoorstel van den heer P. Janson.

De hier aangenomen regels laten toe met een haast mathematische nauwkeurigheid de betrekkelijke waarde te meten, die men toekent eenerzijds aan de familie en de banden van bloedverwantschap, en, anderzijds, aan den zuiver natuurlijke band, gegrond op het feit van de geboorte buiten het huwelijk.

Wanneer één of meer natuurlijke kinderen door den overledene nagelaten, tegenover bloedverwanten in de zijlinie of in de opgaande linie staan, zal dan aan de natuurlijke kinderen een volstreckte voorkeur toegestaan worden en zal de gansche nalatenschap ofwel slechts een deel daarvan hun toegekend worden?

Bij artikel 758 van het Burgerlijk Wetboek wordt de geheele nalatenschap slechts aan het natuurlijk kind toegekend wanneer zijn vader en zijn moeder geen enkel bloederwant *in den erfelijken graad* nalaten. Zonder eenige verandering aan de bewoordingen van deze bepaling is de practische betekenis ervan diep gewijzigd door een onrechtstreeksch gevolg van de Bel-

quatrième degré ne succèdent pas, à moins qu'ils ne soient appelés par représentation ».

La Commission de revision du Code civil s'était autrefois prononcée en faveur d'une réforme radicale. « *A défaut de descendants légitimes, la succession appartient en entier aux enfants naturels* » porte l'article 37 du projet de titre des Successions, élaboré par notre Commission (Rapport de M. VAN BIERVLIET, 1re partie, p. 483). M. P. Janson a exprimé la même pensée, sous une forme un peu singulière, dans le texte suivant : Le droit de l'enfant naturel « *est identique à celui des enfants légitimes, si le père ou la mère ne laissent pas de descendants légitimes* » (art. 757, al. 3).

C'était une conséquence du système de la Commission et de M. P. Janson que l'article 758 du Code civil devait être abrogé.

Il est digne de remarque que la loi française du 25 mars 1896, si favorable cependant à l'enfant naturel, a été beaucoup moins loin. Elle ne lui donne la préférence de façon absolue et ne lui attribue la totalité de la succession de ses père ou mère que lorsque ceux-ci ne laissent ni descendants, ni ascendants, ni frères ou sœurs, ni descendants légitimes de frères ou sœurs. Lorsqu'il est appelé en concours avec des ascendants ou des frères ou sœurs ou des descendants légitimes de frères ou sœurs, l'enfant naturel ne recueille que les trois quarts de la succession de ses père ou mère.

Ce système, comparé à celui du Code civil, revient, à peu près, à accorder à l'enfant naturel les trois quarts de la

gische wet van 11 October 1919, artikel 47, waarbij bepaald wordt « dat de bloedverwanten verder dan in den vierden graad, niet opvolgen, tenzij zij bij plaatsvervulling tot de erfenis geroepen worden ».

De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek had zich vroeger uitgesproken voor een radicale hervorming. « *Bij ontstentenis van wettige afstammelingen behoort de geheele nalatenschap aan de natuurlijke kinderen toe* », zegt artikel 37 van het ontwerp van titel over de *Erfopvolging* door onze Commissie voorbereid. (Verslag van den heer VAN BIERVLIET, 1re deel, blz. 483). De heer P. Janson heeft dezelfde gedachte, in een ietwat eigenaardigen vorm geopperd, in den volgenden tekst : Het recht van het natuurlijk kind « *is volkomen gelijk aan dat van de wettige kinderen, indien de vader of de moeder geen wettige kinderen nalaten* » (art. 757, al. 3.)

Het was een gevolg van het stelsel van de Commissie en van den heer P. Janson, dat artikel 758 van het Burgerlijk Wetboek moest geschrapt worden.

Er dient op gewezen dat de Fransche wet van 25 Maart 1896, zoo gunstig nochtans voor het natuurlijk kind, veel minder ver is gegaan. Zij verleent aan bedoeld kind slechts een volstrekte voorkeur en kent het slechts de geheele nalatenschap toe van zijn vader en zijn moeder wanneer deze noch afstammelingen, noch bloedverwanten in de opgaande linie, noch broeders, noch zusters, noch wettige afstammelingen van broeders en zusters nalaten. Wanneer dit kind, samen met bloedverwanten in de opgaande linie of broeders of zusters of wettige afstammelingen van broeders of zusters tot de erfenis geroepen is, krijgt het slechts de drie vierden van de nalatenschap van zijn vader of zijn moeder.

Dit stelsel, vergeleken met dit van het Burgerlijk Wetboek, komt ongeveer hier op neer, aan het natuurlijk

succession dans le cas où le Code (art. 757) lui accorde la moitié, et à lui donner la totalité de la succession dans le cas où le Code lui en donne les trois quarts (1).

La Commission, après avoir procédé à un nouvel examen de la question, s'est ralliée au système de la loi française, qu'elle a formulé en des termes presque identiques :

Art. 757, alinéa dernier. — Le droit de l'enfant naturel est des trois quarts lorsque les père ou mère ne laissent pas de descendants légitimes, mais bien des ascendants ou des frères ou sœurs, ou des descendants légitimes de frères ou sœurs.

Art. 758. — L'enfant naturel a droit à la totalité des biens lorsque ses père ou mère ne laissent ni descendants légitimes, ni ascendants, ni frères ou sœurs, ni descendants légitimes de frères ou sœurs.

ART. 759. — L'article XI du projet ci-annexé comporte enfin une rédaction nouvelle de l'article 759 du Code civil. M. P. Janson ne s'est pas occupé de ce point.

Art. 759. — La représentation est admise en faveur des descendants légitimes de l'enfant naturel prédécédé ou indigne.

Ce texte est emprunté au projet de titre des Successions, élaboré par la Commission de revision du Code civil (art. 38). Le but de cette rédaction nouvelle, donné à l'article 759, est de résoudre deux questions que fait naître

kind de drie vierden van de nalatenschap toe te staan in het geval, waarin het Wetboek (art. 757) de helft toestaat, en het de geheele nalatenschap toe te kennen in het geval waarin het Wetboek er de drie vierden van toestaat (1).

De Commissie, na dit vraagstuk opnieuw te hebben onderzocht, heeft zich aangesloten bij het stelsel der Fransche wet, dat zij op bijna gelijk-luidende wijze geformuleerd heeft.

Artikelen 757, slotalinea. — Het natuurlijk kind heeft recht op de drie vierden, indien de vader of moeder geen wettige afstammelingen, maar wel bloedverwanten in de opgaande linie, of broeders of zusters of derzelver wettige afstammelingen achterlaten.

Artikel 758. — Het natuurlijk kind heeft recht op de geheele nalatenschap wanneer zijn vader of moeder noch wettige afstammelingen, bloedverwanten in de opgaande linie, broeders noch zusters, noch derzelver wettige afstammelingen achterlaten.

ART. 759. — Artikel XI van het hierbijgaande ontwerp behelst ten slotte een nieuw opstel van artikel 759 van het Burgerlijk Wetboek. De heer P. Janson heeft zich met dit punt niet beziggehouden.

Artikel 759. — Plaatsvervulling wordt toegelaten ten voordeele van wettige afstammelingen van het vóóroverleden of onwaardig natuurlijk kind.

Deze tekst is ontleend aan het ontwerp van titel over *Erfopvolging*, voorbereid door de Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek (art. 38). De nieuwe lezing van artikel 759 beoogt het oplossen van twee

(1) Nous disons à peu près, car la jurisprudence interprète littéralement l'article 757 et reconnaît déjà à l'enfant naturel les trois quarts de la succession lorsqu'il vient en concours avec des descendants de frère ou sœur de son père ou de sa mère (Cass. b., 21 novembre 1868, P. 1869, I, 62).

(1) Wij zeggen ongeveer, want de rechtspraak legt artikel 757 naar de letter uit, en kent reeds aan het natuurlijk kind de drie vierden der nalatenschap toe wanneer het samen met afstammelingen van broeder of zuster van zijn vader of zijn moeder moet erven. (Cass. b., 21 November 1868, blz. 1869, I, 62).

celui-ci. Les descendants de l'enfant naturel doivent-ils être appelés soit de leur chef, soit par représentation, dans le cas d'*indignité* de leur auteur ? Ce texte décide qu'ils seront appelés par représentation. Dans le cas de *renonciation* de l'enfant naturel, ses descendants ne viendront à la succession ni par représentation (art. 787), ni de leur chef. Les enfants naturels de l'enfant naturel viennent-ils à la succession ? Ici, le texte proposé répond négativement. (Voyez le rapport de M. VAN BIERVLIET, 1re partie, p. 501.)

Le projet de titre des *Successions*, élaboré par cette Commission, comporte d'importantes modifications aux articles 765 et 766 du Code civil, relatifs à la succession de l'enfant naturel. Malgré leur intérêt, elles n'ont pas été reprises dans le projet ci-annexé, dont elles excèdent le cadre.

CHAPITRE VI.

DE LA RÉSERVE DES ENFANTS NATURELS.

(Art. XI de la proposition de loi).

La question de savoir si l'enfant naturel a droit à une réserve n'est plus discutée aujourd'hui, mais, vu le silence du Code, le calcul de cette réserve donne lieu à de grandes difficultés, surtout dans le cas où l'enfant naturel est appelé en concours à la fois avec un ascendant et avec des collatéraux autres que des frères et sœurs (1).

(1) Il suffit, pour mesurer ces difficultés presque inextricables, de lire les pages qu'y a consacrées LAURENT, *Principes*, t. XII, n° 42 et suivants.

door dit artikel opgeworpen vragen. Moeten de afstammelingen van het natuurlijk kind hetzij om hen zelf, hetzij bij plaatsvervulling tot de erfenis geroepen worden in geval van *onwaardigheid* van hun ouder? Bij deze tekst wordt voorzien dat zij bij plaatsvervulling zullen geroepen worden. In geval van *verzaking* vanwege het natuurlijk kind, zullen de afstammelingen noch bij plaatsvervulling (art. 787), noch door hen zelf tot de erfenis komen. Komen de natuurlijke kinderen van het natuurlijk kind tot de nalatenschap? Hier antwoordt de voorgestelde tekst ontkennend. (Cfr. Verslag van den heer VAN BIERVLIET, 1^e deel, blz. 501).

Het ontwerp van titel over *Erfopvolging* door deze Commissie voorbereid behelst belangrijke wijzigingen aan de artikelen 765 en 766 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de nalatenschap van het natuurlijk kind. Niettegenstaande hun belangrijkheid werden zij niet verder opgenomen in het hierbijgaande ontwerp, buiten welks kader zij vallen.

HOOFDSTUK VI.

VOORBEHOUDEN AANDEEL DER NATUURLIJKE KINDEREN.

(Artikel XI van het wetsvoorstel.)

De vraag of het natuurlijk kind recht heeft op een voorbehouden aandeel wordt thans niet meer betwist, maar, in verband met het stilzwijgen van het Wetboek, geeft het berekenen van dit aandeel aanleiding tot groote moeilijkheden, bijzonder in het geval dat het natuurlijk kind samen en met een bloedverwant in de opgaande linie en met bloedverwanten in de zijlinie die noch broeders noch zusters zijn (1) tot de erfenis geroepen wordt.

(1) Om zich rekenschap te geven van deze bijna onoverkomelijke moeilijkheden, volstaat het de bladzijden te lezen die LAURENT er aan gewijd heeft. *Principes*, d. XII, n° 42 en volgende.

§ 1er.

Envisageons d'abord le cas où l'enfant naturel est en concours avec un ou plusieurs enfants légitimes.

ART. 913. — Le principe admis dans l'interprétation du Code est que la réserve de l'enfant naturel est une *quotité de la réserve à laquelle il aurait eu droit s'il eût été légitime*. Quelle quotité? Précisément celle qui sert à déterminer sa part *ab intestat*, d'après l'article 757, et qui est actuellement en Belgique d'un tiers. Supposons cette quotité élevée à un demi, comme l'a décidé la loi française et comme le proposent M. P. Janson et cette Commission (projet ci-annexé). La limitation de la réserve de l'enfant naturel à *la moitié de ce qu'elle serait s'il était légitime*, va-t-elle profiter aux enfants légitimes ou à ceux à qui est attribué le disponible?

Quand il y a trois enfants légitimes au moins, et quel que soit le nombre des enfants naturels, le disponible étant fixé invariablement au quart de la succession (art. 913), et la réserve totale des trois quarts de la succession se partageant entre la descendance légitime et la descendance naturelle du *de cuius* suivant les règles admises dans l'interprétation de l'article 757, la limitation de la réserve de l'enfant naturel bénéficie exclusivement aux enfants légitimes. Par exemple, il y a un enfant naturel en concours avec trois enfants légitimes. La part réservataire de l'enfant naturel, qui aurait été du quart des trois quarts de la succession, c'est-à-dire des trois seizièmes de la succession, s'il eût été légitime, ne sera que des trois trente-deuxièmes; les trois trente-deuxièmes qui lui sont retranchés accroissent la part des

§ 1.

Laten wij vooreerst het geval beschouwen waarin het natuurlijk kind, samen met één of meerdere wettige kinderen tot de erfenis komt.

ART. 913. — Het bij de verklaring van het Wetboek aangenomen beginsel luidt dat het voorbehouden aandeel van het natuurlijk kind *een gedeelte is waarop het recht had gehad indien het wettig ware geweest*. Welk gedeelte? Juist dit gedeelte dat dient om, volgens artikel 757, zijn aandeel *ab intestat* te bepalen en dat thans in België één derde bedraagt. Laten wij onderstellen dat dit gedeelte tot de helft opgevoerd wordt, zooals bij de Fransche wet is beslist geworden en zooals de heer P. Janson en deze Commissie (hierbijgaande ontwerp) het voorstellen. Zal de beperking van het voorbehouden aandeel van het natuurlijk kind *tot de helft van wat het zou zijn indien het kind wettig ware geweest* voordeel bijbrengen aan de wettige kinderen of aan degenen aan wie het beschikbaar gedeelte wordt toegekend?

Wanneer er, ongeacht het aantal natuurlijke kinderen, ten minste drie wettige kinderen zijn, daar het beschikbaar gedeelte onveranderlijk vastgesteld is op het vierde van de nalatenschap (art. 913), en daar het geheele voorbehouden aandeel, zijnde de drie vierden van de nalatenschap, verdeeld wordt tusschen de wettige nakomelingen en de natuurlijke nakomelingen van den *de cuius* volgens de regelen die aangenomen werden in de verklaring van artikel 757, dan brengt de beperking van het voorbehouden aandeel van het natuurlijk kind uitsluitend voordeel bij aan de wettige kinderen. Bij voorbeeld: een natuurlijk kind komt samen met drie wettige kinderen tot de erfenis. Het voorbehouden aandeel van het natuurlijk kind, dat het vierde zou bedragen hebben van de drie vierden van de

enfants légitimes, qui auront chacun une réserve égale à sept trente-deuxièmes de la succession.

Quand il y a moins de trois enfants légitimes, la quotité disponible n'est pas fixe; elle varie avec le nombre des enfants. Selon le mode de calcul consacré par la jurisprudence, au lieu de commencer par déterminer la quotité disponible et la réserve totale, pour partager ensuite celle-ci entre les enfants, on commence par déterminer la part réservataire de l'enfant naturel. Par exemple, si l'enfant naturel est appelé en concours avec deux enfants légitimes, comme la part réservataire de l'enfant naturel aurait été d'un quart de la succession s'il eût été légitime, on décide qu'elle ne sera que d'un huitième de la succession ou de trois vingt-quatrièmes. Cette part, on la constitue *par voie de prélèvement, en proportion égale, sur la quotité disponible et sur la part réservataire à laquelle auraient eu droit les enfants légitimes s'il n'y avait pas eu d'enfant naturel.* Cette quotité et ces parts seront chacune d'un tiers moins un vingt-quatrième ou de sept vingt-quatrièmes.

De même, si l'enfant naturel vient en concours avec un seul enfant légitime, comme la part réservataire de l'enfant naturel aurait été d'un tiers de la succession s'il eût été légitime, on décide qu'elle ne sera que d'un sixième de la succession ou de deux douzièmes. Cette part, on la constitue de la même façon que précédemment, en retranchant un douzième de la moitié de la succession, qui aurait

nalatenschap, dat wil zeggen de drie zestienden van de nalatenschap indien het wettig ware geweest, zal maar drie twee en dertigsten bedragen; de drie twee en dertigsten die ervan afgetrokken worden, vergrooten het aandeel der wettige kinderen die ieder een voorbehouden aandeel zullen hebben gelijk aan de zeven twee en dertigsten van de nalatenschap.

In geval er minder dan drie wettige kinderen zijn, is het beschikbaar aandeel niet vast: het verschilt naar gelang het aantal kinderen. Volgens de door de rechtspraak gehuldigde wijze van berekenen, in stede te beginnen met het beschikbaar gedeelte en het wettelijk erfdeel over zijn geheel te bepalen om vervolgens dit deel te verdeelen onder de kinderen, begint men met het wettelijk erfdeel van het natuurlijk kind te bepalen. Alzoo, indien het natuurlijk kind tot de erfenis geroepen is samen met twee wettige kinderen, daar het wettelijk erfdeel van het natuurlijk kind één vierde zou bedragen van de nalatenschap indien het wettig ware, beslist men dat dit deel slechts één achtste van de nalatenschap zal bedragen of drie vier en twintigsten. Dit aandeel wordt gevormd door middel van voorafneming in gelijke verhouding op het beschikbaar deel en op het wettelijk aandeel waarop de wettige kinderen recht zouden hebben gehad indien er geen natuurlijk kind was geweest. Dit gedeelte en deze aandelen zullen ieder een derde min één vier en twintigste bedragen of zeven vier en twintisten.

Evenzoo, indien het natuurlijk kind tot de erfenis komt samen met één wettig kind, daar het voorbehouden aandeel van het natuurlijk kind een derde zou bedragen van de nalatenschap indien bedoeld kind wettig ware, beslist men dat dit aandeel slechts een zesde zal bedragen van de nalatenschap of twee twaalfden. Dit aandeel wordt gevormd op dezelfde wijze als vroeger aangegeven is, met een twaalf-

formé la part réservataire de l'enfant légitime, s'il avait été enfant unique, et un douzième de l'autre moitié de la succession, qui, dans la même hypothèse, aurait formé le disponible. La part réservataire de l'enfant légitime sera donc de cinq douzièmes de la succession, la part réservataire de l'enfant naturel de deux douzièmes et le disponible des cinq douzièmes restants.

On voit que, selon ce système, quand il y a un ou deux enfants légitimes, la quotité disponible ne dépend pas seulement du *nombre* des enfants; elle dépend aussi de leur *qualité* d'enfant légitime ou d'enfant naturel, et, dans ce cas la réserve de l'enfant naturel est prise proportionnellement sur la réserve de la descendance légitime et sur le disponible. Y a-t-il trois enfants légitimes ou davantage, le disponible devient indépendant du nombre des enfants et la réserve de l'enfant naturel est prélevée exclusivement sur la réserve de la descendance légitime.

La loi française du 25 mars 1896 a complété l'article 913 du Code civil en accordant expressément une réserve à l'enfant naturel, mais elle n'a rien changé à la manière *prérappelée* de la calculer lorsqu'il vient en concours avec des descendants légitimes. M. P. Janson se contente également d'ajouter à l'article 913 un alinéa ainsi conçu :

La réserve de l'enfant naturel, en concurrence avec des enfants légitimes, est égale à la moitié de celle d'un enfant légitime. Cette expression, pour M. P.

de af te nemen van de helft van de nalatenschap, helft die het voorbehouden aandeel van het wettig kind zou geweest zijn ware het een eenig kind geweest en een twaalfde van de andere helft van de nalatenschap die, in dezelfde onderstelling; het beschikbaar deel zou gevormd hebben. Het voorbehouden aandeel van het wettig kind zal dus de vijf twaalfden bedragen van de nalatenschap, dit van het natuurlijk kind twee twaalfden en het beschikbaar deel de vijf overblijvende twaalfden.

Men ziet dat, volgens dit stelsel, wanneer er één of twee wettige kinderen zijn, het beschikbaar deel niet alleen afhangt van het *aantal* kinderen, maar eveneens van hun *staat* van wettig of van natuurlijk kind en, in dit geval wordt het wettelijk erfdeel van het natuurlijk kind evenredig genomen op het voorbehouden aandeel van de wettige afstammelingen en op het beschikbaar bedrag. Wanneer er drie of meer wettige kinderen zijn, wordt het beschikbaar onafhankelijk van het aantal kinderen en het voorbehouden deel van het natuurlijk kind wordt alleen vooropgenomen op het voorbehouden aandeel van de wettige afstammelingen.

De Fransche wet van 25 Maart 1896 heeft artikel 913 van het Burgerlijk Wetboek aangevuld met uitdrukkelijk aan het natuurlijk kind een voorbehouden aandeel toe te kennen, maar zij heeft geen wijziging toegebracht aan de hierboven aangeduide wijze om dit deel te becijferen, wanneer het kind samen tot de erfenis komt met wettige afstammelingen. De heer P. Janson vergenoegt er zich insgelijks mede aan artikel 913 een aldus luidend lid toe te voegen :

Het voorbehouden aandeel van het natuurlijk kind dat samen met wettige kinderen tot de erfenis komt, is gelijk aan de helft van het erfdeel van een wettig

Janson, signifie manifestement « égale à la moitié de celle qu'il aurait s'il était légitime ». M. P. Janson n'a, pas plus que le législateur français, songé à modifier le mode de calcul consacré par la jurisprudence.

La Commission de revision du Code civil a estimé, au contraire, qu'il n'y a pas de raison pour déterminer le disponible, en cas de concours des descendes naturelles et légitime, d'après une règle différente lorsqu'il y a un ou deux enfants légitimes et lorsqu'il y a en a trois ou davantage; la Commission a aussi pensé qu'il n'y a pas de raison pour prélever la réserve de l'enfant naturel, dans le premier cas, sur le disponible et sur la réserve de la descendance légitime et, dans le second cas, seulement sur la réserve de la descendance légitime.

La quotité disponible ne doit dépendre, en tout cas, que du *nombre* des enfants légitimes ou naturels. On comprend que, lorsqu'il s'agit de partager la réserve totale entre ces enfants, la loi favorise les enfants légitimes, comme il le fait en fixant leur part *ab intestat*, Mais on ne comprend pas que la circonstance, qu'un enfant est naturel, au lieu d'être légitime, ait pour effet d'augmenter la quotité disponible. C'est pourtant ce qui se produit, selon le mode de calcul de la jurisprudence, quand il n'y a qu'un ou deux enfants légitimes. Il n'y a pas de raison pour favoriser les donataires ou les légataires au détriment de l'enfant naturel.

Aussi, la Commission de revision du Code civil a-t-elle proposé de compter l'enfant naturel *comme s'il était légitime, pour le calcul du disponible*, ce qu'on ne fait en aucun cas dans le

kind. Deze uitdrukking beteekent klaarblijkelijk voor den heer P. Janson: gelijk aan de helft van het erfdeel dat het hebben zou ware het wettig. De heer P. Janson heeft er evenmin als de Fransche wetgever aan gedacht de in de rechtspraak geldende wijze van berekenen te wijzigen.

De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek heeft, integendeel, gemeend dat er geen reden bestaat om, in geval natuurlijke en wettige afstammelingen tot de erfenis komen het beschikbaar gedeelte te bepalen volgens een regel die verschilt naar gelang er één of twee wettige kinderen zijn, ofwel drie of meer; de Commissie heeft eveneens gemeend dat er geen reden bestaat om het wettelijk erfdeel in het eerste geval vooraf te nemen op het beschikbaar deel en op het voorbehouden aandeel van de wettige afstammelingen en, in het tweede geval, alleen op het voorbehouden aandeel van de wettige afstammelingen.

Het beschikbaar deel dient in elk geval slechts af te hangen van het *aantal* wettige of natuurlijke kinderen. Het is begrijpelijk dat, wanneer het geldt het geheele wettelijke erfdeel te verdeelen onder deze kinderen, de wet de wettige kinderen bevoordeelt zooals zij dit doet wanneer zij hun aandeel *ab intestat* bepaalt. Maar het is niet begrijpelijk dat de omstandigheid een natuurlijk kind te zijn in plaats van een wettig kind, ten gevolge zou hebben het beschikbaar deel te vergrooten. Zulks geschiedt nochtans volgens de door de rechtspraak gehuldigde wijze van berekenen, wanneer er maar één of twee wettige kinderen zijn. Er zijn geen termen om de begiftigden of legatarissen te bevoordeelen ten nadeele van het natuurlijk kind.

De Commissie tot herziening heeft dan ook voorgesteld het natuurlijk kind mede te tellen, *alsof het wettig was, voor het berekenen van het beschikbaar deel*, wat in geen geval gedaan

système de la jurisprudence. (Voyez le Rapport de M. CRAHAY, sur le titre des *Donations et des Testaments*, p. 8.)

L'article 913, tel qu'il est rédigé, dans le projet ci-annexé, est identique à l'article 22 du projet ancien de la Commission.

Art. 913. — *Les libéralités, soit par acte entre vifs, soit par testament, ne peuvent excéder la moitié des biens du disposant, s'il ne laisse à son décès qu'un enfant légitime ou naturel; le tiers s'il laisse deux enfants; le quart, s'il en laisse trois ou un plus grand nombre.*

ART. 914. — L'article 914 du projet ci-annexé art. 23 du titre des *Donations et des Testaments*, projet ancien de la Commission (1) complète, en en précisant la portée, l'article 914 du Code civil. Les enfants *naturels* d'un enfant *naturel* ne doivent pas entrer en ligne de compte. Il importe peu, d'autre part, que les descendants viennent à la succession par représentation ou de leur propre chef, ils ne sont jamais comptés, pour fixer la réserve, que pour l'enfant dont ils tiennent la place. (Rapport cité de M. CRAHAY, p. 8.)

Art. 914. — *Sont compris dans l'article précédent, sous le nom d'enfants, les descendants légitimes du disposant et de ses enfants naturels en quelque degré que ce soit; néanmoins, ils ne sont comptés que pour l'enfant qu'ils remplacent dans la succession du disposant.*

(1) Sauf l'omission du cas d'exclusion de la succession, prévu par l'article 22 du projet ancien.

wordt onder het door de rechtspraak gehuldigde stelsel. (Cfr. het verslag van den heer CRAHAY, over den titel der « *Schenkingen en Testamenten* », blz. 8).

Artikel 913, zooals het luidt in het hierbijgaande ontwerp, is volkomen gelijk aan artikel 22 van het vroegere ontwerp van de Commissie.

Art. 913. — *De schenkingen, hetzij bij akte onder de levenden, hetzij bij uitersten wil gedaan, kunnen de helft van de goederen van den schikker niet overschrijden, indien deze bij zijn overlijden slechts één wettig of natuurlijk kind nalaat; het derde, indien hij twee kinderen nalaat; het vierde indien hij er drie of een nog grooter aantal nalaat.*

ART. 914. — Artikel 914 van het hierbijgaand ontwerp (art. 23 van den titel « *Schenkingen en Testamenten* »), vroeger ontwerp van de Commissie (1), vult artikel 914 van het Burgerlijk Wetboek aan, met er de beteekenis nader van te bepalen. De *natuurlijke* kinderen van een *natuurlijk* kind dienen niet in aanmerking te komen. Het is trouwens van weinig belang dat de afstammelingen bij plaatsvervulling door hen zelf tot de erfenis komen. Zij werden nooit geteld om het voorbehouden aandeel vast te stellen, dan voor het kind in wiens plaats zij optreden. (Aangehaalde verslag van den heer CRAHAY, blz. 8).

Art. 914. — *Onder den naam van kinderen worden in het vorig artikel begrepen de wettige afstammelingen van den beschikker en van zijn natuurlijke kinderen, in welken graad zij ook zijn; echter worden zij alleen gerekend in plaats van het kind, hetwelk zij in de nalatenschap van den beschikker vertegenwoordigen.*

(1) Behoudens de weglating van het geval van uitsluiting uit de nalatenschap voorzien bij artikel 22 van het vroegere ontwerp.

Les enfants renonçants ou exclus de la succession comme indignes de succéder, conformément à l'article 727, ne sont pas comptés pour calculer le montant de la quotité disponible.

ART. 914b. — Après avoir ainsi déterminé la quotité disponible et la réserve totale, il reste à partager celle-ci entre la descendance légitime et la descendance naturelle. Ce partage doit se faire comme le partage de la succession elle-même. Telle est la pensée qu'exprime l'article 914b du projet ci-annexé, correspondant à l'article 24 du projet ancien de la Commission :

Art. 914b. — La réserve établie au profit des enfants et des descendants est partagée entre eux conformément aux articles 745, 757 et 759.

On appliquera à la réserve totale, calculée conformément aux articles 913 et 914 ci-dessus, les quotités obtenues par application de l'article 757 du projet annexé. (Voyez ci-dessus chap. V, p. 56, colonne intitulée : Mode de calcul proposé.)

Le tableau suivant indique les résultats comparatifs auxquels aboutissent les deux systèmes. Les parts réservataires respectives y sont exprimées en fractions de la succession :

De kinderen die van de nalatenschap afzien of die er van uitgesloten zijn als zijnde, op grond van artikel 727, onwaardig om te erven, komen niet in aanmerking bij het berekenen van het bedrag van het beschikbaar aandeel.

ART. 914b. — Na aldus het beschikbaar deel en het geheele wettelijk erfdeel te hebben bepaald, blijft er nog over bedoeld wettelijk deel te verdeelen onder de wettige en de natuurlijke afstammelingen. Deze verdeling moet geschieden zooals de verdeling van de nalatenschap zelf. Dit is uitgedrukt in artikel 914b van het hierbijgaande ontwerp, artikel dat overeenstemt met artikel 24 van het vroegere ontwerp der Commissie.

Art. 914b. — Het ten behoeve van de kinderen en afstammelingen voorbehouden aandeel wordt onder hen verdeeld overeenkomstig de artikelen 745, 757 en 759.

Op het geheele voorbehouden aandeel, berekend volgens bovenstaande artikelen 913 en 914, zullen de bedragen toegepast worden die bekomen werden door toepassing van artikel 757 van het hierbijgaande ontwerp. (Zie hierboven hoofdstuk V, blz. 56, de kolom getiteld : voorgestelde wijze van berekenen.)

De navolgende tabel duidt de vergelijkende uitslagen aan waartoe de beide stelsels leiden. De respectievelijke voorbehouden aandeelen zijn uitgedrukt in den vorm van breuken van de nalatenschap :

HYPOTHÈSES. — VOORKOMENDE GEVALLEN.	Mode de calcul de la jurisprudence (*). — <i>Wijze van berekenen volgens de geldende rechtspraak (*).</i>		Mode de calcul proposé. — <i>Voorgestelde wijze van berekenen.</i>	
	Part réservataire — <i>Voorbehouden aandeel</i>		Part réservataire. — <i>Voorbehouden aandeel.</i>	
	de l'enfant naturel. — <i>van het natuurlijk kind.</i>	de l'enfant légitime. — <i>van het wettig kind.</i>	de l'enfant naturel. — <i>van het natuurlijk kind.</i>	de l'enfant légitime. — <i>van het wettig kind</i>
Un enfant naturel et un enfant légitime. — <i>Eén natuurlijk en één wettig kind</i>	2/12	5/12	2/9	4/9
Un enfant naturel et deux enfants légitimes. — <i>Eén natuurlijk en twee wettige kinderen</i>	3/24	7/24	3/20	6/20
Un enfant naturel et trois enfants légitimes. — <i>Eén natuurlijk en drie wettige kinderen</i>	3/32	7/32	3/28	6/28

(*) En supposant la part de l'enfant naturel fixée à la moitié de celle à laquelle il aurait droit s'il était légitime.

Les textes qui viennent d'être commentés (art. 913 et suiv.) déterminent de façon complète le droit de l'enfant naturel à une réserve, lorsque l'enfant naturel vient en concours avec un ou plusieurs enfants légitimes. Dans ce cas, la descendance légitime exclut tout autre héritier.

§ 2.

ART. 913 et 915. — Si le défunt ne laisse pas d'enfant légitime, mais laisse un ou plusieurs enfants naturels, les ascendants, les frères ou sœurs et les descendants légitimes de frères ou sœurs ne sont pas exclus (projet ci-annexé, art. 757, al. 4).

(*) In de onderstelling dat het aandeel van het natuurlijk kind vastgesteld weze op de helft van datgeen waarop het recht zou hebben, indien het wettig was.

De hierboven verklaarde teksten (art. 913 en volgende), bepalen volledig het recht van het natuurlijk kind op een voorbehouden aandeel, wanneer dit kind samen met een of meer wettige kinderen tot de erfenis geroepen wordt. In dit geval wordt door de wettige afstammelingen ieder ander erfgenaam uitgesloten.

§ 2.

ARTT. 913 en 915. — Indien de overledene geen wettig kind nalaat maar één of meer natuurlijke kinderen, zijn de bloedverwanten in de opgaande linie, de broeders of zusters en de wettige afstammelingen van de broeders of zusters niet uitgesloten. (Hierbijgaande ontwerp, art. 757, al. 4.).

Alors que la part *ab intestat* de la descendance naturelle s'élève aux trois quarts de la succession, la réserve totale s'élève à la moitié, aux deux tiers ou aux trois quarts de la succession, selon le nombre des enfants naturels.

La disposition de l'article 915, alinéa premier, du projet ci-annexé, déclare expressément que l'article 913 du même projet est applicable au cas de concours d'enfants naturels avec des ascendants.

L'article 913 s'applique encore au cas où le défunt, qui ne laisse pas d'enfant légitime ni d'ascendants, laisse un ou plusieurs enfants naturels et des collatéraux *autres* que des frères ou sœurs ou que des descendants légitimes de frères ou sœurs. La descendance naturelle, d'après le projet ci-annexé (art. 758), exclut ces parents collatéraux et la réserve totale de la descendance naturelle s'élève encore à la moitié, aux deux tiers ou aux trois quarts de la succession, selon le nombre des enfants naturels.

La seule différence est que, tandis que les enfants naturels ont *seuls* droit à cette réserve lorsqu'ils ne concourent ni avec des enfants légitimes, ni avec des ascendants, cette réserve est partagée entre les enfants naturels et les ascendants en cas de concours entre eux. Le partage se fait conformément à l'article 757 du projet, c'est-à-dire que les trois quarts de la réserve reviennent aux enfants naturels.

Le tableau suivant montre l'application de cette règle :

Waar het aandeel *ab intestat* van de natuurlijke afstammelingen drie vierden van de nalatenschap bedraagt, belooft het geheele voorbehouden aandeel de helft, de twee derden of de drie vierden van de nalatenschap, naar gelang het aantal natuurlijke kinderen.

De bepaling van artikel 915, alinea 1, van het hierbijgaande ontwerp verklaart uitdrukkelijk dat artikel 913 van hetzelfde ontwerp toepasselijk is op het geval waarin natuurlijke kinderen samen met bloedverwanten in de opgaande linie tot de erfenis komen.

Artikel 913 is nog toepasselijk op het geval waarin de overledene die geen wettig kind of bloedverwanten in de opgaande linie nalaat, èen of meer natuurlijke kinderen en bloedverwanten in de zijlinie nalaat die *geen* broeders of zusters of afstammelingen van broeders of zusters zijn. Volgens het hierbijgaande ontwerp (art. 758) sluiten de natuurlijke afstammelingen deze bloedverwanten in de zijlinie uit en het geheele voorbehouden aandeel van deze natuurlijke afstammelingen belooft nog de helft, de twee derden of de drie vierden van de nalatenschap naar gelang het aantal natuurlijke kinderen.

Het eenige verschil is dat, terwijl de natuurlijke kinderen *alleen* recht hebben op dit wettelijk erfdeel wanneer zij noch met wettige kinderen noch met bloedverwanten in de opgaande linie samen moeten erven, dit wettelijk erfdeel verdeeld wordt tusschen de natuurlijke kinderen en de bloedverwanten in de opgaande linie, in geval zij samen tot de erfenis geroepen worden. De verdeling geschiedt overeenkomstig artikel 757 van het ontwerp, dat wil zeggen dat de drie vierden van het wettelijk erfdeel aan de natuurlijke kinderen toekomen.

Navolgende tabel wijst aan hoe deze regel toegepast wordt :

HYPOTHÈSES. — VOORKOMENDE GEVALLEN.	PART RÉSERVATAIRE. — VOORBEHOUDEN AANDEEL.		
	de l'enfant naturel. — van het natuurlijk kind.	de l'ascendant s'il n'y en a que dans une ligne. — van de bloedverwanten in opgaande linie indien er maar aan één zijde bestaan.	de l'ascendant s'il y en a dans les deux lignes. — van de bloedverwanten in opgaande linie, wanneer er aan beide zijden bestaan.
Un enfant naturel. — <i>Eén natuurlijk kind</i>	3/8	1/8	1/16
Deux enfants naturels. — <i>Twee natuurlijke kinderen</i>	1/4	1/6	1/12
Trois enfants naturels. — <i>Drie natuurlijke kinderen</i>	3/16	3/16	3/32

La loi française du 25 mars 1896 (art. 915 nouveau) a adopté un mode identique de détermination de la quotité disponible, dans le cas de concours d'enfants naturels et d'ascendants. Mais, de la réserve totale ainsi calculée, une quotité fixe d'un huitième est attribuée aux ascendants et le surplus, soit sept huitièmes, aux enfants naturels, quel que soit le nombre des uns et des autres. Ce système est encore moins favorable aux ascendants que le système proposé. Celui-ci est énoncé dans l'alinéa deux de l'article 915 ci-après :

Art. 915. — Les libéralités par acte entre vifs ou par testament ne peuvent excéder la moitié des biens si, à défaut d'enfants, le défunt laisse un ou plusieurs ascendants dans chacune des lignes paternelle et maternelle venant à la succession, et les trois quarts s'il ne laisse d'ascendants que dans une ligne.

De Fransche wet van 25 Maart 1896 (nieuw art. 915) heeft een identieke wijze van bepaling van het beschikbaar deel aangenomen, in geval natuurlijke kinderen en bloedverwanten in de opgaande linie samen erven moeten. Maar van het alzo berekende geheele voorbehouden aandeel wordt een vast gedeelte aan de bloedverwanten in de opgaande linie toegekend en het overige, te weten zeven achtsten, aan de natuurlijke kinderen, welke ook het respectievelijke aantal van de eenen en de anderen zij. Dit stelsel is nog nadeeliger voor de bloedverwanten in de opgaande linie dan hetgeen voorgesteld wordt. Dit laatste is uitgedrukt in alinea 2 van het niernavolgend artikel 915 :

Art. 915. — De schenkingen bij akte onder de levenden of bij uitersten wil gedaan mogen de helft der goederen niet overschrijden indien, bij ontstentenis van kinderen, de overledene, van vaderszijde én van moederszijde beide, in de opgaande linie één of meer bloedverwanten nalaat, die tot de erfenis komen, en de drie vierden, indien hij slechts van één van beide zijden bloedverwanten in de opgaande linie nalaat.

Au cas de concours d'ascendants avec des enfants naturels, la réserve, calculée conformément aux dispositions de l'article 913 se partage dans la proportion fixée par l'article 757.

L'alinéa deux de l'article 915 du Code civil est supprimé, parce que les mots *venant à la succession*, ajoutés au premier alinéa, rendent inutile la première partie de cet alinéa deux et parce que la seconde partie est de toute façon inutile. (Voyez le rapport de M. CRAHAY déjà cité, p. 8.)

M. P. Janson proposait de dire, en des termes qui n'étaient peut-être pas fort heureux :

S'il n'y a pas d'enfants légitimes, elle (la réserve) est égale à la réserve de l'enfant légitime (art. 915, al. 2, de la proposition de M. P. Janson).

C'est que, dans la pensée de son auteur, l'enfant naturel dont le père ou la mère ne laissent pas de descendants légitimes, devait exclure tous les parents de son père ou de sa mère. Mais nous avons écarté cette règle. (Voir chap. V, art. 757, al. 4, et art. 758). Le texte ci-dessus vient donc à tomber.

§ 3.

Pour le surplus, deux dispositions seulement de la proposition de loi de M. P. Janson restent à examiner. Elles ne concernent d'ailleurs pas les droits successoraux de l'enfant naturel.

Al'article 908 du Code civil, M. P. Janson propose d'ajouter un alinéa ainsi conçu :

En aucun cas les incapacités résultant du présent article ne pourront être invoquées que par les enfants légitimes et leurs descendants.

Indien bloedverwanten in de opgaande linie en natuurlijke kinderen samen tot de erfenis komen, wordt het overeenkomstig de bepalingen van artikel 913 berekend voorbehouden aandeel naar de bij artikel 757 vastgestelde verhouding verdeeld.

Het tweede lid van artikel 915 van het Burgerlijk Wetboek is geschrapt omdat de woorden *die tot de erfenis komen*, die aan het eerste lid toegevoegd zijn geworden, het eerste gedeelte van bedoeld tweede lid overbodig maken en omdat het tweede gedeelte alleszins nutteloos is (Cfr. het verslag van den heer CRAHAY reeds aangehaald bldz. 8).

De heer P. Janson stelde voor in wellicht niet al te goed gekozen be-woordingen :

Indien er geen wettige kinderen zijn, is het voorbehouden aandeel gelijk aan dit van het wettig kind (art. 915, lid 2 van het voorstel van den heer P. Janson).

Naar de meening toch van den opsteller moest het natuurlijk kind wiens vader of moeder geen wettige afstammelingen nalaten al de bloedverwanten van zijn vader of zijn moeder uitsluiten. Maar die regel werd niet aangenomen (Cfr. hoofdstuk V, art. 757, al. 4 en art. 758). Dientengevolge valt de hierboven staande tekst weg.

§ 3.

Voor het overige blijven nog slechts twee bepalingen van het voorstel van den heer P. Janson te onderzoeken. Zij hebben trouwens geen betrekking op de erfopvolgingsrechten van het natuurlijk kind.

Aan artikel 908 van het Burgerlijk Wetboek stelt de heer P. Janson voor een aldus luidend lid toe te voegen :

In geen enkel geval kunnen de onbevoegdheden uit dit artikel voorspruitende worden ingeroepen dan alleen door de wettige kinderen en hun afstammelingen.

Il est exposé dans les développements de la proposition de loi, que « l'article 908 est la sanction des dispositions draconiennes portées contre l'enfant naturel; celles-ci venant à être supprimées en grande partie, il va de soi que l'article 908 ne peut plus être appliqué que dans les limites déterminées par le projet de loi. D'autre part, la restriction apportée au droit héréditaire de l'enfant naturel étant établie dans l'intérêt des enfants légitimes, il va de soi que ceux-ci peuvent seuls s'en prévaloir, à l'exclusion des tiers. »

On peut se demander si la base de ce raisonnement n'est pas une erreur. Est-il vrai que la restriction apportée au droit héréditaire de l'enfant naturel est établi dans l'intérêt des seuls enfants légitimes? On pourrait le soutenir, peut-être, si la loi, comme le proposait M. P. Janson, attribuait toute la succession à l'enfant naturel, lorsqu'il n'y a pas d'enfants légitimes. Mais le projet ci-annexé n'est pas défavorable à ce point à la *famille légitime*. C'est dans son intérêt, ce n'est pas seulement dans l'intérêt des *descendants* légitimes, que le droit de l'enfant naturel est réduit par l'article 757.

Aussi, la loi française du 25 mars 1896 (art. 908 nouveau) accorde-t-elle l'action en annulation de la donation excessive aux descendants, aux ascendants, aux frères et sœurs et descendants légitimes des frères et sœurs du donateur (1). La

(1) D'après la loi française (même article, al. 2), lorsque la libéralité est faite par *testament*, elle peut s'élever à la quotité disponible, sans pouvoir toutefois dépasser, lorsqu'il y a des enfants légitimes, une part d'enfant légitime le moins prenant. PLANIOL (2e édition, t. III, n° 2954) fait observer que les auteurs de la loi ne se sont pas aperçus de ce que la disposition favorable au testament efface indirectement la disposition restrictive des donations.

In de toelichting van het ontwerp van wet wordt uiteengezet dat « artikel 904 de sanctie is van de draconische bepalingen tegen het natuurlijk kind uitgevaardigd; daar deze grootendeels geschrapt zijn, spreekt het van zelf dat artikel 908 slechts nog kan toegepast worden binnen de grenzen die door het ontwerp van wet bepaald zijn. Anderzijds, daar de ingevoerde beperking aan het erfrecht van het natuurlijk kind, juist ingesteld is geworden in het belang van de wettige kinderen, spreekt het van zelf dat deze alleen er zich kunnen op beroepen met uitsluiting van al de anderen. »

Men mag zich wel afvragen of geen dwaling aan den grond van deze redeneering ligt. Is het waar dat de ingevoerde beperking aan het erfrecht van het natuurlijk kind slechts ingesteld is in het belang der wettige kinderen? Zulks ware misschien te verdedigen, indien de wet, zooals de heer P. Janson dat voorstelde, de geheele nalatenschap aan het natuurlijk kind toekende in geval er geen wettige kinderen zijn. Maar onder dat opzicht is het huidige ontwerp niet ongunstig tegenover de *wettige familie*. Het is in haar belang en niet slechts in het belang van de wettige nakomelingen dat het recht van het natuurlijk kind door artikel 757 verminderd wordt.

Ook kent de Fransche wet van 25 Maart 1896 (nieuw art. 908) aan de nakomelingen, de verwanten in de opgaande linie, aan de broeders en zusters en wettige nakomelingen van broeders en zusters van den schenker (1) de rechtsvordering toe tot vernietiging van de overdreven schenking.

(1) Volgens de Fransche wet (zelfde artikel, 2^e lid), wanneer de schenking gedaan wordt bij *testament* kan zij geheel het beschikbaar gedeelte bedragen, zonder nochtans, wanneer er wettige kinderen zijn, een aandeel van het minst ontvangende wettige kind te mogen overschrijden. PLANIOL (2e uitgave, d. III, n° 2954) laat opmerken dat de makers van de wet niet bemerkt hebben dat de bepaling ten voordeele van het testament onrechtstreeks de beperkende bepaling, aangaande de schenkingen te niet doet.

jurisprudence antérieure considérait la nullité de la donation excédant la limite fixée par l'article 908 comme d'ordre public et ouvrait l'action à tout intéressé, par exemple au conjoint survivant et même aux légataires (PLANIOL, 2e édition, t. III, n° 2953). La Commission de revision du Code civil estimait aussi que la restriction était « fondée sur un motif d'intérêt social et d'ordre public, pour affirmer le grand principe de la famille ». (Rapport de M. CRAHAY, p. 3.)

D'ailleurs, le conjoint survivant est appelé par la loi belge du 20 novembre 1896 (art. 767 du Code civil) en concours avec l'enfant naturel et a droit à l'usufruit d'une part de la succession.

Lorsque la loi établit une limite que ne peuvent dépasser les libéralités faites à l'enfant naturel, cette défense est fondée sur ce qu'il serait injuste de lui attribuer plus que cette part. Il est, dès lors, logique d'accorder à tous ceux qui sont victimes de cette injustice une action pour la faire disparaître.

La Commission a donc repoussé le texte ajouté par M. P. Janson à l'article 908 du Code civil.

A l'article 913 enfin, M. P. Janson propose d'ajouter un alinéa dernier ainsi conçu :

La mère de l'enfant naturel reconnu a une réserve égale au quart de sa succession.

Le projet du titre des *Donations entre vifs et des Testaments*, élaboré autrefois par la Commission de revision du Code civil (art. 26, al. 2, p. 8 du Rapport) accordait cette réserve non seulement à la mère, mais encore au

De vroegere rechtspraak aanzag de nietigheid van de schenking die de bij artikel 908 vastgestelde grens overschreed als van openbaar belang en verleende het recht om de vordering in te stellen aan ieder belanghebbende, bij voorbeeld aan den overlevenden echtgenoot en zelfs aan delegatarissen. (PLANIOL, 2^e uitgave, d. III, n^r 2953). De Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek meende eveneens dat de « beperking gegrond was op een reden van sociaal belang en openbare orde om het groote familiebeginsel te bevestigen. » (Verslag van den heer CRAHAY, blz. 3.)

De overlevende echtgenoot is trouwens door de Belgische wet van 20 November 1896 (art. 767 van het Burgerlijk Wetboek) samen met het natuurlijk kind tot de erfenis geroepen en heeft recht op het vruchtgebruik van een gedeelte van de nalatenschap.

Wanneer de wet een grens vaststelt welke door de aan de natuurlijke kinderen gedane schenkingen niet mag worden te buiten gegaan, is dit verbod gegrond op het feit dat het onrechtvaardig zou zijn aan bedoelde kinderen meer dan dit gedeelte toe te staan. Het is dan ook logisch aan allen die slachtoffer zijn van dit onrecht een vordering toe te laten om het te doen verdwijnen.

De Commissie heeft dus den door den heer P. Janson aan artikel 908 toegevoegden tekst van de hand gewezen.

Bij artikel 913 ten slotte, stelt de heer P. Janson voor een aldus luidend laatste lid toe te voegen :

De moeder van het erkende natuurlijk kind heeft een te haren voordeele voorbehouden gedeelte, gelijk aan het vierde van zijn erfenis.

Het ontwerp van titel « *Schenkingen onder levenden en Testamenten* » vroeger door de Commissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek voorbereid (art. 26, al. 2, bladz. 8 van het Verslag) stond niet alleen dit

père de l'enfant naturel, pour le motif que « les devoirs d'un enfant naturel vis-à-vis de l'auteur de ses jours sont les mêmes que ceux d'un enfant légitime ». M. P. Janson invoque à l'appui de sa proposition cette raison que la mère a accompli un devoir en élevant son enfant, tandis que la reconnaissance émanant du père peut ne pas être sincère et il faut éviter qu'elle puisse être intéressée.

Après un nouvel examen de la question et après débat, la Commission a décidé de refuser une réserve à la mère comme au père de l'enfant naturel reconnu, parce qu'ils ne peuvent retirer un bénéfice de la faute qu'ils ont commise envers l'enfant.

Le Président,
J. VAN DEN HEUVEL.

Le Secrétaire, *Le Rapporteur,*
PAUL LECLERCQ. H. ROLIN.

voorbehouden aandeel toe aan de moeder, maar nog aan den vader van het natuurlijk kind om reden dat « de plichten van een natuurlijk kind tegenover zijn ouder dezelfde zijn als deze van het wettig kind ». De heer P. Janson roept tot staving van zijn voorstel deze reden in dat de moeder een plicht vervuld heeft met haar kind op te voeden, terwijl de erkenning vanwege den vader misschien niet rechtzinnig kon zijn en er dient vermeden dat zij door het belang kunne worden ingegeven.

Na een herhaald nauwkeurig onderzoek van de zaak en na bespreking heeft de Commissie besloten een voorbehouden aandeel te weigeren zoowel aan de moeder als aan den vader van het erkende natuurlijk kind, omdat zij geen voordeel mogen trekken uit de jegens het kind begane fout.

De Voorzitter,
J. VAN DEN HEUVEL.

De Secretaris, *De Verslaggever,*
PAUL LECLERCQ. H. ROLIN.

ANNEXE II

Proposition de loi portant modifications des dispositions du Code civil relatives aux enfants naturels.

ARTICLE PREMIER.

Les articles 162 et 298 du Code civil sont remplacés par les dispositions suivantes :

Art. 162. — En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels.

Il est prohibé entre les alliés au même degré lorsque le mariage qui produisait l'alliance, a été dissous par le divorce.

Néanmoins, il est loisible au Roi de lever pour des causes graves la prohibition portée à l'alinéa précédent.

Art. 298. — En cas de divorce admis en justice pour cause d'adultère, l'époux coupable ne pourra se marier avec son complice.

Toutefois, lorsqu'une année se sera écoulée depuis la prononciation du divorce, le tribunal pourra accorder dispense de cette prohibition pour des causes graves.

ART. 2.

Les articles 331, 334, 335, 336, 342a et 342b du Code civil sont remplacés par les dispositions suivantes :

Art. 331. — L'enfant naturel est légitimé par le mariage subséquent de ses père et mère, lorsque ceux-ci l'auront légalement reconnu avant leur mariage ou qu'ils le reconnaîtront dans l'acte même de célébration.

BIJLAGE II

Wetsvoorstel tot wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de natuurlijke kinderen.

EERSTE ARTIKEL.

De artikelen 162 en 298 van het Burgerlijk Wetboek worden door de volgende bepalingen vervangen :

Art. 162. — In de zijlinie is het huwelijk verboden tusschen broeder en zuster, wettige of natuurlijke.

Het is verboden tusschen aanverwanten in denzelfden graad, wanneer het huwelijk waaruit de aanverwantschap ontstond, bij echtscheiding ontbonden is geworden.

De Koning kan nochtans om gewichtige redenen het verbod, in het voorgaande lid vervat, opheffen.

Art. 298. — In geval van wegens echtbreuk in rechten toegelaten echtscheiding, kan de schuldige echtgenoot met zijn medeplichtige niet in den echt treden.

Nadat echter één jaar verlopen is sedert de uitspraak van de echtscheiding, kan de rechter, om gewichtige redenen, dit verbod, door het verleen van de dispensatie, opheffen.

ART. 2.

De artikelen 331, 334, 335, 336, 342a en 342b van het Burgerlijk Wetboek worden door de volgende bepalingen vervangen :

Art. 331. — Het natuurlijk kind wordt door het opvolgend huwelijk van zijn vader en zijn moeder gewettigd, wanneer deze het, vóór het aangaan des huwelijks, wettelijk hebben erkend of, wanneer die erkenning plaats heeft bij de akte van voltrekking zelve.

Lorsque l'enfant naturel aura été reconnu par ses père et mère ou par l'un d'eux, après le mariage, cette reconnaissance n'emportera légitimation qu'en vertu d'un jugement rendu en audience publique et constatant, après examen de la demande en chambre du conseil, que l'enfant a la possession d'état d'enfant commun. Dans ce cas, il n'acquiert les droits d'enfant légitime qu'à partir du jour où la filiation est légalement établie.

L'enfant né d'un commerce adultérin n'est légitimé que si, au moment de la légitimation, il n'existe pas d'enfant ou de descendant issu du mariage au cours duquel l'enfant adultérin a été conçu.

Art. 334. — La reconnaissance d'un enfant naturel est faite dans son acte de naissance, par acte notarié, par testament ou dans une déclaration reçue par un officier de l'état civil, avec la formalité indiquée au titre II du livre 1er du présent code.

L'enfant peut être reconnu dès qu'il est conçu. Il peut être reconnu après son décès lorsqu'il a laissé des descendants légitimes.

Art. 335. — La reconnaissance de l'enfant né d'un commerce incestueux ou adultérin est nulle de plein droit.

Toutefois, lorsque la légitimation de l'enfant adultérin est permise, il peut être reconnu soit dans l'acte de mariage de ses père et mère, soit après leur mariage; dans ce dernier cas, la reconnaissance n'est valable que si elle est suivie, dans l'année, de la demande prévue par l'alinéa 2 de l'article 331.

Wanneer het natuurlijk kind door zijn vader en zijn moeder of door één van beiden na het huwelijk werd erkend, heeft deze erkenning geen wettiging ten gevolge, tenzij krachtens een in openbare terechtzitting gewezen vonnis waarbij, na onderzoek van den eisch in raadkamer, vastgesteld wordt dat het kind den staat van gemeenschappelijk kind bezit. In dit geval verkrijgt het eerst de rechten van het wettig kind, met ingang van den dag waarop de afstamming wettelijk vastgesteld is.

Het in overspel geteeld kind wordt slechts gewettigd indien er, op het oogenblik der wettiging, geen kind of afstammeling bestaat, gesproken uit het huwelijk tijdens hetwelk het in overspel geteeld kind verwekt is geworden.

Art. 334. — Het erkennen van een natuurlijk kind geschiedt bij de akte van geboorte, bij notarieele akte, bij uiterste wilsbeschikking of bij een verklaring ontvangen door een ambtenaar van den burgerlijken stand, met vervulling van de onder titel II van het eerste boek van dit Wetboek voorgeschreven formaliteit.

Het kind kan erkend worden zoodra het verwekt is. Het kan na zijn overlijden worden erkend, indien het wettige afstammelingen heeft nagelaten.

Art. 335. — De erkenning van een in bloedschande of overspel geteeld kind is van rechtswege nietig.

Nochtans, wanneer de wettiging van het in overspel geteeld kind toegelaten is, kan het erkend worden hetzij bij de huwelijksakte van zijn vader en zijn moeder, hetzij na hun huwelijk; in dit laatste geval is de erkenning slechts geldig indien zij, binnen het jaar, gevolgd is door het bij het 2e lid van artikel 331 voorziene verzoek.

Art. 336. — La reconnaissance ne prouve la filiation qu'entre son auteur et l'enfant reconnu.

Est prohibée toute indication d'où résulterait que l'enfant est né d'un commerce incestueux ou adultérin.

Art. 342a. — Dans les cas où, suivant l'article 335, la reconnaissance est nulle, l'enfant ne sera jamais admis soit à la recherche de la paternité ou de la maternité, soit à la réclamation d'aliments prévue par l'article 340b.

Art. 342b. — Ne sont pas considérés comme incestueux :

1° Les enfants nés de personnes parentes entre lesquelles le mariage pouvait être autorisé par dispense;

2° Les enfants nés de relations hors mariage entre beau-frère et belle-sœur et conçus après la dissolution, par le divorce, du mariage qui produisait l'alliance.

ART. 3.

Dispositions transitoires.

Les enfants naturels dont les père et mère se sont mariés et qui ont été reconnus avant l'entrée en vigueur de la présente loi, peuvent invoquer le bénéfice des articles 331 et 335 nouveaux, mais il ne jouiront des droits de l'enfant légitime qu'à partir de cette entrée en vigueur.

La disposition de l'article 342b nouveau s'applique, à partir de l'entrée en vigueur de la présente loi, aux enfants nés antérieurement.

ART. 4.

L'article 343 du Code civil est remplacé et les articles 346 et 353

Art. 336. — De erkenning bewijst slechts de afstamming van het erkende kind ten opzichte van hem die haar deed.

Elke aanwijzing waaruit blijken zou dat het kind in bloedschande of overspel werd geteeld, is verboden.

Art. 342a. — In de gevallen, waarin luidens artikel 335 de erkenning nietig is, wordt het kind nooit toegelaten tot het onderzoek naar het vaderschap of naar het moederschap, noch tot de vordering tot voorziening in het onderhoud, bedoeld bij artikel 340b.

Art. 342b. — Worden niet geacht als zijnde in bloedschande geteeld:

1° Kinderen geboren uit bloedverwanten tusschen wie het huwelijk door dispensatie kon worden toegelaten;

2° Kinderen geboren uit buitenechtelijke betrekkingen tusschen schoonbroeder en schoonzuster, en verwekt na de ontbinding, door echtscheiding, van het huwelijk waaruit de aanverwantschap voortspoot.

ART. 3.

Overgangsbepalingen.

Natuurlijke kinderen, wier vader en moeder gehuwd zijn en die erkend werden vóór het van kracht worden dezer wet, kunnen aanspraak maken op het voordeel van de nieuwe artikelen 331 en 335, maar zij genieten slechts de rechten van het wettig kind van af dit van kracht worden.

De bepaling van het nieuw artikel 342b is, te rekenen van het van kracht worden dezer wet, van toepassing op de vóór dien tijd geboren kinderen.

ART. 4.

Artikel 343 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen en de arti-

sont complétés par les dispositions suivantes :

Art. 343. — L'adoption n'est permise qu'aux personnes de l'un ou de l'autre sexe qui n'auront, à l'époque de l'adoption, ni enfants, ni descendants légitimes, et qui auront au moins quinze ans de plus que les individus qu'elles se proposent d'adopter.

L'adoptant doit être âgé de plus de trente ans, si l'individu qu'il se propose d'adopter est son enfant naturel reconnu.

Hormis ce cas, l'adoptant doit être âgé de plus de cinquante ans.

Art. 346, al. 2. — L'enfant naturel peut être adopté avant sa majorité, par celui de ses père et mère qui l'a reconnu, moyennant le consentement soit du membre du Conseil de tutelle qui aura été désigné à cet effet, soit des administrateurs de l'hospice où l'enfant aura été recueilli.

Art. 353, al. 2. — Dans le cas prévu par l'article 346, alinéa 2, le membre du Conseil de tutelle ou le membre délégué par la Commission administrative de l'hospice comparaitra pour le mineur.

ART. 5.

Les articles 159, 397 et 420 du Code civil sont remplacés par les dispositions suivantes :

Art. 159. — L'enfant naturel dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté ne pourra, avant l'âge de vingt et un an révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement d'un tuteur *ad hoc* qui lui sera nommé.

L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère ne pourra,

kelen 346 en 353 worden aangevuld door de volgende bepalingen :

Art. 343. — Alleen die personen van het een of ander geslacht kunnen aannemen, die, op het tijdstip der aanneming, kinderen, noch wettige afstammelingen bezitten, en die ten minste vijftien jaar ouder zijn dan de personen die zij voornemens zijn aan te nemen.

De aannemende moet meer dan dertig jaar oud zijn, indien de persoon, dien hij voornemens is aan te nemen, zijn erkend natuurlijk kind is.

Buiten dit geval moet de aannemende meer dan vijftig jaar oud zijn.

Art. 346, 2^e lid. — Het natuurlijk kind kan vóór zijn meerderjarigheid aangenomen worden door dezen zijner ouders die het erkend heeft, mits toestemming hetzij van het lid van den voogdijraad die daartoe aangewezen werd, hetzij van de beheerders van het godshuis, waar het kind werd opgenomen.

Art. 353, 2^e lid. — In het bij artikel 346, 2^e lid, voorziene geval, verschijnt het lid van den voogdijraad of het door de commissie tot beheer van het godshuis afgevaardigd lid in de plaats van den minderjarige.

ART. 5.

De artikelen 159, 397 en 420 van het Burgerlijk Wetboek worden vervangen door de volgende bepalingen :

Art. 159. — Het natuurlijk kind, wiens vader en moeder zich in de onmogelijkheid bevinden hun wil te verklaren, kan vóór het volle een en twintig jaar oud is, geen huwelijk aangaan, dan na toestemming van een daartoe aan te stellen voogd.

Het natuurlijk doch niet erkende kind en het kind dat, na erkend te zijn, vader en moeder verloren heeft,

avant le même âge, se marier qu'après avoir obtenu le consentement de son tuteur.

Art. 397. — Le droit individuel de choisir un tuteur n'appartient qu'au dernier mourant des père et mère de l'enfant légitime ou de l'enfant naturel reconnu.

Art. 420. — Le Conseil de famille nomme un subrogé-tuteur dans toutes les tutelles autres que celles prévues par la section précédente.

Le Conseil de tutelle ne nomme un subrogé-tuteur que si l'intérêt du mineur l'exige.

Les fonctions du subrogé-tuteur consisteront à agir pour les intérêts du mineur, lorsqu'ils seront en opposition avec ceux du tuteur.

ART. 6.

Les dispositions suivantes formeront l'article 57a du Code civil :

L'officier de l'état civil qui reçoit la déclaration de naissance d'un enfant né de père et mère inconnus doit en informer le juge de paix dans les trois jours.

L'officier de l'état civil qui contreviendra à cette disposition sera puni d'une amende qui n'excédera pas 100 francs; s'il y a récidive, l'amende pourra être portée au double.

ART. 7.

La disposition suivante formera l'article 49a de la loi du 16 décembre 1851 :

Le tuteur nommé par le conseil de tutelle est dispensé de l'hypothèque légale, à moins que le conseil ne décide le contraire dans l'intérêt du mineur.

kan, vóór denzelfden leeftijd, geen huwelijk aangaan dan na toestemming van zijn voogd.

Art. 397. — Alleen de langst levende der ouders van het wettig of van het erkend natuurlijk kind heeft het individueel recht om een voogd te kiezen.

Art. 420. — De familieraad benoemt een toezienden voogd voor alle andere voogdijen dan deze in de vorige afdeeling voorzien.

De voogdijraad benoemt alleen dan een toezienden voogd, wanneer het belang van den minderjarige het eischt.

De verplichtingen van den toezienden voogd bestaan in het waarnemen der belangen van den minderjarige, wanneer dezelve met die van den voogd in tweestrijd zijn.

ART. 6.

De volgende bepalingen maken artikel 57a van het Burgerlijk Wetboek uit :

De ambtenaar van den burgerlijken stand wien aangifte wordt gedaan van de geboorte van een uit onbekende ouders gesproten kind dient binnen drie dagen den vrederechter hiervan kennis te geven.

De ambtenaar van den burgerlijken stand die deze bepaling overtreedt wordt gestraft met een geldboete van ten hoogste 100 frank; bij herhaling kan de geldboete tot het dubbel opgevoerd worden.

ART. 7.

De volgende bepaling maakt artikel 49a van de wet van 16 December 1851 uit :

De door den voogdijraad benoemde voogd is vrijgesteld van de wettelijke hypotheek, tenzij de raad, in het belang van den minderjarige, er anders over beschikt.

Dans ce cas, les dispositions de l'article 49, alinéa premier, et des articles 50 et suivants sont applicables.

ART. 8.

L'alinéa premier de l'article 5 de la loi du 15 mai 1912 sur la protection de l'enfance sera rédigé comme suit :

Le tribunal, en prononçant la déchéance, ordonne que le conseil de famille ou le conseil de tutelle sera convoqué conformément à la loi.

ART. 9.

Les lois administratives règlent la tutelle des enfants confiés aux hospices.

ART. 10.

Les articles 756 et 761 du Code civil sont abrogés.

Les articles 757, 758 et 759 du Code civil sont remplacés par les dispositions suivantes :

Art. 757. — Les droits des enfants naturels dans la succession de leurs père et mère sont réglés ainsi qu'il suit :

Si le défunt laisse comme héritiers des descendants légitimes, chaque enfant a droit à la moitié de la portion héréditaire d'un enfant légitime.

Les descendants au delà du premier degré sont comptés pour l'enfant qu'ils remplacent.

Le droit de l'enfant naturel est des trois quarts lorsque les père ou mère ne laissent pas de descendants légitimes, mais bien des ascendants ou des frères ou sœurs, ou des descendants légitimes de frères ou sœurs.

Art. 758. — L'enfant naturel a droit à la totalité des biens lorsque ses père ou mère ne laissent ni des-

In dit geval zijn de bepalingen van artikel 49, 1° lid, en van de artikelen 50 en volgende van toepassing.

ART. 8.

Het eerste lid van artikel 5 van de wet van 15 Mei 1912 op de kinderscherming luidt als volgt :

De rechtbank, de ontzetting uitsprekende, beveelt dat de familieraad of de voogdijraad zal worden bijeengeroepen overeenkomstig de wet.

ART. 9.

De bestuurswetten regelen de voogdij over de aan de godshuizen toevertrouwde kinderen.

ART. 10.

De artikelen 756 en 761 van het Burgerlijk Wetboek zijn afgeschaft.

De artikelen 757, 758 en 759 van het Burgerlijk Wetboek worden door de volgende bepalingen vervangen :

Art. 757. — De rechten van de natuurlijke kinderen op de nalatenschap van hun vader en moeder worden volgenderwijze geregeld :

Indien de overledene wettige afstammelingen als erfgenaam nalaat, heeft ieder natuurlijk kind recht op de helft van het erfdeel van een wettig kind.

De afstammelingen na den eersten graad treden in de plaats van het kind dat zij vervangen.

Het natuurlijk kind heeft recht op de drie vierden, indien de vader of moeder geen wettige afstammelingen, maar wel bloedverwanten in de opgaande linie, of broeders of zusters of derzelver wettige afstammelingen achterlaten.

Art. 758. — Het natuurlijk kind heeft recht op de geheele nalatenschap wanneer zijn vader of moeder wettige

cendants légitimes, ni ascendants, ni frères ou sœurs, ni descendants légitimes de frères ou sœurs.

Art. 759. — La représentation est admise en faveur des descendants légitimes de l'enfant naturel prédécédé ou indigne.

ART. II.

Les articles 913, 914 et 915 du Code civil sont remplacés par les dispositions suivantes :

Art. 913. — Les libéralités, soit par acte entre vifs, soit par testament, ne peuvent excéder la moitié des biens du disposant, s'il ne laisse à son décès qu'un enfant légitime ou naturel; le tiers s'il laisse deux enfants; le quart, s'il en laisse trois ou un plus grand nombre.

Art. 914. — Sont compris dans l'article précédent, sous le nom d'enfants, les descendants légitimes du disposant et de ses enfants naturels en quelque degré que ce soit; néanmoins, ils ne sont comptés que pour l'enfant qu'ils remplacent dans la succession du disposant.

Les enfants renonçants ou exclus de la succession comme indignes de succéder, conformément à l'article 727, ne sont pas comptés pour calculer le montant de la quotité disponible.

Art. 914b. — La réserve établie au profit des enfants et des descendants est partagée entre eux conformément aux articles 745, 757 et 759.

Art. 915. — Les libéralités par acte entre vifs ou par testament ne

afstammelingen, bloedverwanten in de opgaande linie, broeders noch zusters, noch derzelver wettige afstammelingen achterlaten.

Art. 759. — Plaatsvervulling wordt toegelaten ten voordeele van wettige afstammelingen van het vóóroverleden of onwaardig natuurlijk kind.

ART. II.

De artikelen 913, 914 en 915 van het Burgerlijk Wetboek worden door de volgende bepalingen vervangen :

Art. 913. — De schenkingen hetzij bij akte onder de levenden, hetzij bij uitersten wil gedaan mogen de helft van de goederen van den beschikker niet overschrijden, indien deze bij zijn overlijden slechts één wettig of natuurlijk kind nalaat, het derde indien hij twee kinderen nalaat, het vierde, indien hij er drie of een grooter aantal nalaat.

Art. 914. — Onder den naam van kinderen worden in het vorig artikel begrepen de wettige afstammelingen van den beschikker en van zijn natuurlijke kinderen, in welken graad zij ook zijn; echter worden zij alleen gerekend in plaats van het kind, hetwelk zij in de nalatenschap van den beschikker vertegenwoordigen.

De kinderen die van de nalatenschap afzien of die er van uitgesloten zijn als zijnde, op grond van artikel 727, onwaardig om te erven, komen niet in aanmerking bij het berekenen van het bedrag van het beschikbaar aandeel.

Art. 914b. — Het ten behoeve van de kinderen en de afstammelingen voorbehouden aandeel wordt onder hen verdeeld overeenkomstig de artikelen 745, 757 en 759.

Art. 915. — De schenkingen bij akte onder de levenden of bij uiter-

peuvent excéder la moitié des biens si, à défaut d'enfants, le défunt laisse un ou plusieurs ascendants dans chacune des lignes paternelle et maternelle venant à la succession, et les trois quarts, s'il ne laisse d'ascendants que dans une ligne.

Au cas de concours d'ascendants avec des enfants naturels, la réserve, calculée conformément aux dispositions de l'article 913, se partage dans la proportion fixée par l'article 757.

HENRI ROLIN.
MARIE SPAAK.
MAURITZ ORBAN.

sten wil gedaan, mogen de helft der goederen niet overschrijden, indien, bij ontstentenis van kinderen, de overledene, van vaderszijde en van moederszijde beide, in de opgaande linie één of meer bloedverwanten nalaat, die tot de erfenis komen, en de drie vierden, indien hij slechts van één van beide zijden bloedverwanten in de opgaande linie nalaat.

Indien bloedverwanten in de opgaande linie en natuurlijke kinderen samen tot de erfenis komen, wordt het overeenkomstig de bepalingen van artikel 913 berekend voorbehouden aandeel naar de bij artikel 757 vastgestelde verhouding verdeeld.